(14)

వే.గ్ర

ఋక్సంధ్యాభాష్యము

349 వే.గ

5043

శ్రీరస్తు

ఋక్సంధ్యాభాష్యమ్
మహాసౌరం బ్రహ్మయజ్ఞం పంచసూక్తాః దేవపూజా
ఇత్యాదీనిచ

ఋక్శాఖినా మత్యంతోపకారాయ
పండితైస్సమ్యక్ పరిష్కృత్య

పుంగపురీస్థిత
వాణీమనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాలాయాం ముద్రయిత్వా
ప్రకటీకృతాని

నందననామ సంవత్సర భాద్రపద మాసే
(1892 సంవత్సరం ఆగష్టునెల.)

శ్రీరస్తు.

శ్రీగణాధిపతయేనమః

ఋక్సంధ్యాభాష్యమ్

ఆదౌసంధ్యావిధిరుచ్యతే

అథసంధ్యాశబ్దార్థనిర్ణయః । దక్షః । అహోరాత్రస్య యాసంధిస్సూర్యనక్షత్రవర్జితా । సా చ సంధ్యా సమాఖ్యాతా మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః । రాత్ర్యంతయామనాడీద్వే సంధ్యాయాః కాలఉచ్యతే । దర్శనాద్రవిరేఖాయాస్తదంతో మునిభిస్స్మృతః ॥ రవిరేఖాయాః దర్శనాదుపలక్షితః కాలస్సంధ్యాంతఇత్యర్థః । స్మృత్యంతరేము హూర్తముదయాత్పూర్వం ముహూర్తముదయాత్పరం । సంధ్యాకాలస్సవిజ్ఞేయస్సాయమప్యేతువిపర్యయః । అతఏవ । కాలేనవంధితా సంధ్యా సాసంధ్యాఫలదాయినీ । అకాలేనిష్ఫలాజ్ఞేయాసంధ్యా వంధ్యాసధూరివ । రాష్ట్రక్షోభేనృపక్షోభేసంగ్రామేమృతిసూతకే । సంధ్యావందనవిచ్ఛిత్తిర్నదోషాయకదాచన । సంధ్యాకాలేతుసంప్రాప్తేసంధ్యానైవోపాసితా । జీవమానోభవేచ్ఛూద్రోమృతశ్శ్వానోభిజాయతే । సంధ్యాహీనోశుచిర్నిత్యమనర్హస్సర్వకర్మసు । యదన్యత్కురుతేకర్మనతస్యఫలమశ్నుతే । సంధ్యాహీనోనిత్యమశుచిస్సర్వకర్మస్వనర్హః । సాచసంధ్యాత్రిధా । తదుక్తమత్రిణా । సంధ్యేతియంతుకర్తవ్యంద్విజేనాత్మవిశుద్ధయే తత్త్రికాలభేదేనదేవతానామభేదమాహవ్యాసః । గాయత్రీనామపూర్వాహ్ణేసావిత్రీమధ్యమాస్మృతా । సరస్వతీచసాయాహ్నేసైవసంధ్యాత్రిధాస్మృతా । ప్రతిగ్రహాదన్నదోషాత్పాతకాదుపపాతకాత్ । గాయత్రీప్రోచ్యతేతస్మాద్గాయంతంత్రాయతేయతః । సవితృద్యోతనాత్సైవసావిత్రీపరికీర్తితా । జగతఃప్రసవిత్రీవావాగ్రూపత్వాత్సరస్వతీ । గాయత్రీరక్తవర్ణాతుసావిత్రీశుక్లవర్ణకా । సరస్వతీకృష్ణవర్ణాఉపాస్యావర్ణభేదతః । గాయత్రీబ్రహ్మరూపాతుసావిత్రీరుద్రరూపిణీ । సరస్వతీవిష్ణురూపాఉపాస్యాకాలభేదతః । పాదౌహస్తౌముఖంప్రక్షాల్య శుచిప్రదేశేఉపవిశ్య । దర్భపాణిర్భూత్వా । దర్భహీనాతు

యావత్సంధ్యాయచ్ఛ్రద్ధానం వినోదకం । అసంఖ్యాతం తు యజ్జప్తం త
త్సర్వం నిష్ఫలం భవేత్ । గోపాలీయపవిత్రేణ సంధ్యోపాస్తిం కరోతి
యః । స వై ద్వాదశవర్షాణి కృతసంధ్యో భవేన్నరః । గాయత్ర్యా
చ త్రికోణం చ జపోపరి లిఖేత్తతః । ఆద్యే హ్రీం బీజసంయుక్తం కరం
స్పృష్ట్వాభిమంత్రయేత్ । ఆపోహిష్ఠేతి త్రిఋచా ఋక్త్రయేణ సమావృత్తి
యః । న తస్య విద్యతే సంధ్యా యథా శూద్రస్తథైవ సః । కృత్వోంకా
రం తు గాయత్ర్యా నిబధ్నీయాచ్ఛిఖాం తతః । పునరాచమ్య విధివత్సం
ధ్యా కర్మ సమాచరేత్ । పంచాంగుళీభిర్నాసాగ్రపీడనం ప్రణ
వాభిధా । ముద్రేయం సర్వపాపఘ్నీ వానప్రస్థగృహస్థయోః । అంగు
ష్ఠానామికాభ్యాం చ యతీనాం బ్రహ్మచారిణాం । ద్విరాచమ్య । య
థోక్తప్రాణాయామం కృత్వా । మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీ
పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతస్సంధ్యాముపాసే । ప్రాతస్సంధ్యాం గాయ
త్రీం కుమారీం రక్తాంగీం రక్తవాససీం హంసవాహనసమారూఢాం సా
క్షసూత్రకమండలుధారిణీం బ్రహ్మదైవత్యాం మోంకారశిఖాం ఋగ్వే
దసంహితాం ఋగ్వేదముపావాహయామి । ఆగచ్ఛ వరదే దేవి జప్యే మే స
న్నిధిర్భవ । గాయంతం త్రాయసే యస్మాద్గాయత్రీ త్వం తతః స్మృతా
ఆపోహిష్ఠేతి తిసృణాం మంత్రాణాం సింధుద్వీప ఋ
షిః । ఆపో దేవతా । గాయత్రీ ఛందః । మార్జనే వినియోగః ।
అజ్ఞాత్వా ఛందఋషిదేవతాదర్శనం । ఆపోహిష్ఠేతి సూక్తేన మా
ర్జనం మృగిముద్రయా । అన్యయా ముద్రయా కుర్యాద్బ్రహ్మహత్యా
సమం భవేత్ । భూమావాహస్తం పతిష్ఠాప్య మార్జనం త్రిరావర్తయేత్
। బ్రహ్మా । ధారాచ్యుతేన తోయేన సంధ్యోపాస్తిర్విగర్హితా ।
పితరో న ప్రశంసంతి న ప్రశంసంతి దేవతాః । అత్ర హేతుమాహ । స
ఏవ । మంత్రపూతం జలం యస్మాదాపోహిష్ఠాభిమంత్రితం । తస్మా
దుదకే తు గస్తాత్తం పరివర్జయేత్ । ఇతి । కథం హి మార్జ
నమిత్యపేక్షితే స ఏవాహ । నద్యాం తీర్థే హ్రదే వాపి భాజనే మృణ్మ
యేఽపి వా । ఔదుంబరేఽపి సౌవర్ణే భాజనే చాప్యసంభవే । కృత్వా తు
వామహస్తే వా సంధ్యోపాస్తిం సమాచరేదితి । ఔదుంబరే తామ్రమ
యోత్పాదకమితి శేషః । ఏవం చ యదుక్తం । వామహస్తే

జలంకృత్వాదేశేషు సంధ్యాముపాసతే ।సా సంధ్యాసృపరీక్షేయా అను
కాస్తే స్తుతిపీఠికా । మృన్మయాదిపాత్రవర్జ్యావివయమిత్యనుసం
తిము । అస్తాక్షరనవపదంపదాదౌ బ్రహ్మాభవేత్ । పాదాంతే
మార్జనం కుర్యాత్ సోశ్వమేధఫలంలభేత్ । నవప్రణవయుక్తేన ఆపో
హిష్ఠేత్యృచేన చ । సంవత్సరకృతం పాపం మార్జనాదేవనశ్యతి ।
వ్యాసోక్తి । ఆపోహిష్ఠేత్యృచా కుర్యాన్మార్జనం చకుశోదకైః ప్రతి
ప్రణవేన సంయుక్తం క్షిపేద్వారిపదేపదే । హృదయే పాదశిరసి దక్షి
ణభుజవామకే । ముఖేష్టే చ భూమౌ చ మార్జనం శిరసి క్రమాత్ । ఏవ
ముక్తవిధినా మార్జయిత్వా । ఉదకేనాత్మానం పరిషిచ్య । సూర్య
శ్చేత్యస్య మంత్రస్య । యాజ్ఞవల్క్య ఉపనిషదృషిః । సూర్యామన్యు
మన్యుపతయో రాత్రిర్దేవతాః । ప్రకృతిశ్ఛందః । అభ్యంతరశు
ద్ధ్యర్థముదకప్రాశనే వినియోగః । సూర్యశ్చేత్యనువాకేన ఉదకమభి
మంత్ర్య పాత్రస్యసంతరం ద్విరాచమ్య । ఇతరపాత్ర చక్షుశ్శోమార్జ
నానిశిరసికరతలన్యాసి । ప్రణవస్య వ్యాహృతీనాం గాయత్ర్యాః ప్రణ
వాద్యయా ఆపోహిష్ఠేతి సూక్తేన మార్జనం హి చతుర్థకః సూక్తా
దౌ ప్రణవశ్చోక్తో ఋగాదౌ ప్రణవంత్యజేత్ । ఋగర్ధే మార్జనం కుర్యా
ద్వ్యృహాశ్చాపి న భవేత్ । ఋగంతే మార్జనం కుర్యాత్ సోశ్వమేధ
ఫలంలభేత్ । అభ్యాభిమంత్రం । ఓం ౧ భూర్భువస్సువః ౨ ఓంత
త్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్
౩ ఓం ఆపోహిష్ఠామయోభువః = చతుశ్శేష । ఆపోహిష్ఠేతి నవర్చస్య
సూక్తస్య అంబరీషపుత్రస్సింధుద్వీప ఋషిః ఆపోదేవతా గాయత్రీచ్ఛం
దః పంచమీ వర్ధమానా సప్తమీ ప్రతిష్ఠా అన్త్యే ద్వే అనుష్టుభౌ మార్జనే విని
యోగః పరిక్షిప్తమార్జనసహితా సిద్ధమార్జనానిశిర సి కారయేత్
షోడశాక్షరం ౬ బ్రహ్మగాయత్ర్యాన్తశిరస్సుమృతం । గాయత్రీశిరసా కు
ర్యాచ్ఛుచిస్త్రిర్మార్జనం । ఓమాపోజ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మభూ
ర్భువస్సువరోం । శిరసి కారయేత్ । పాపపురుషవిసర్జనలక్షణం ।
దక్షిణే ప్రాణవే నైపుణం గోకర్ణవత్కరం । నిధాయ నాసికాగ్రేతు
పాపపూరుషం చ నంస్మరేత్ । ఋతం చైవ ఋగంవా విష్ణురాద్యాపి
సృతం । తజ్జలం వామలోకయ తస్య పాషాణ సహ పాతయేత్ । తతనా

సాపుటేన వై వామభాగే క్షితౌ క్షిపేత్ । ఆచమ్య । ప్రాణాయామం
కృత్వా । సంధ్యాగామర్ఘ్యకాలే చ ప్రాణాయామైకమాచరేత్ ।
ఆదావంతే చ గాయత్ర్యాః ప్రాణాయామాస్త్రయస్త్రయః ॥ అర్ఘ్య
విధిః । ప్రాతరర్ఘ్యత్రయం కుర్యాన్మధ్యాహ్నే త్వేకముచ్యతే । య
థా ప్రాతస్తథా సాయమిత్యేవం మనురబ్రవీత్ । ఈషన్నమ్రః ప్రభా
తే తు మధ్యాహ్నే తు ఋజుస్తథా । అప్సు ప్రవేశయేదర్ఘ్యం నాయం
భూతవిశేష్వపి । ఉపవిశ్య తు సాయాహ్నే జలేఽర్ఘ్యం న నిక్షిపేత్ । ని
క్షిపేద్యది మూఢాత్మా రౌరవం నరకం వ్రజేత్ । జలేత్వర్ఘ్యం ప్రదాతవ్యం జ
లాభావే తు తత్ర కం । సంప్రోక్ష్య వారిణా భూమౌ పాత్రే త్వర్ఘ్యం ప్రదాప
యేత్ । ద్వాపరే వా యుగ్మతః కృత్వా పాణిముద్ధృత్య యత్నతః ॥ గో
శృంగమాత్రముద్ధృత్య జలమధ్యే జలం క్షిపేత్ । తర్జన్యంగుష్ఠసంయో
గే రాక్షసీముద్రికా భవేత్ । రాక్షసీముద్రికాతోయం తత్తోయం రుధి
రం భవేత్ । బ్రహ్మక్షత్రే తు అర్ఘ్యం దత్వా । ఉపసంహారమంత్రేణ బ్రహ్మ
స్త్రోపసంహారం కృత్వా । యదద్య కచ్చ వృత్రహన్నుదగా అభిసూర్య ।
సర్వం తదింద్ర తే వశే । అసావాదిత్యో బ్రహ్మేత్యాత్మానం ప్రదక్షిణం
కృత్వా । ఉపవిశ్య ద్విరాచమ్య । అర్ఘ్యాంగం తర్పణం కుర్యాత్ త్రిసం
ధ్యమపి వైష్ణవం । శుక్లైః కేశవాద్యైస్తు కృష్ణైః సంకర్షణాదిభిః । పక్షాం
తరే । అర్ఘ్యం దత్వోపవిశ్యాథ సూర్యాదిగ్రహతర్పణమితి అథ జ
పస్థానాని । జపహోమార్చనే దానే స్థానాని తు విశేషతః । గృహే
షుతిత్రిమం ప్రోక్తం గోష్ఠే చైవ దశాధికం । నదీతీరే శతం ప్రోక్తం స
హస్రం దేవతాలయే । అరణ్యే దశసాహస్రం పర్వతే కోటిరుచ్యతే ।
శివలింగసమీపే తు అనంతం విష్ణుసన్నిధౌ । ఏవం సంపాదనం కృత్వా
బాహ్యసిద్ధ్యర్థకారకం । తథాభ్యంతరశుద్ధ్యర్థం ప్రాణాయామాన్ సమా
చరేత్ । అథ ఆసనాని । పరాశరః । కౌశేయం కంబళం వాపి
అజినం పటమేవ వా । దారుజం తాళపత్రం చ ఆసనం పరికల్పయేత్ ।
వంశాశ్మదారుధరణీతృణపల్లవనిర్మితం । వర్జయేదాసనం మం
త్రీ దారిద్ర్యవ్యాధిదుఃఖదం । కృష్ణాజినే జ్ఞానసిద్ధిర్మోక్షశ్రీర్వ్యాఘ్ర
చర్మణి । కుశాసనే కర్మసిద్ధిః పటే మోక్షమవాప్నుయాత్ ।
చిత్రకంబళకం చైవ రోగదారిద్ర్యనాశనం ॥ అథ సాయంకాలాసనాని ।

కౌశేయం కంబళం వాపి అజినం పటమేవవా । దారుజం తాళపర్ణం వా ఆ
సనం పరికల్పయేత్ । భిన్నాసనం యోగపట్టం తథైవ మృగచర్మ చ ।
కృష్ణాజినంచ యత్నేన వర్జయేత్పుత్రవాన్గృహీ ॥ ధరణ్యాం దుఃఖసం
భూతిర్దౌర్భాగ్యం దారుకాసనే । తృణాసనే యశోహానిః పల్లవే చిత్తవి
భ్రమః । వంశాసనే దరిద్రస్యాత్పాషాణే వ్యాధిసంభవః । వాససిమృ
త్యునాశోస్తి సర్వహానిర్నిరాసనే । శాంతికపౌష్టికంచైవ శ్వేతకంబ
ళకం స్మృతం । వశ్యాకర్షణయోశ్చైవ రక్తమాణిక్య కంబళః ।
అథజపవిధిః । అవిదిత్వా ఋషింఛందో దైవతం యోగమేవచ । యో
ధ్యాపయెజ్జపేహోమే తత్సర్వం నిష్ఫలంభవేత్ । దక్షిణే రేచయే
ద్వాయుం వామేనాపూర్యచోదరం । కుంభకంతుతతః కుర్యాత్ప్రాణా
యామస్యలక్షణం । వామనాసాపుటాద్వాయుమాపూర్యాంతర్గత స
మాధయే । విష్ణుంకృష్ణం శంఖచక్రగదా హస్తం విచింతయేత్ ।
అథగాయత్రీమహిమా । గాయత్రీంచైవ వేదాంశ్చ తులయాతూల
యత్ప్రభుః । ఏకతశ్చతురోవేదాన్ సాంగాంశ్చ పదక్రమాన్ ।
ఏకతశ్చైవ గాయత్రీం తుల్యరూపాభవత్తదా । గాయత్ర్యాస్తుపరంజ
ప్యం గాయత్ర్యాస్తుపరంతపః । గాయత్ర్యాస్తుపరంధ్యానం గాయ
త్ర్యాస్తుపరంహుతం । గాయత్రీంతుపరిత్యజ్య యోన్యం మంత్రంము
పాసతే । తృషితో జాహ్నవీతీరే కూపంఖనతి దుర్మతిః । గాయత్ర్యా
ష్టవారంజలమభిమంత్ర్య జపభూమౌ ప్రోక్ష్య । ఉత్పతంత్వితి భూతా
నిపృథివ్యంతగవాసినః । ఆసనాదానమస్కృత్య బ్రంహకర్మసమార
భే । పృథ్వీత్వయాధృతాలోకా దేవిత్వం విష్ణునాధృతా । త్వంచధా
రయమాం దేవి పవిత్రంకురుచాసనం । భూసూక్తం జపిత్వా । ఆస
నమంత్రస్య । మేరుపృష్ఠఋషిః । కూర్మోదేవతా । సుతలం
ఛందః । ఆసనేవినియోగః । ఓం జ్ఞానాసనాయనమః । ఓం కూ
ర్మాసనాయనమః । ఓం శార్ఙ్గాసనాయనమః । ఓం భూర్భువ
స్సువరోమిత్యస్యమంత్రస్య । ప్రజాపతిఋషిః । ప్రజాపతిర్దేవతా
గాయత్రీఛందః । ఉపవేశనే వినియోగః । ఓం భూర్భువస్సువరోమి
త్యుపవిశ్య । అపక్రామంతుభూతాద్యాస్సర్వేతే భూమిభారకాః ।
సర్వేషామవిరోధేన బ్రహ్మకర్మసమారభే । ఓం గుం గురుభ్యోనమః ॥

ఓంపంపరమగురుభ్యోనమః । ఓంపరమేష్ఠిగురుభ్యోనమః । ఓం
దుం దుర్గాయైనమః । ఓంగంగణపతయేనమః । ఓంక్షంక్షేత్రపా
లకాయనమః । ఓంసంసరస్వత్యైనమః। అపసర్పంతు యేభూతా
యేభూతా భూమిసంస్థితాః । యేభూతావిఘ్నకర్తార స్తేనశ్యం
తుశివాజ్ఞయా । అస్త్రమంత్రేణసర్వభూతానినివార్య । తలత్ర
మితివామపాదఘాతత్రయంకృత్వా । ఐశాన్యాంచక్రముద్రాంప్రద
ర్శ్యశార్ఙ్గబాణనారాచముద్రాంప్రదర్శయేత్ ।ఓంలంత్రింశట్క
ర శుద్ధింకృత్వా । కరమధ్యేతథాంగుష్ఠేకూర్పరేమణిబంధకే ।
కరాగ్రేఅంగుళిమూలేతుకరశుద్ధిరితిస్మృతా । అథభూతశుద్ధిః । శరీ
రస్యఆత్మాఋషిః । సత్యోదేవతా । ప్రకృతిపురుషంఛందః।మమ
శరీరశుద్ధ్యర్థేజపేవినియోగః । శరీరస్యధర్మాయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థం
భూతశుద్ధింకరిష్యే । అస్యశ్రీపంచమహాభూతమంత్రస్య । అత్రిభ
రద్వాజబ్రహ్మాదేవేశ్వరాఋషయః । సమీరణాగ్న్యప్పృథివ్యాకా
శోదేవతాః। శోషణదాహనప్లావనపిండీకరణస్థాపనాన్యహంకరిష్యే
నాభేఃపశ్చాద్వామభాగేపాపపురుషం విచింతయేత్ । బ్రహ్మహత్యా
శిరస్కంధస్వర్ణస్తేయభుజద్వయం । సురాపానహృదాయుక్తంగు
రుతల్పకటిద్వయం । తత్సంయోగపదద్వంద్వమంగప్రత్యంగ పాత
కం । ఉపపాతకరోమాణంరక్తశ్మశ్రువిలోచనం । ఖడ్గచర్మధరం
కృష్ణంకుక్షౌపాపంవిచింతయేత్ ।వాయుబీజస్యకపింధరఋషిః । వా
యుర్దేవతా । గాయత్రీఛందః ధూమ్రవర్ణేనవాయుబీజేనపాప
పురుషేణసార్ధంశరీరంశోషయిష్యామి । నాభింస్పృష్ట్వాప్రణవం
వాయుబీజంషడ్వారముచ్చార్య । అగ్నిబీజస్యకాశ్యపఋషిః । అగ్ని
ర్దేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । పింగళవర్ణేనాగ్నిబీజేనపాపపురుషే
ణసార్ధంమమశరీరందాహయిష్యామి । హృదయంస్పృష్ట్వాప్రణ
వమగ్నిబీజం ద్వాదశవారముచ్చార్య । అప్పతిబీజస్యహిరణ్యగర్భ
ఋషిః సోమోదేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । శుక్లవర్ణేనామృత
తేనమమశరీరంప్లావయిష్యామి। శిరస్స్పృష్ట్వా । ప్రణవమమృత
బీజం చతుర్వింశతివారముచ్చార్య । పృథివీబీజస్యకాశ్యప ఋషిః
రుద్రోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । నీలవర్ణేనపృథివీబీజేనమమశరీరం,

పిండీకరణం కరిష్యామి । పాదాన్ స్పృష్ట్వా । నవత్రింశత్పృథివీబీజం త్రిం
శద్వారమాచార్య ఆకాశబీజస్య హిరణ్యగర్భ ఋషిః । ఆకాశో దేవతా
అనుష్టుప్ఛందః । ధూమ్రవర్ణేనాకాశబీజేన మమ శరీరం స్థాపయిష్యామి ।
బ్రహ్మరంధ్రం స్పృష్ట్వా నవప్రణవమాకాశబీజం ద్వాత్రింశద్వారమాచా
ర్య । అస్య శ్రీప్రాణప్రతిష్ఠామంత్రస్య । బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా ఋష
యః । ఋగ్యజుస్సామాథర్వాణిచ్ఛందాంసి । ప్రాణశక్తిః పరా దేవ
తా । ఆం బీజం । హ్రీం శక్తిః । క్రోం కీలకం । మమ ప్రతిష్ఠార్థే వి
నియోగః । ఓం అం ఆం హ్రీం క్రోం । కం ఖం గం ఘం ఙం । ఆం పృథి
వ్యప్తేజోవాయ్వాకాశాత్మనే । హ్రాం హృదయాయ నమః । ఓం ఇం
ఆం హ్రీం క్రోం । చం ఛం జం ఝం ఞం । ఈం శబ్దస్పర్శరూపరసగం
ధాత్మనే । హ్రీం శిరసే స్వాహా । ఓం ఉం ఆం హ్రీం క్రోం । టం ఠం
డం ఢం ణం । ఊం వాక్పాణిపాదపాయూపస్థాత్మనే । హ్రూం శిఖా
యై వషట్ । ఓం ఏం ఆం హ్రీం క్రోం । తం థం దం ధం నం । ఐం త్వక్చ
క్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణాత్మనే । హ్రైం కవచాయ హుం । ఓం ఓం ఆం హ్రీం
క్రోం । పం ఫం బం భం మం । ఔం మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తవిజ్ఞానా
త్మనే । హ్రౌం నేత్రత్రయాయ వౌషట్ । ఓం అం ఆం హ్రీం క్రోం । యం
రం లం వం శం షం సం హం ళం క్షం । వచనాదానగమనవిసర్గాకా
శానందాత్మనే హ్రః అస్త్రాయ ఫట్ । భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః ॥
రక్తాంభోధిస్థపోతోల్లసదరుణసరోజాధిరూఢా కరాబ్జైః పాశం కోదండ
మిక్షూద్భవమణిగణమప్యంకుశం పంచబాణాన్ । బిభ్రాణాసృక్కపా
లం త్రినయనవిలసత్పీనవక్షోరుహాఢ్యా దేవీ బాలార్కవర్ణా భవతు
హృదయే ప్రాణశక్తిః పరా నః । ఓం ఆం హ్రీం క్రోం యరలవశషస
హోం మమ ప్రాణా ఇహ ప్రాణాః మమ జీవ ఇహ స్థితః । మమ సర్వేంద్రియాణి
వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణప్రాణా ఇహాగత్య సుఖం చిరం తిష్ఠం
తు స్వాహా । అథాంతర్మాతృకాబహిర్మాతృకా । అస్య శ్రీ అంత
ర్మాతృకాబహిర్మాతృకాన్యాసమంత్రస్య । బ్రహ్మా ఋషిః । అ
నుష్టుప్ఛందః । అంతర్మాతృకాబహిర్మాతృకా దేవతా । హలో
బీజాని । స్వరాశ్శక్తయః । బిందవః కీలకం । అంతర్మాతృకాబ
హిర్మాతృకాన్యాససిద్ధ్యర్థే జపే వినియోగః । అం కం ఖం గం ఘం

ఙం ఆం అంగుష్ఠాభ్యాన్నమః । ఇం చం ఛం జం ఝం ఞం ఈం తర్జనీభ్యా
న్నమః । ఉం టం ఠం డం ఢం ణం ఊం మధ్యమాభ్యాన్నమః । ఏం తం
థం దం ధం నం ఐం అనామికాభ్యాన్నమః । ఓం పం ఫం బం భం మం ఔం
కనిష్ఠికాభ్యాన్నమః । అం యం రం లం వం శం షం సం హం ళం క్షం అః కర
తలకరపృష్ఠాభ్యాన్నమః । ఏవం హృదయాదిన్యాసః । ధ్యానం ॥ బం
ధూకాభా త్రినేత్రాం పృథురవిలసచ్చూళివద్రక్తవస్త్రాం పీనోత్తుంగ
స్తనవినమితాంగూవనారంభమూఢాం । సర్వాలంకారయుక్తాం సర
సిజనయనామిందుసంక్రాంతమాళీం మంబాం పాశాంకుశాఢ్యాం మభ
యవరకరాం మాతృకాం తాం నమామి । రుద్రాక్షదర్శనఫలాం ధవ
ళాక్షమాలాం కుంభం చ పుస్తకము నేకవరేషు యస్యాః । శుభ్రాంతి
కాంతివిమలాం లిపిదేవతాం తాం ద్యాయేత్పదిశాకలితాం కలయే త్రి
నేత్రాం । పంచాశద్వర్ణభేదైర్విహితవదనదోః పాదహృత్కుక్షివక్షో
దేశాం భాస్వత్కపర్దాకలితశశికళామిందుకుందావదాతాం । అక్ష
స్రక్కుంభచిత్రాంలిఖితవరా పద్మసత్రీయతాపాం మచ్ఛాక
ల్పాంగుళుచ్ఛస్తనజఘనభరాం మాతృకాం తాం నమామి । ఆధారేలిం
గనాభౌ హృదయసరసిజే తాలుమూలే లలాటే । ద్వేపత్రే షోడశారే
ద్విదశదశదళే ద్వాదశార్ధే చతుష్కే । వాసాంతే బాలమధ్యే డఫకసహి
తే కంఠదేశే స్వరాణాం హం క్షం తత్త్వార్థయుక్తం సకలదళగతం వర్ణ
రూపం నమామి । కాననవృత్త్యక్షశ్రుతినాసగండోష్ఠదంతాలుజిహ్వా
స్యే । దోఃపత్సంధ్యగ్రకేషు పార్శ్వద్వయ నాభిపృష్ఠజఠ రేషు । హృద్దో
ర్మూలాపరగళకక్షేషు హృదాదివాదయుగళేషు । జఠరాననయో
ర్వ్యాపకసంజ్ఞకాన్యసేత్క్రమశః । అథ ప్రణవన్యాసః । ప్రణవస్య బ్ర
హ్మఋషిః । పరమాత్మాదేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । అం బీజం । ఉం
శక్తిః । మం కీలకం । శుక్లోవర్ణః । మమమోక్షార్థే వినియోగః । అం
అంగుష్ఠాభ్యాం నమః । ఉం తర్జనీభ్యాం నమః । మం మధ్యమాభ్యాం న
మః । అం అనామికాభ్యాం నమః । ఉం కనిష్ఠికాభ్యాం నమః । మం కర
తలకరపృష్ఠాభ్యాం నమః । ఏవం హృదయాదిన్యాసః । ధ్యానం । వే
దాదిమూలం సకలస్వరాణాం నాదాత్మకం మంత్రభుజంగరూపం । త్రి
మాత్రకస్థం శశిసూర్యనేత్రం త్రిశక్తిమూలం ప్రణవం నమామి । అథ

పూరకకుంభకరేచకాని. ఇడయాపిబేత్షోడశభిఃపవనంచతు రుత్తరష
ష్టిమాత్రాధికం। త్యజేత్పింగళయాశనైశ్శనైర్ద్దశభిర్ద్దశభిర్ద్వ్యధికం । అ
థప్రాణాయామవిధిః । అత్రయోగయాజ్ఞవల్క్యః । ఏవంసంమార్జ
నంకృత్వా బాహ్యశుద్ధ్యర్థకారకం । తథాభ్యంతరశుద్ధ్యర్థంప్రా
ణాయామాన్సమాచరేత్ । సంవర్తోపి । ప్రాణాయామైస్త్రిభిఃపూ
తోగాయత్రీంతుజపేత్తతఇతి । ప్రాణవాయోరాయామోనిరోధః ప్రా
ణాయామః । సకింలక్షణ ఇత్యపేక్షితేమనురాహ । సవ్యాహృతింసప్ర
ణవాంగాయత్రీంశిరసాసహ । త్రిఃపఠేదాయతప్రాణఃప్రాణాయామ
స్సఉచ్యతే । వ్యాహృతయోభూరాద్యాస్సప్తవ్యాహృతయఃప్రోక్తాఃప్రా
ణాయామేతునిత్యశః । భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్తపస్సత్యంతథైవచే
తియోగయాజ్ఞవల్క్యస్మరణాత్ । శిరశ్చాత్రఓమాపోజ్యోతిరితియ
జుర్వేదికోమంత్రః । ఓమాపోజ్యోతిరిత్యేషమంత్రః । తైత్తిరీయస్మ
రణాత్ । సప్రణవమిత్యనేనభూరాదిష్వనవస్వపిప్రణవయోగమాహ ।
తథైవయాజ్ఞవల్క్యః । భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్తపస్సత్యంతథైవచ ।
ప్రత్యోంకారసమాయుక్తంతథాతత్సవితుఃపదం । ఓమాపోజ్యోతి
రిత్యేతచ్ఛిరఃపశ్చాత్ప్రయోజయేత్ । త్రిరావర్తనయోగాత్తుప్రాణా
యామస్తుశబ్దితఇతి । ఓంకారోత్రమంత్రాదౌద్రష్టవ్యః తథాచ
యమః । సావిత్రీంశిరసాసార్ధంమనసాత్రిఃపఠేద్ద్విజః । బద్ధ్వాస
నంనియమ్యాసూన్స్పృష్ట్వాచాపాదికంతథా । సన్నిమీలితదృక్
మౌనీప్రాణాయామంసమభ్యసేదితి । ఆసనంచాత్రస్వస్తికాద్యన్య
తమం వేదితవ్యం । అపాదికంచాత్రవ్యాసేనోక్తం । ప్రణవస్య
ఋషిర్బ్రహ్మాగాయత్రీఛందఏవచ । దేవోగ్నిస్సర్వకర్మాదౌవిని
యోగఃప్రకీర్తితఇతి । యోగయాజ్ఞవల్క్యోపివ్యాహృతీనాంతు
సప్తానామార్షంచైవప్రజాపతిః । గాయత్ర్యుష్ణిగనుష్టుప్చబృహ
తీపంక్తిరేవచ । త్రిష్టుప్చజగతీచైవఛందాంస్యేతానిసప్తవై అగ్ని
ర్వాయుస్తథాదిత్యోబృహస్పతిర్వరుణఏవచ । ఇంద్రశ్చవైశ్వదేవా
శ్చదేవతాస్సముదాహృతాః । ప్రాణాయామప్రయోగేచవినియో
గఉదాహృతః । సవితాదేవతాయస్యాముఖమగ్నిస్త్రిపాచ్చయా ।
విశ్వామిత్రఋషిశ్ఛందోగాయత్రీసవితేత్యుత । వినియోగస్తూపాసన

మె ప్రాణాయామేతి థైవచ । ఓమాపోజ్యోతిరిత్యేషా మంత్రో యస్తు ప్రకీర్త్యతే। యశ్చప్రజాపతిశ్చైవ ఋషిశ్ఛందోవివర్జితం । బ్రహ్మాగ్నివాయుసూర్యాశ్చ దేవతాస్సముదాహృతాః । ప్రాణస్యాయామనే చైవ వినియోగ ఉదాహృతః । అత్రబ్రహ్మ వ్యాహృతీనామృషిరిదమాహ । విశ్వామిత్రో జమదగ్ని భరద్వాజోథ గౌతమః । ఋషిరత్రిర్వశిష్ఠశ్చ కశ్యపశ్చ యథాక్రమం । సచప్రాణాయామః । పూరకరేచకకుంభకైస్త్రిలక్షణో జ్ఞేయః । పూరకః కుంభకో రేచకః ప్రాణాయామస్త్రిలక్షణః ।ఏతేషాంలక్షణమాహ । సఏవ । నాసికాకృష్టఉచ్ఛ్వాసో ధ్మాతః పూరకఉచ్యతే । కుంభకో౽తి బలో చ్ఛ్వాసో రేచపూర్ణస్తు రేచక ఇతి । కుంభకేతు విశేషమాహాత్రిః। ఆకాశాగ్రాన్నసాగ్రాచ్చ నిరోధశ్చన్యతే బుధైః।నిరోధాజ్జాయతే వాయుర్వాయోరగ్నిశ్చ జాయతే । అగ్నేరాపశ్చజాయంతే తతోంతశ్శుద్ధ్యతే త్రిభిరితి । యోగయాజ్ఞవల్క్యస్తు పూరకరేచకయో విశేషమాహ । బాహ్యస్థితం ప్రాణపదేన వాయుమాకృష్య యత్నేన శనైః సమస్తం । కింత్వన్తునవా పరిపూరణీయాం సపూరకో నామ మహానిరోధః । శనైర్వా పాపుటైర్వాయుముచ్ఛ్రేన్నతు వేగతః । నకంపయేచ్ఛరీరంతు సయోగీ పరమోమత ఇతి । అత్రి వ్యాఘ్రపాదా । నాభిపద్మస్థితం ధ్యాయేత్త్రిశక్తింపూరణేనతు । నీలోత్పలాభంహృత్పద్మేకుంభకేనజనార్దనం । లలాటస్థం శివం శ్వేతం రేచకేనాభిచింతయేత్ । శుద్ధస్ఫటికసంకాశం నిర్మలం పాపనాశనమితి । తత్రఫలమాహ బృహస్పతిః । రక్తం పద్మాపతిం ధ్యాయేద్విష్ణుం నీలోత్పలప్రభం । శంకరం త్ర్యంబకం శ్వేతం ధ్యాయేన్ముచ్యేత బంధనాత్। యోగయాజ్ఞవల్క్యోపి ।పూరకేవిష్ణుసాయుజ్యం కుంభకే బ్రహ్మణోంతికం । రేచకేనతృతీయేనప్రాప్నుయాదీశ్వరంపదమితి । అత్రిర్బరిష్ఠః । పాదయోశ్చ తథాజాన్వోర్జంఘయోర్జఠరేపిచ । కణ్ఠే ముఖేతథామూర్ధ్ని క్రమేణవ్యాహృతీన్న్యసేదితి । భూరంగుష్ఠద్వయే న్యస్య భువస్తర్జనికాంన్యసేత్ । జ్యేష్ఠాంగుళీద్వయే ధీమాన్ స్వః పదంవినియోజయేత్ । కరన్యాసవిధిం కృత్వా అంగన్యాసం సమాచరేత్ । భూః పదం హృదివిన్యస్య భువశ్శిరసివిన్యసేత్ । శిఖాయాం

స్వాఃపదం న్యస్య కవచం తత్పదం న్యసేత్ । అణ్ణో భర్గః పదం న్యస్య దిగ్వి
దిక్షు ధియః పదమితి । తతః ఓమాపోజ్యోతిరితి నవాంగన్యాసః । శి
రస్యాస్తు నవాంగం ప్రాణాయామే పదం న్యసేదితి వ్యాసస్మరణాత్ ।
ఏవం కుర్వతః ఫలమాహ యోగయాజ్ఞవల్క్యః । ప్రాణాయామ
త్రయం కుర్యాత్సూర్యస్యోదయనం ప్రతి । కర్మణా దశ్యగర్భ మాప్నోతి
న తత్సుకృతినో యథా । సంవత్సరేణాపి । మానసం వాచికం పా
పం కాయేనైవ తు యత్కృతం । తత్సర్వం నశ్యతి క్షిప్రం ప్రాణాయామ
త్రయే కృతే । ఇతి దివసే దివసే కుర్యాత్ । సవ్యాహృతీః సప్రణవాః
ప్రాణాయామాంస్తు షోడశ । అపి భ్రూణహనం మాసాత్పునంత్యహర
హః కృతాః । ధ్వజే ప్రణవసంయుక్తైః ప్రాణాయామైస్తు శక్తితః ॥ ము
చ్యతే బ్రహ్మహత్యాయాః కింపునశ్చేమ పాతకైః । అథ ప్రాణాయా
మన్యాసః । ఓం భూః అంగుష్ఠాభ్యాం నమః ఇతి అంగులిన్యాసః । అథ
షడంగన్యాసః । ఓం భూః హృదయాయ నమః । ఓం భువః శిరసే స్వా
హా । ఓం స్వః శిఖాయై వషట్ ఓం మహః కవచాయ హుం । ఓం జ
నః నేత్రత్రయాయ వౌషట్ । ఓం తపః అస్త్రాయ ఫట్ । ఓం సత్యం
భూర్భువస్వరోమితి దిగ్బంధః । విష్ణుం భాస్వత్కిరీటంగవలయధరం
కల్పహారోధరాంఘ్రిం శ్రోణీభూషా సువక్షోమణిముకుటమహామం
డన్నైర్మండితాంగం । హస్తోద్యచ్ఛంఖచక్రాంబుజగదమమలం పీ
తకౌశేయవాసః విద్యోతంభాసముద్యద్దినకరసదృశం పద్మసంస్థం న
మామి । ఓం భూః ఓం భువః ఓం స్వః ఓం మహః ఓం జనః ఓం తపః ఓం
సత్యమిత్యాది । ప్రాణాయామత్రయం కృత్వా పశ్చాత్ గాయత్ర్యాః
గాయత్రీచ్ఛందో విశ్వామిత్ర ఋషిః । సవితా దేవతా । అగ్నిర్ము
ఖం ॥ బ్రహ్మా శిరః । విష్ణుః హృదయం । రుద్రశ్శిఖా ॥ పృథివీ యో
నిః । ప్రాణాపానవ్యానోదాన సమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా గా
యత్రీ చతుర్వింశత్యక్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః । పంచశీర్షోపనయ
నాదివమస్త పాపక్షయార్థం యథాశక్తి గాయత్రీమంత్రజపం కరిష్యే ।
తతో మూలమంత్రేణ కరశుద్ధిం కృత్వా పశ్చాదంగులిన్యాసః । మూల
మంత్రేణ వ్యాకత్రయం కృత్వా । తత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే హృదయాయ
నమః । వరేణ్యం విష్ణ్వాత్మనే శిరసే స్వాహా । భర్గో దేవస్య రుద్రాత్మనే

శిఖాయైవషట్ । ధీమహి ఈశ్వరాత్మనే కవచాయహుం । ధియో
యోనః సదాశివాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ । ప్రచోదయాత్ ప
రమాత్మనే అస్త్రాయఫట్ । భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః । అ
థాంగుళ్యక్షరన్యాసః । తన్నమః । త్సన్న । విం న । తుం న । ర్వం
న । రే న । ణిం న । యం న । భం న । గోం న । దం న ।
వం న । స్యం న । ధీం న । మం న । హిం న । ధిం న । యోం న ।
యోం న । నం న । ప్రం న । చోం న । దం నమః । యాం నమః ।
ఇతి దక్షిణహస్త తర్జనీమూలకుర్యాది ॥ అథాంగుళిపదన్యాసః । త
న్నమః । సవితుస్సనమః । వరేణ్యం న । భర్గో న । దేవస్యనమః ।
ధీమహి న । ధియోనమః । యోనమః । నః నమః । ప్రచోదయాత్
నమ ఇతి దక్షిణహస్తాంగుష్ఠమారభ్య వామహస్త కనిష్ఠికాపర్యంతమం
గుళిషుపదన్యాసః । తతో ముఖే దశపదన్యాసః । మూర్ధ్ని ఘ్రాణే భ్రు
వోర్మధ్యే నేత్రయోః శ్రోత్రయోస్సనాసః । దంతోష్ఠతాలు వక్త్రే
షుపదాని దశ విన్యసేత్ । మూలమంత్రేణ వ్యష్టిసంహారన్యాసః । వ్యా
హృత్యాదిమంత్రపాదచతుష్టయం పనసూలికాన్యాసత్రయం కృత్వా ।
అథ దండకన్యాసః । తన్నమః । చ్ఛం నమః । ఇత్యాది అంగేషు న్య
సేత్ । తతః గాయత్రీషడంగన్యాసం కుర్యాత్ । త్రిద్వ్యేకదశభిస్త్రి
ద్వ్యేపంచాంగుళిదక్షైః క్రమాత్ । హృచ్ఛిరోర్ధ్వశిఖావక్త్రే నేత్రత్రయా
యాస్త్రాయచ । ఓం తత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే హృదయాయనమః । వరే
ణ్యం విష్ణ్వాత్మనే శిరసే స్వాహా । భర్గోదేవస్యరుద్రాత్మనే శిఖాయై వ
షట్ । ధీమహి ఈశ్వరాత్మనే కవచాయహుం । ధియోయోనః సదా
శివాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ । ప్రచోదయాత్ పరమాత్మనే అ
స్త్రాయఫట్ । భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః । ధ్యానం । ధ్యేయస్సదా
సవితృమండలమధ్యవర్తీ నారాయణస్సరసిజాసనసన్నివిష్టః । కేయూ
రవాన్ మకరకుండలవాన్ కిరీటీహారీ హిరణ్మయవపుర్ధృతశంఖచక్రః ।
అథ పదన్యాసః । తత్పదం పాదయోర్న్యస్య గుల్ఫయోస్సవితుః పదం ।
వరేణ్యం కటిదేశే తు భర్గోనాభ్యాం తు విన్యసేత్ । దేవస్యేతి పదం కు
క్షౌ ప్రయత్నేనచ విన్యసేత్ । ధీమహి హృది విన్యస్య గళే ధియ ఇతి న్య
సేత్ । యః పదం తు లలాటే తు నః పదం తు ముఖే న్యసేత్ । ప్రచోదయా

నీతిపదం బ్రహ్మరంధ్రే చ విన్యసేత్ । అథ ధ్యానం । ముక్తావిద్రుమ
హేమనీలధవళచ్ఛాయైర్ముఖైస్త్రీక్షణైర్యుక్తామిందునిబద్ధరత్న
ముకుటాం తత్త్వార్థవర్ణాత్మికాం । గాయత్రీం వరదాభయాంకుశ
కశాశ్శుభ్రం కపాలం గుణం శంఖం చక్రమథారవిందయుగళం హస్తైర్వ
హంతీం భజే । అథ వర్ణన్యాసః । తత్ర బ్రహ్మా । తత్కారం విన్యసే
త్సుప్తాగపాదాంగుష్ఠయోర్ద్వయోః । సకారం గుల్ఫదేశేతు వికారం
జంఘయోర్న్యసేత్ జాన్వోస్తుపద్ధతుకారం వకారం చోరుమూలతః
రేకారం విన్యసేద్గుహ్యే ణికారం వృషణే న్యసేత్ కటిదేశేతు యంకారం
భకారం నాభిమండలే గోకారం జఘనే యోగీ దేకారం స్తనయో
ర్న్యసేత్ । వకారం హృది విన్యస్య స్యకారం కంఠదేశతః । ధీకారమా
స్యే విన్యస్య మకారం తాలుమధ్యతః । హికారం నాశికాగ్రేతు ధికారం
నయనద్వయే । భ్రూలలాటేత్ర యోకారం లలాటేతు ద్వితీయకం
పూర్వాస్యే నః ప్రకారం తు దక్షిణాననే । ఉత్తరాస్యేతు చోకా
రం దకారం పశ్చిమాననే ॥ విన్యసేన్మూర్ధ్ని యాకారం సర్వవ్యా
పినమీశ్వరం । అత్ర సర్వేషాం ప్రణవాద్యనమోంతాశ్చ । తథాచ
భృగుః । ఓంకారమాదౌ వుచ్చార్య । మంత్రబీజమనంతరం । నామ
గ్రాహ్యం నమోంతాశ్చ జపన్యాసేష్వితీరితా ఇతి । అత్ర న్యాసక్రమః ।
ప్రత్యక్షరం శిరఃపాదచతుర్వింశతినామభిన్యాసోద్యన్న్యసేత్ । ఓంత
త్కారశివాయనమః పాదాంగుష్ఠయోరితి తతో వర్ణధ్యానం కుర్యాత్
తథాచ బ్రహ్మా । కృత్వా చ మాతృకాన్యాసమశేషం పాపనాశకం । ప
శ్చాత్సమాచరేద్ధ్యానం వర్ణరూపసమన్వితమితి । పితైస్తైర్వోక్తం
ఓంకారం త్ర్యక్షరయుక్తం పంచపీతం స్మృతం చపీలకం । చక్షుస్త్రోష్ఠీకృతం
పాపమోంకారోదహతి క్షణాత్ । తత్కారం చంపకాభేతం బ్రహ్మాధి
ష్ఠితమీశ్వరం । శాంతం పద్మాసనారూఢం ధ్యాయేత్స్వస్థానసంస్థితం ।
౧ । సకారం చింతయేచ్ఛ్యామమతసీపుష్పసన్నిభం । పద్మమధ్యస్థి
తం సౌమ్యముపపాతకనాశనం । ౨ । వికారం కపిలం చింత్యం కమ
లాస... ధ్యాయేచ్ఛాంతం ద్విజశ్రేష్ఠమహాపాతకనాశనం ।
౩ । తుకారం చింతయేత్ప్రాజ్ఞ ఇంద్రనీలసమప్రభం । నిర్దహేత్స
ర్వదుఃఖంతు గ్రహరోగసముద్భవం । ౪ । వకారం వహ్ని దీప్తాభం

చింతయేచ్చవిచక్షణః । భ్రూణహత్యాకృతం పాపం తత్‌క్షణాదేవ న
శ్యతి । ౫ । రేకారం విమలం ధ్యాయేచ్ఛుద్ధస్ఫటికసన్నిభం । పాపం
నశ్యతి తత్‌క్షిప్రమగమ్యాగమనోద్భవం । ౬ । ణికారం చింతయేద్యో
గీ విద్యుత్స్ఫటికసన్నిభం ; అభక్ష్యభక్షణం పాపం తత్‌క్షణాదేవ నశ్య
తి । ౭ । యంకారం తారకావర్ణమిందుశేఖరభూషితం । యో
గినాం వరదం ధ్యాయేద్బ్రహ్మహత్యాదినాశనం । భకారం కృష్ణవర్ణం తు నీల
మేఘసమప్రభం । ధ్యాత్వా పురుషహత్యాదిపాపం నాశయతి ద్విజ ।
౮ । గోకారం రక్తవర్ణం తు కమలాసనసంస్థితం । గోహత్యాదికృతం
పాపం నాశయంతం విచింతయేత్ । ౧౦ । దేకారం మరకతశ్యామం క
మలాసనసంస్థితం । సతతం చింతయేద్యోగీ స్త్రీహత్యాదిదహేత్పరం ।
౧౧ । వకారం శుక్లవర్ణం తు జాజీపుష్పసమప్రభం । గురుహత్యాకృ
తం పాపం ధ్యాత్వా దహతి తత్‌క్షణాత్ । ౧౨ । స్యకారం చ తథా పీతం
సువర్ణసదృశప్రభం । మనసా చింతితం పాపం ధ్యాత్వా దహతి చానఘ ।
౧౩ । ధీకారం చింతయేచ్ఛుక్లం కుందపుష్పసమప్రభం । పితృమాతృ
వధాత్పాపాన్ముచ్యతే నాత్ర సంశయః । ౧౪ । మకారం పంకజం వర్ణం
చింతయేద్దీప్తతేజసం । పూర్వజన్మార్జితం పాపం తత్‌క్షణాదేవ నశ్యతి । ౧౫ ।
హికారం శంఖవర్ణం తు పూర్ణచంద్రసమప్రభం । అశేషపాపదహనం
ధ్యాయేన్నిత్యం విచక్షణః । ౧౬ । ధికారం పాండురం ధ్యాయేత్పద్మకో
పరివస్థితం । ప్రతిగ్రహకృతం పాపం తత్‌క్షణాదేవ నశ్యతి । ౧౭ । యో
కారం రక్తవర్ణం తు ఇంద్రగోపకసన్నిభం । ధ్యాత్వా తు గోవధే
పాపం నిర్దహేన్మునిపుంగవ । ౧౮ । ద్వితీయశ్చైవ యః ప్రోక్తో
యోకారో రక్తసంభవః । నిర్దహేత్సర్వపాపాని నాస్త్యః పాపై
ర్నలిప్యతే । ౧౯ । నఃకారం తు ముఖం పూర్వం సూర్యాదిత్యోదయసం
నిభం । సకృద్ధ్యాత్వా ద్విజశ్రేష్ఠ సగచ్ఛేదైశ్వరం పదం । ౨౦ । నీ
లోత్పలదళశ్యామం ప్రకారం దక్షిణాముఖం । సకృద్ధ్యాత్వా ద్విజశ్రే
ష్ఠ సగచ్ఛేదైశ్వరం పదం । ౨౧ । సౌమ్యం గోరోచనోపేతం చోకా
రం చోత్తరాననం । సకృద్ధ్యాత్వా ద్విజశ్రేష్ఠ సగచ్ఛేద్వైగవం పదం ।
౨౨ । శుక్లవర్ణేందుసంకాశం దకారం పశ్చిమాననం । సకృ
ద్ధ్యాత్వా ద్విజశ్రేష్ఠ సగచ్ఛేద్బ్రహ్మణః పదః । ౨౩ । యాకార

స్తుశిరః ప్రోక్తాశ్ఛందః వర్ణాదనవత్సృభః । ప్రత్యేకఫలదో బ్రహ్మావిష్ణో రుద్రఇతిస్థితిః ॥ ౨౦ ॥ ఏతత్ జ్ఞాత్వాతు మేధావీ జపహోమౌ కరోతి యః । న భవేత్తస్యాతః తస్యాప్యతిః చనవిద్యతే । ౨౧ ॥ సా సాధ్యవత్యసౌ బ్రహ్మ, స్వయం భూః పరమేశ్వరః । యస్త్వేవం న విజానాతి గాయత్రీంతు యథావిధి । ఋషిః ఛన్దః తస్యవ్యాపకం చయాయానఫల । నైవదానఫలం తస్య నైవయజ్ఞఫలం లభేత్ । న చ తీర్థఫలం ప్రోక్తం ఇతి స్మృతిసూత్రే ఇతి । గాయత్రీహృదయం కల్పం గోవిందేన ప్రకాశితం । ఇహలోకే పరత్రైవ సర్వసౌఖ్యసుఖముశ్నుతే । తథా ముద్రా అపి తేనైవ దర్శితాః ॥ సుముఖం సంపుటం చైవ వితతం విస్తృతం తథా । ద్విముఖం త్రిముఖం చైవ చతుఃపంచముఖం తథా । షణ్ముఖో ధోముఖం చైవ వ్యాపకాంజలికం తథా । శకటం యమపాశం చ గ్రథితం సన్ముఖోన్ముఖం । ప్రలంబం ముష్టికం చైవ మత్స్యః కూర్మో వరాహకం । సింహాక్రాంతం మహాక్రాంతం ముద్గరం పల్లవం తథా । ఏతా ముద్రాశ్చతుర్వింశద్గాయత్రీ సుప్రతిష్ఠితాః । యది ముద్రా న జానాతి గాయత్రీ నిష్ఫలం భవేత్ । అథ ముద్రాగ్రహణలక్షణేన ముద్రా దర్శయేత్ । అథ గాయత్రీకవచం । ఓమితి హృదయే । భూరితి శిఖే । భువ ఇతి శిరసి । స్వరితి సర్వాంగే । తతో యథావిధి । గాయత్రీం సంస్మరేత్ । ఏవం కుర్వతః ఫలమాహ వ్యాసః । విన్యస్యైవం జపేన్యస్తు గాయత్రీం వేదమాతరం । బ్రహ్మలోకమవాప్నోతి వ్యాసస్య వచనం యథా । బోధాయనః । నాభేరధః సంస్పర్శం కర్మణా నయుక్తో వర్జయేదితి ॥ యమోపి । నాభేరధస్స్పృశ్య కాయం స్పృష్ట్వా ప్రక్షాళయేత్కరౌ । దక్షిణం వా స్పృశేత్ కర్ణం స్మరేద్వా విష్ణుమవ్యయం । అత్ర క్వచిదపవాదమాహ । స ఏవ । విరమేద్ బ్రాహ్మణే ప్రాప్తేనమంత్రేణ చనం వదేత్ । శూద్రం దృష్ట్వైవ సంప్రాప్తం నాధీయీత కథంచన । శూద్రం దృష్ట్వైవ విరమేన్నసంవదేదిత్యర్థః । వ్యాసోపి । జపకాలేన భాషేత వ్రతహోమాదికేషు చ । ఏతేష్వేవావసక్తం తు యద్యాగచ్ఛేద్ద్విజోత్తమః । అథ జపవిధిః । సంధ్యాప్రదేశే సంధ్యాయాం సంధ్యా త్రిషవణ హాసయేత్ । జపమస్య ప్రదేశేతు ప్రసన్నః సంధ్యావిధీయతే । మనః సంతోషణం శౌచం మౌనం మంత్రార్థచింత

న్నం । అన్యత్రిత్వయనిర్వేదో జపన పతిహేతవః । క్రోధో మదః క్షు
ధా తంద్రీ నిష్ఠీవన విజృంభణే । శ్వనీచదర్శనం నిద్రా ప్రమాదాన్న
జపేద్ద్విజ ఉష్ణీషీ కంచుకీ నగ్నో ముక్తకేశో గళావృతః ? అపవిత్రకర
శ్చైవవిలపన్నజపేత్క్వచిత్ । స్తంబద్ధ్వాపమనువాఙ్ఞా మస్యోపాం
పాణినా యత । ఆచమ్య వాఽజపేచ్ఛేషం యథాన్యాసూర్యాగ్నిమీక్ష
యేత్ । విలోకయేద్వాఽకాశం న స్పృహచ్ఛాయయా న చాశ్రయేత్।
దర్భైర్భిన్నజపితం తేన చపురా తన్న । త్రయాణాంగుణసారాణాంగా
యత్రీఘాతకల్బిషం । పాతనాశకం నిత్యం ధ్యాత్వా పాణ్డ్వా
నంస్థితః । వాయుజపశ్చాసాగ్రత్రిసంధ్యం జపేత్కులం । ఉచ్చైస్స్వ
శగుణం ప్రోక్తం ధ్యానం దశగుణం స్మృతం । ఉపాంశుస్స్యాచ్ఛతగుణంస
హస్రోమానస స్మృతం । స్మృత్యంతరే । ఉచ్చైర్జపశ్చ తుపరం
స్యాదుపాంశుదశభాగ్భవేత్ । వక్త్రేతుశతధా జ్ఞేయం సహస్రమానసంతు
సహస్రకం । మానసం దశసాహస్రం మనసంధ్యాసమాత్రితః । త్రయో
పంపూర్వముచ్చార్య స్యాచ్ఛతశతపరం । గాయత్రీమృషిణాం చాం
స్తేజపమేవ ఉవాచ్యః । ఉచ్చారణం తేన నమామ్యసిల బిత
మంత్రార్థంచింతయేన్యస్తు జపకాలే ప్రయత్నతః । ఓంకారపూర్వ
శ్చైవగాయత్రీసుందరీ తథా । తయోరేనయోరక్షరేషు వ(స్త్ర)మా
ఛాద్యగణ్యతే । ప్రారంభ్యానామికామూలం ప్రాదక్షిణ్యక్రమేణతు।
మధ్యమామూలపర్యంతం జపేదంగుళిపర్వసు । జపేయుక్తోత్రిధా
విప్రో ద్వాత్రింశత్సంఖ్యయా సదా । గాయత్రీజపమేకైకం కోటిసం
ఖ్యాగుణం భవేత్ । అన్నాద్యైశ్చ పుత్రాయురభివృద్ధిశ్చ భవేత్।
భృగురిత్యాహసర్వేషాం మునీనాం మునిసత్తమః ॥ ఛిన్నపాదా
గాయత్రీబ్రహ్మహత్యాప్రయోహిణి । అచ్ఛిన్నా తు గాయత్రీబ్రహ్మ
హత్యాం ప్రయచ్ఛతి । ఉచ్చారణప్రమాః । ఓం భూర్భువస్సువః ॥ ఓం
తత్సవితుర్వరేణ్యం । భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచో
దయాత్ ॥ శంఖపురాణే జపమాలావిధిః । అంగుళీజపసంఖ్యాకమే
కమేకంవరాననే । రేఖాష్టగుణం ప్రోక్తం పుత్రజీవైర్దశాధికం ।శ
తంస్యాచ్ఛంఖమణిభిః సహస్రంతు ప్రవాళకైః । పద్మాక్షైశ్చ సా హ
స్రం స్ఫటికైర్లక్షముచ్యతే । మౌక్తికైర్దశలక్షం తు సువర్ణైః ।

కుశైస్సంధ్యాచరుద్రాక్షైరనంతఫలమశ్నుతే ॥ ఆబావృష్యాది విన్యాసంకరశుద్ధిస్తతఃపరం । అంగుళీవ్యాపకన్యాసౌహృదాదిన్యాసఏవచ। తాళత్రయంచదిగ్బంధః ప్రాణాయామస్తతఃపరం । ధ్యానంపూజాజపశ్చేతిసర్వసంధ్యాయాంక్రమః । అంగంపాదంపదంవర్ణంచపంక్తిర్వ్యాహృతిం । సంపుటంవనమాలాస్త్రీముద్రాశ్చ దశపీస్మృతా । దశన్యాసయుతాందేవీంజపేద్వోడ్యాధిపః । తత్రోపదంరాజన్ వృథాక్రమేణనియోజయేత్ । జపాంతేపునః ప్రాణయామంకృత్వాఅంగుళీన్యాసమదంగన్యాసంకృత్వా । ధ్యేయస్సదేతి ధ్యానంకృత్వా । తతః అష్టముద్రాః ప్రదర్శయేత్ । సురభిజ్ఞానచక్రాణియోనిఃకూర్మోథపంకజం । లింగనిర్యాణముద్రాశ్చ అష్టౌ జపపూర్తికాః॥ తతస్సంధ్యోపస్థానం । కశ్యపఋషిః । జాతవేదాఅగ్నిదుర్గాదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । సంధ్యోపస్థానేవినియోగః । శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః । సర్వారిష్టశాంతిరస్తు । గాయత్రీతర్పణంకుర్యాజ్జపాంతేకర్మసిద్ధయే । బ్రహ్మఘ్నం వాసురాపంవాతేనపాపంవ్యపోహతి । ఆచమ్యప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య । ప్రాతస్సంధ్యాగాయత్ర్యా వ్యాసఋషిః । బ్రహ్మదేవతా గాయత్రీచ్ఛందః । భూఃపురుషతర్పణంకరిష్యే । భూఃపురుషంతర్పయామి । ఋగ్వేదంతర్పయామి । మండలంతర్పయామి । ఆత్మానంతర్పయామి । గాయత్రీంతర్పయామి । వేదమాతరంతర్పయామి । సాంకృతింతర్పయామి । సంధ్యాంతర్పయామి । కుమారీంతర్పయామి। బ్రాహ్మీంతర్పయామి । హంసవాహినీంతర్పయామి । ఉపసీంతర్పయామి । నిమ్రుజీంతర్పయామి । సర్వసిద్ధికరీంతర్పయామి । సర్వమంత్రాధిపతింతర్పయామి । భూర్భువస్స్వఃపురుషంతర్పయామి । అహస్సూర్యాహ్నికసంధ్యాదేవః । పాదావహస్తౌముఖం ప్రక్షాళ్య । శిఖాంబద్ధ్వా దేశేపవిత్రే । ద్విరాచమ్య । యథోక్తప్రాణాయామంకృత్వా । మాధ్యాహ్నికసంధ్యాముపాసే । పావమానస్నానంకృత్వా । ఆపఃపునంత్విత్యస్య మంత్రస్య పూతఋషిః । ఆపోదేవతా । అనుష్టుప్ఛందః । అభ్యంతరశుద్ధ్యర్థముదకప్రాశనేవినియోగః । ఆపఃపునంతుపృథివీం ... పూతాప్రగృహ్ణాంస్వాహా ' ద్విరాచమ్య శేషమా

ర్జనం పూర్వవత్ । ఋతంచ సత్యంచ పూర్వవత్ । హంసశ్శుచిషదిత్యేకస్యా ఋచో గౌతమపుత్రో వామదేవఋషిః సూర్యో దేవతా జగతీచ్ఛందః అసురసంహారణార్థమర్ఘ్యప్రదానే వినియోగః । హంసశ్శుచిషత్ ... ఋతం। హంసశ్శుచిషదిత్యాదినా తూష్ణీం గాయత్ర్యార్ఘ్యం దత్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । కేశవాదిద్వాదశతర్పణం కృత్వా । ఆచమ్య తతస్సూర్యోపస్థానం । ఉదుత్యం జాతవేదసమితి । ప్రవరముచ్చార్య నమస్కారం కృత్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । పునః ప్రాణాయామం కృత్వా గాయత్రీధ్యానన్యాసాదికం పూర్వవత్ । జపాంతే ఉపస్థానాదికం పూర్వవత్ । ప్రవరముచ్చార్య । నమస్కారం కృత్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాతర్పణం కరిష్యే । యథావిధి । ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య । మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాతర్పణం కరిష్యే మాధ్యాహ్నిక సంధ్యాసావిత్ర్యాః । కశ్యప ఋషిః । రుద్రో దేవతా । ఉష్ణిక్ఛందః । భువః పురుష తర్పణం కరిష్యే । ఓం భువః పురుషం తర్పయామి । యజుర్వేదం తర్పయామి । మండలం తర్పయామి । అంతరాత్మానం తర్పయామి । సావిత్రీం తర్పయామి । వేదమాతరం తర్పయామి । సాంకృతిం తర్పయామి । సంధ్యాం తర్పయామి । యువతిం తర్పయామి । రౌద్రీం తర్పయామి । వృషభవాహినీం తర్పయామి । ఉపసిం తర్పయామి । నిమృజిం తర్పయామి । సర్వసిద్ధికరీం తర్పయామి । సర్వమంత్రాధిపతిం తర్పయామి । భూర్భువస్సువః పురుషం తర్పయామి । ద్విరాచమ్య । అథ సాయంసంధ్యావిధిః । పాదౌ హస్తౌ ప్రక్షాళ్య । శుచిప్రదేశే ఉపవిశ్య । ద్విరాచమ్య యథోక్త ప్రాణాయామం కృత్వా । మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయంసంధ్యాముపాసె । పాద మార్జనం పూర్వవత్ । అగ్నిశ్చేత్యస్య మంత్రస్య । యాజ్ఞవల్క్య ఉపనిషదృషిః । అగ్నిర్మన్యుర్మన్యుపతయో వాహశ్చ దేవతాః । ప్రకృతిశ్ఛందః । అభ్యంతరశుద్ధ్యర్థముదకప్రాశనే వినియోగః । అగ్నిశ్చ మా మన్యుశ్చ ... సత్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా । ద్విరాచమ్య శేష మార్జనం పూర్వవత్ । పాపపురుష విసర్జనం పూర్వవత్ । బ్రహ్మాస్త్రమస్త్రోపసంహారణం పూర్వవత్ । ఆచమ్య పునరాసన ప్రా

ణాయామం కృత్వా । గాయత్రీన్యాసం ధ్యానాదికవిధి పూర్వవత్ ।
తతస్సంధ్యోపస్థానం పూర్వవత్ । ప్రవరముచ్చార్య నమస్కారం కృ
త్వా । ఉపవిశ్యాచమ్య । సాయంసంధ్యాతర్పణం । ఆచమ్య ప్రా
ణాయామమృత్వా సంకల్ప్య । సాయంసంధ్యాం తర్పయామి । వశిష్ఠఋషిః ।
విష్ణుర్దేవతా । అనుష్టుప్ఛందః । స్వాప్రముఖతర్పణం కరిష్యే ।
ఓం స్వః పురుషం తర్పయామి । సామవేదం తర్పయామి । మండలం
తర్పయామి । పరమాత్మానం తర్పయామి । సరస్వతీం తర్పయామి । వేద
మాతరం తర్పయామి । సాంకృతిం తర్పయామి । సాంకృతిం తి । సంధ్యాం త
ర్పయామి । వైష్ణవీం తర్పయామి । గరుడవాహినీం తర్పయామి ।
ఉషసీం తర్పయామి । నిమృజీం తర్పయామి । సర్వసిద్ధికరీం తర్పయా
మి । సర్వమంత్రాధిపతిం తర్పయామి । భూర్భువస్సువః పురుషం తర్పయా
మి । ద్విరాచమ్య । కాలాగ్నిరుద్రోపనిషద్విధినా త్రిపుండ్ర ధార
ణం కుర్యాత్ । మంత్రదేవప్రకాశికాయాం సంధ్యావందనప్రయోగ
ఉచ్యతే । ఆచమ్య ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా । కుశపాణిస్సమాహితః । ప్రణ
వవ్యాహృతిసప్తగాయత్రీశిరస్సహితా త్రిః పఠేదాయతః ప్రాణప్రా
ణాయామః స ఉచ్యతే । ప్రాణాయామస్యాధిదైవత్యే శతం యజేదింద్రి
యః । అథ సంధ్యాముపాసిష్య ఇతి సంకల్ప్యానుసరేత్ । తిస్రభి
ర్మార్జనం కుర్యాదాపోహిష్ఠేతి కుశోదకైః । పదే పదే క్షిపేన్మూర్ధ్ని
ప్రతిప్రణవసంయుతం । ఆత్మానం ప్రణవేనైవ పరిషిచ్య జలైస్తతః ।
సూర్యశ్చేత్యనువాకేన । ప్రాతఃకాలే పిబేదపః । అగ్నిశ్చేత్యనువాక
నసాయంకాలే పిబేదపః । అపః పునంతు మధ్యాహ్నే తు త్రిరాచమనమా
చరేత్ । విసృజ్య దర్భానాచమ్య కుశపాణిః ప్రమార్జయేత్ । ప్రణవే
నైవ వ్యాహృత్యా గాయత్ర్యా ప్రణవాద్యయా । ఆపోహిష్ఠేతి సూక్తే
న మార్జనం హి చతుష్కరం । సూక్తాదౌ త్రీణి చోక్త్వా యుగం మా
ర్జనం తతః । ఉద్ధృత్య దక్షిణే హస్తే జలం గోకర్ణవత్కరం । సా గా
యత్ర్యా నాసికాగ్రే తత్పూరకం చ సంస్మరేత్ । ఇడయా చైవ హృతం
పాపిష్ఠసదాం వాజపేష్టచం । దక్షనాసాపుటేనైవ పాపాత్మానమపో
హాయేత్ । తజ్జలం నావలోక్యైవ వామభాగే క్షితౌ క్షిపేత్ । విసృ
జ్య దర్భాంస్త్రస్త్రైన ప్రత్యాదర్భాః సతృణం । త్రివరం ధ్యా తర్పణా

దూర్వా-గాయత్ర్యావాహనం భవేత్ । ఆయాతువరదాదేవీతి ।
పాణిభ్యాంజలమాదాయ గాయత్ర్యాచాభిమన్త్రితం । ద్వేరభిముఖ
స్త్రిస్త్రిరూర్ధ్వం సంధ్యయోః క్షిపేత్ ॥ ఆపాదాదిత్యమంత్రేణప్రద
క్షిణమతః పరం । అపస్పృష్ట్వా దక్షిణేన పశ్చాద్భూమ్యాం విసర్జయేత్ ।
ధ్యాత్వా పవిత్రం సంప్రోక్ష్య దక్షస్థానం కిలోదకైః । అథారాదీన్నమ
స్కృత్య కుశాగ్రైరాసనం తతః । బద్ధపద్మాసనం వాపి స్వస్తికం వా యథా
సుఖం । ఓం భూర్భువస్స్వరోమ్ ఇతి జప్త్వా కవ్యాసనం తతః । ప్రాణాయా
మం ధారయేత్త్రిర్యథావిధి సమాహితః । ఋష్యాదిలక్షణం జప్త్వా ఋషి
ప్రోక్తాన్యథాక్రమతః । వ్యాహృతీభిర్విన్యస్య సావిత్ర్యా చ విధానతః ।
షడంగన్యాసం విన్యస్య యోనిముద్రాం ప్రదర్శయేత్ । గాయత్రీం
వంశ్యకోద్ధ్యాస్యాదిపాసూర్యమండలే । కల్పోక్తలక్షణేనైవ ధ్యా
త్వా భక్త్యా తతో జపేత్ । ప్రాతస్తిష్ఠఞ్జపేద్విప్రస్సాయం త్వేవోపవి
శ్యచ । ఉపవిశ్య చ మధ్యాహ్నే జపకర్మ సమాచరేత్ । అష్టోత్తరశతం
నిత్యమష్టావింశతిమేవ వా । విధినా దశకం వాపి త్రికాలేష్వప జపేద్విజః ।
నక్షత్రప్రసాదూర్ధ్వం జపేదాసూర్యదర్శనాత్ । అర్ధాస్తమితమార
భ్య జపేదాఋక్షదర్శనాత్ । సాయంప్రాతర్గాయత్రీం దిశాం తే యథాసం
భవేజ్జాతవేదసమూత్రాం కుర్యాత్ । తేనజపేన ఆత్మనః శుద్ధాభవ
తి । తథా చ కర్గృహ్య పరిశిష్టేఽభిహితం । అహ్నస్సన్ధ్యయనం ప్రాతస్సాయం
స్వస్తస్త్ర్యయవంసశీతి । తత ప్రాతర్మిత్రస్య చర్షణీధృత ఇతిచతసృభిః
ఋగ్భిర్మిత్రోపస్థానం కుర్యాత్ । సాయంతు ఇమం మే వరుణ తత్త్వాయా
మీతిద్వాభ్యాం వరుణముపతిష్ఠేత్ । అత్ర మిత్రశబ్దేనాహరభిమానినీ దే
వతోచ్యతే । వరుణశబ్దేన రాత్ర్యభిమానినీ దేవతోచ్యతే । తథా చ
బ్రాహ్మణేఽభిహితం । అహర్వై మిత్రో రాత్రిర్వరుణ ఇతి । నమో బ్రహ్మ
ణ ఇత్యృక్త్వా । దిగ్దేవతాభ్యో నమస్కృత్య । సంధ్యాయై సావిత్ర్యై గా
యత్ర్యై సరస్వత్యై సర్వాభ్యో దేవతాభ్యో నమస్కృత్య । ఉత్తమే శిఖరే ఇత్యను
వాకేన గాయత్రీం విసర్జయేత్ । అత్ర పాదౌ తథా భూమిం సంధ్యాం తా
దేవిపాదర్శేత్ । సర్వత్ర నామగోత్రే తు కీర్తయేదభివాదనే । నత్వా
గురుం గణాధ్యాన్ సర్వాం ద్విజాంశ్చాన్యాన్ విశేషతః । మధ్యాహ్నే తు విశే
షాత్తు ముఖ్యస్థానం తథా ఘుకం । అపాం అంజలిం సంపూర్ణమూర్ధ్వ క్షేపేత్తిప

క్షిపేత్ । సవితృమండలం దృష్ట్వా ఉపతిష్ఠేద్దివాకరం । ఊర్ధ్వ బాహుర్జపేత్సూక్తముదుత్యం జాతవేదసం । సూక్తం హి చిత్రం దేవానాం పావమానం త్ర్యృచం । ఉపతిష్ఠేత్సర్వపాపైస్సర్వ పాప ప్రతీయుది । అనేన విధినా విప్రస్సంధ్యోపాస్తిం కరోతియః । సర్వ పాపైః ప్రముచ్యేత స జీవేచ్ఛరదాంశతం । సర్వకర్మార్హ యోగ్యత్వం భవతీత్యాహ శౌనకః ॥ ఇతిసంధ్యోపాస్తిప్రకరణం ।

సంధ్యాయా నిత్యత్వవిచారః

తత్ర తావత్సంధ్యావందనం నిత్యం ।*। అహరహస్సంధ్యాము పాసీతేతి శ్రుతావహరహరితి వీప్సావగమాత్ *అహరహః ప్రవృత్త్యే తే- అర్ధమాసేఽర్ధమాసే ప్రవృత్త్యే తే- వసంతే వసంతే జ్యోతిషా యజేతే త్యాదావివాకర్షణాత్ -నన్విదమయుక్తం నిత్యత్వం- యథా కాలమకరణే ప్రాయశ్చిత్తశ్రవణాత్ అతృతీయాత్పురుషాత్సోమపానాభావే బ్రాహ్మణ్యాన్నిహ్నాచ్చ- అనాహితాగ్నితాస్తేయమిత్యుక్త్వా పాతకమనాహితాగ్నితాయాః పాపాచ్చ-నైవం ప్రశ్నేతాదృశవచనానిసంతి యేన సంధ్యావందనం నిత్యం భవేదితిచేదుచ్యతే-ప్రత్యుతైతద్విధాని వచనాని సంతి తేన తాదృశత్వం-కింసంధ్యావందనకర్మప్రధానభూత గాయత్ర్యుపదేశస్య యథాకాలమకరణే ప్రాయశ్చిత్తభావశ్చోచ్యతే- అహోస్విద్యథాకాలసంధ్యావందనకర్మానుష్ఠానస్యాకరణే ప్రాయశ్చిత్తభవ -నాద్యః సావిత్ర్యా అపి యథాకాలమనుపదేశే గురుతరపాతిత్య ప్రాయశ్చిత్తశ్రవణాత్ -యథాహ భగవానాపస్తంబః । అతిక్రాంతే సావిత్ర్యాః కాల ఋతుం త్రైవిద్యకం బ్రహ్మచర్యం చరేదథోపనయనం తతస్సంవత్సర ముదకోపస్పర్శనమితి-ఉక్తం చాశ్వలాయనమునిచంద్రైః -అత ఊర్ధ్వం పతితసావిత్రీకా భవంతి-నైనానుపనయేన్నాధ్యాపయేన్న యాజయేన్నైభిర్వ్యవహారేన్న యాజయేయురితి న ద్వితీయః-సంధ్యాయా అకరణే ప్రాయశ్చిత్తాయ శ్రవణాత్-తథాహ గోభిలః *। సంధ్యా యేన నవిజ్ఞాతా సంధ్యా యేనానుపాసితా । జీవమానో భవేచ్ఛూద్రో మృతశ్శ్వా చాభిజాయతే విష్ణుపురాణే । ఉపతిష్ఠంతి యే సంధ్యాం యే న పూర్వాం న పశ్చిమామ్ । వ్రజంతి తే దురాత్మానస్తామిస్రం నరకం నృప । కూర్మపురాణే । యోన్యత్ర కురుతే యత్నం ధర్మకార్యే ద్విజోత్తమః । విహాయ సంధ్యాప్రణతిం

సతూలినరకాయుతమ్ ॥ తత్ ॥ సంధ్యాహీనో ఽశుచిర్నిత్యమనర్హః సర్వక
ర్మసు । యదన్యత్కురుతే కర్మ న తస్య ఫలభాగ్భవేత్ ॥ స్మృత్యంతరే చ
యస్సంధ్యాం కాలతః ప్రాప్తామాలస్యాదతివర్తతే । సూర్యహత్యామ
వాప్నోతి ఉలూకత్వమియాత్తథా ॥ ... పాయం ప్రాతస్సంధ్యాం సంధ్యాం
యే వి హానానుపాలతే । తానేవధార్మికో రాజా శూద్రకర్మసు యో
జయేత్ । శౌనకః ॥ సంధ్యాత్రిమణం యస్య నష్టాన్తరమవిచ్యుతిః తి
న్నిత్యోపయుక్తో వా గృహస్థః కురుతే ... తస్మాత్సంధ్యావందనాతి
క్రమణే ప్రత్యవాయబాహుళ్యశ్రవణాన్నిత్యమితిసిద్ధం-తచ్చానుష్ఠాన

సంధ్యాయా అర్థజ్ఞానపూర్వకమేవానుష్ఠేయత్వవిచారః

మర్థావబోధకపూర్వకమాచరణీయం -తథానతిమహాఫలం భవతి తథా
హ ॥ అతఏవ ఛాందోగ్యే యదేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధయోపనిషదా తదేవ వీర్య
వత్తరం భవతి -విద్యా నస్యార్థజ్ఞానం-శ్రద్ధయా ... శ్రద్ధాబుద్ధి, అర్థజ్ఞానే
న సమగ్రఫలం భవతీత్యాశయేన వీర్యవత్తరమిత్యుక్తం-తథేవేతి తే
వ్యాకంగత్తైవ కాలసామర్థ్యాదపి కృతత్వాత్ తదనుష్ఠానమతథాభూతమితి
చ న వ్యా తేతథాపిరుక్తే పిస్థాణుకయ భారహారః కిలాభూదధీత్య వేదం
నవిజానాతి యోఽర్థం, యోఽర్థజ్ఞ ఇత్సకలం భద్రమశ్నుతే నాకమేతి జ్ఞానవి
ధూతపాప్మేతి, స్మృత్యంతరేఽపి యదధీతమవిజ్ఞాతం నిగదేనైవ శబ్ద్యతే
అనగ్నావివ శుష్కైధో న తజ్జ్వలతి కర్హిచిత్ ॥ రఘువ్యాఖ్యాపి వేదవ్యా
స్యయనాపేర్య ధర్మశాస్త్రస్య చాపి యత్ । అజ్ఞాతార్థం తు తత్సర్వం తు
షారాంకురదవం యథా ఖండవను వనసంతుమావహా నవస్కంధ్వ త్రు
యాసత్రిశ్యస్థి ॥ యథాపశుర్భారవాహో న తస్య భజతే ఫలమ్ ద్విజస్త
ద్వదర్థాభిజ్ఞో న వేదఫలమశ్నుతే సత్యాదికకర్మఫలభాగ్భవతీత్యర్థః - అత
ఏవ వ్యాసః ॥ అజ్ఞాత్వా జ్ఞాత్వా చ కర్మాణి జనో యో యోఽనువర్తతే ॥ విదు
షః కర్మసిద్ధిస్స్యాత్తథా నావిదుషో భవేత్ ॥ అతఏవ తేషాం పూజాదికము
పిన కాన్యము ... నపి వాహా । ప్రతిమాత్రం తాం స్తాం స్తాం ద్విజాతీనర్థవర్జి
తాన్ ॥ శకునీవ పక్షాంస్త్ర జ్ఞావాన్ మంత్రేణ పిబార్చయేత్ . అర్థో
జ్ఞానపరావశ్యకమితి భావః ॥ రఘువ్యాఖ్యాపి ... శ్రుతిహీనమధీతం యస్మై హా
వామునితిస్యవేత్ । శ్రుతం చ కేవలమపి సముద్ధారాయకల్పతే ॥ శ్రుత
మర్థజ్ఞాన ,శ్రుత యోఽప్సమత్పరోపనధనిత్యమితిసవిహాహా ॥ జ్ఞానంక

ర్వచనం ఋక్సంఖ్యా కథితత్వాత్ అర్థిత్వంచ ఋక్సంఖ్యాకత్వేతి త్రి
త్రైస్త్ర న కేవలమ్ అర్థజ్ఞానసంపన్న స్యైవ ఫలము నామమ: వేదశాస్త్ర
విద్భ్యో యః ప్రకుర్యాత్ మేవ శ్రేష్ఠ: తైత్తిరీయ శాఖా ద్వ్యక్షర ఖ్యాఖ్యా
యః ల్ప తైత్తిరీయోపి మంత్రార్థజ్ఞ: హ్యాయ స్త్రైవాధ్యాయ
యస్మిన్ అధికృత్య ఋత్విక్ నిర్ణయవేళాయా స్థానక మైత్రేయ ఉపలోకమవా
ప్త తద్వచనం స్పష్ట ద్వయః ఋత్విక్ మంత్రార్థ భాగమాత్రమ్

వేదార్థ జ్ఞానే దోషః

ప్రశ్న:- వేదార్థజ్ఞానే దోషమనః పాఠమాత్రేణ పుణ్యప్రాప్తి
కర్తా వేద్విజ: పాఠమాత్రా సాంఖ్యా ముపసంపాదనీయాం దుర్వ్యాఖ్యా
నిఖిల ద్విజాః వేదార్థం శ్రావయేత్ తత్ స్యాద్యుక్త్యా ద్వారము: శ్రా త్రి
శాసన ప్రపద్య తేతి తస్మాద్ దక్షిణే పఠ్య యః ఉపదేశాత్ -కరి వేదార్థ్య ద
యః సంభవాదర్థజ్ఞానమాపాద్య మతిరిక్త చ-మంత్రార్థజ్ఞానే న

విపరీతత్వస్యాపరోక్ష

పూర్వపక్ష విశేష శ్రుత్యర్థ్య సంపద్య శాస్త్ర మార్గా-భగవాన్ పర్ణంబ
ముని: దర్శనమునా ఖాది కేవలం తమః ఖాప్తమతము: ప్రవిష్కృత్య యః వి
ద్యానుపన యతేయుక్త్యా విద్యా నిరిహి రా ప్తాంబుధి త్రిపృత్తి సార ।
విద్యానవాస వే ఋ సమ్యక్ జ్ఞాని విధాతుమవిదుష్పాని దామ్నా షా-నమ
హావేని, ఋత్వా శిష్య మువన్యక్రాతాత్మ మువన తత్త్వ: కించిన్న జ్ఞానాని వి
న మేవ యః మువిద్యానుపన ఋ త్రై, గిస్తా ఋక్సంవిద్యానుపన యత దత్య వే
ద్య తేయుక్త్యా స్వయము విద్యానుపన యగానో పితమువవివత వ: పవిత్రీకృత
స్మార్థజ్ఞాన నిత్య మిత్య దావ్యాత్మ ప్రాయః । అపిచ మంత్రార్థపరిజ్ఞాన
సిద్ధ్యర్థ ము వ: ధీ: సమర్థో వి వ్యాఖ్యాతా గాత్రికావివే శేషణకో బా వి
ధర్మ్య నంసి వేశిం-అన్యధా శ్రవ్యమై ఫల్యాపాత త్ -నుషప్యా వేషి త
మాదర్శ భవతి, విప్రా: ప-న్ను మత్యేధి మంధా మా పంగా దే
స్వదసంభ వేవి యథా సిద్ధకర ప్రత్య షిః తద్వతవిదుష్పిత్యా గా ధికా
శేనకు కిలి చేస్తే వం - సంగ్రాదేవంగ వైకల్యాదినా సమకయమ సూ
త్రాను ష్ఠానా మర్థ త్వే విశ్వవిరచ ఋగ్వేద మానక లాప స్యమంత్రార్థజ్ఞాన
పూర్వక మను ష్ఠానం కర్తవ్యమ్ శక్య ప్రోష ఇతి-తత యః క ను ష్ఠాన
ము: . ఋగ్వేదాత్మకస్యార్థ జ్ఞాన ప్రవిష్ట స్య మూల త్య ఋత్విక్ యాజ్ఞ

పి సంకల్పాది యాజమానకర్మణి యథాస్థానుష్ఠానసమర్థత్వేన తత్కృ
తకర్మాంగస్తుహావహనస్యాయే సవైయర్థ్యాత్ - పంగ్వాదేస్సామర్థ్యా భా
వేపి యాగాధికారోస్తీతి చేన్న - యేన ముఖ్యస్యాపి తదధికారో యోగా
చ్ఛ - సహి యజ్ఞోపవీతీ నిత్యోదకస్సంధ్యాముపాసీతేతి విధీయమానం
సంధ్యావందనమశక్తస్యాప్యాతిస్యాప్యస్తీతిన్యాగ్రయేణ అయజ్ఞోపవీ
తినోపి తదనుష్ఠానం దృశ్యతే - న చాపశిఖోనుపవీతీ చ యత్కరోతి న త
త్కృతమితి చ వాదయజ్ఞోపవీతినస్తదనుష్ఠానమనుచితమితి వాచ్యం
తథానస్యర్థజ్ఞానావశ్యకతాప్రతిపాదకపూర్వోక్తబహువచనవిరోధి
యా ముఖ్యస్యాపి హాధికారోస్తీతి సకిమత్రం బ్రూయాః తస్మాన్ముఖ్యస్యాపి
గరీయసామప్యయత్నేన విదితపదార్థసంగతేః స్వైవ తదధికారః అన్యథా దే
వతోద్దేశత్యాగాదిమాత్రావబోధాభావేన తత్కృతం కర్మ నిష్ఫలం
స్యాత్ అవిధికృతమకృతమితి సిద్ధాన్తాత్ - అతఏవ య ఏవం వేద
య ఏవం విద్వాన్యజతే - యస్యైవం విదుషోగ్నిహోత్రం జుహ్వతి, య
ఉ చైనమేవం వేద, య ఏవం విద్వాంశ్చాతుర్మాస్యైర్యజతే ఇతి ప్రతికర్మ
సు విద్వత్సంకీర్తనం దృశ్యతే. తదన్యథా ఉన్మత్తప్రలాపవదనర్థకం
స్యాత్ కిం చ స్వాధ్యాయోధ్యేతవ్య ఇత్యధ్యయనవిధేః ఫలవదర్థావబోధ
వ్యాపారమంగీకుర్వాణైర్భట్టపాదైరపి యుక్తార్థపరిజ్ఞానమావశ్యక
మితి బహుధా ప్రతిపాదితం నాపి ఫలవదర్థావబోధస్యాధ్యయనవ్యతిరేకా
భ్యాం లాభాత్తదర్థమధ్యయనవిధేయమితి చేన్న అధ్యయనేనైవ అర్థ
మవబుద్ధ్వా యాగాదికమనుష్ఠితం చేత్క్రతుఫలభావనాసిద్ధిరితి నియ
మాధ్యయనం తద్విధానాత్ - నను అధ్యయనవిధేరనారభ్యాధీతత్వాత్క్రతు
సంస్పర్శాభావాన్న క్రత్వర్థత్వమితి చేన్న స్వాధ్యాయస్యార్థప్రతిపాదన
సామర్థ్యరూపలింగేన యాగానుప్రవేశిత్వాదధ్యయనస్య యాగ
సంస్పర్శసంభవాత్ - యథా, యస్య పర్ణమయీ జుహూర్భవతీత్యనా
రభ్యాధీతపర్ణతాయా అవ్యభిచరితయాగసంబంధితజుహూద్వారా
యాగాన్వయాత్పర్ణతాయాశ్శ్రౌతపలాశమయత్వప్రకృతిద్రవ్యనియమవిధిప
రత్వం తద్వచనస్య దృష్టం తద్వదిత్యవం తేషాం యస్యాపి వివక్షా తావన్మతేన
ధ్యయనవిధేః కరణాప్తిరేవ ఫలం - న తు ఫలవదర్థావబోధః తథాపి
సకలకాంక్షితకర్మతేరనుపేక్షితత్వాత్ - వస్తుతస్తు నకారో విధేరర్థావ

బోధపర్యంతవ్యాపారాభావేఽపి అక్షరావాప్తిద్వారా కర్యవసానాంగీకా
రాన్న కాఽపి క్షతిః - తస్మాదర్థజ్ఞానమావశ్యకమితి సిద్ధం - తచ్చ నిగమనిరుక్త
వ్యాకరణాదిసాధ్యత్వేన తత్రాశక్యం బాలానాం ఫలవదర్థజ్ఞానలాభా
య స్వబుద్ధిపరిశుద్ధ్యర్థం చ తత్పరమోపయోగభూత నవీనగ్రంథా రం
భః క్రియత ఇతి దురభిమానదుష్టజనమనస్యపి తైత్తిరీయ యర్థ్య శంకా

సంధ్యాకర్తవ్యనియమాః

సావిత్రీరహితస్య సంధ్యావందనం కథం భూతేన కర్తవ్యం, ఉచ్యతే యజ్ఞో
పవీతినిత్యోదకస్సంధ్యాముపాసీతేత్యాశ్వలాయనకేతి ధాదర్శనాత్
యజ్ఞోపవీతినా కృతస్నానేన మార్జనాదికం కుర్వతా ప్రదక్షిణం సంధ్యా
వందనం కర్తవ్యం - తదుక్తమాపస్తంబమునిభిః శ్రౌతపరిభాషాయాం -
యజ్ఞోపవీతీ ప్రదక్షిణం దైవానికర్మాణి కరోతీతి - స్మార్తపరిభాషా
యామపి - యజ్ఞోపవీతినా ప్రదక్షిణమితి - నిత్యోదకః స్మృత్యుక్తోదకః - తే
న మార్జనాదికమపి సిద్ధమితి నారాయణవృత్తికారః - తత్పదేనైవ స్నా
నస్యాపి గ్రహణం, శక్తివిషయే స్నాతస్యైవ తదధికారాత్ - సముహూ
ర్తమప్యశ్రయతో భవతీతి సామయాచారికేషు దర్శనాత్ - న సంధ్యా
కాలే స్నానమావశ్యకం - తత్పూర్వభావిత్వనియమాభావాత్ - అత ఏ
వ సంధ్యాస్నానమితి పరాశరస్మృతౌ విపరీతపఠోవృశ్యతే ఇతి చేన్న - అ
గ్నిహోత్రం జుహోతి, యవాగూం పచతీతి పాఠవ్యత్యాసేఽప్యర్థక్రమ
స్యాకారాత్ - అత ఏవ ॥* అస్నాతో నాచరేత్కర్మ జపహోమాది కిం
చన । స్నాత్వాధికారీ భవతి దైవే పిత్ర్యే చ కర్మణి । అత్యంతమలినః
కాయో నవచ్ఛిద్రసమన్వితః । స్రవత్యేవ దివానక్తం ప్రాతఃస్నానం విశో
ధనమితి స్మృతిషు సంధ్యావందనాత్పూర్వం స్నానం కార్యమితి బహుధో
పలభ్యతే - తస్మాత్పూర్వం స్నానం కర్తవ్యం - తతస్సంధ్యావందనం క
ర్తవ్యమితి సర్వం సుస్థం - ఏవం యజ్ఞోపవీతినా కర్తవ్యమిత్యుక్తం - తద
నుపపన్నం - ఉపనయనకాలే యజ్ఞోపవీతస్య గృహ్యకారైరనుక్తత్వాది
తి చేన్నత్వం - తథాపి యజ్ఞోపవీతధారణమావశ్యకం - అథాతో ధర్మ యజ్ఞో
పవీతం బ్రాహ్మణ ఇతి శ్రుతౌ యజ్ఞోపవీతాభావే బ్రాహ్మణ్యాభావస్యోక్తి
త్వాత్ - గృహ్యకారైరపి తత్తత్కర్మణి యజ్ఞోపవీతధారణమిత్యు
క్తం - యజ్ఞోపవీతశౌచే చ నిత్యే ఇతి - పరిభాషాయామపి సత్యేన చోక్తం

స్వర్గాదివిలక్షణతయా దురితనిరాకరణలక్షణం నిత్యకర్మఫల స్వ
రూపప్రదర్శనపరత్వాచ్చ - వయంతు బ్రూమః, యత్కర్మకలాపా
నుష్ఠానాకరణే ప్రత్యవాయశ్శ్రూయతే తత్కర్మ నిత్యం - యద
కరణే ప్రత్యవాయో న శ్రూయతే న తన్నిత్యం - తథాహాపుష్టికాకారాః - ఉపచ
పాదీయకాచార్యాః - అన్వయవిధిరూపశ్రవణం గేహపనయనాఖ్య
సంస్కారో నిత్యః అకరణే ప్రత్యవాయశ్రవణాదసావేవ చాకరణే ప్రత్య
వాయశ్రవణాశ్రవణాభ్యాం నిత్యకామ్యవివేకమన్వలభే నన్విదం విరుద్ధం
ప్రాయశ్చిత్తస్యాప్యకరణే ప్రత్యవాయశ్రవణాత్ - తథాహి - అతీతే చి
రకాలే తు ద్విగుణం ప్రతిమన్యతేతి వచనేన తద్విధానాత్కథం తేన నిత్య
త్వవివేకస్స్యాత్ - ఇతి చేన్న - ప్రాయశ్చిత్తాకరణే దోషనిరసనాయ న
హి ద్విగుణం ప్రతిం విధీయతే పరంతు ప్రాయశ్చిత్తేన నిరాకరణీయస్య
ప్రాగుక్తదురితస్యైవ చిరకాలే ప్రతీతే ద్విగుణప్రవశాపేక్షయైవ నిరాస
ఉచ్యతే - అన్యథా ప్రాయశ్చిత్తానవస్థాప్రసంగాత్ - అత్రాయమభి సం
ధిః - విహితకర్మాననుష్ఠానం న ప్రత్యవాయజనకం, అభావస్యాకారణ
త్వాత్ - పరంతు తద్విరుద్ధకర్మాచరణమేవ తథా తత్తు కుత్రచిత్ కాయి
కం కుత్రచిద్వాచికం కుత్రచిన్మానసికమితి వివేకః, ఉక్తం చ భట్టపాదైః
స్వకాలే యదకుర్వంస్తు కరోత్యన్యదచేతనః । ప్రత్యవాయోఽస్య తేనైవ
నాభావేన స జన్యత ఇతి । అచేతనః మూఢధీస్త్యక్తకర్మా సః ప్రత్యవాయః
స్వకాలే విహితకర్మానుష్ఠానకాలే యద్విహితమకుర్వన్ అన్యద విహి
తనిషిద్ధాచరణం కరోతి అస్య ప్రత్యవాయస్తేనైవాన్యతేనాభావేనేతి కారికా
ర్థః - ననుకామ్యకర్మణాం కాలేఽప్యకరణే ప్రత్యవాయశ్శ్రూయతే -
యథాసిద్ధాంతే - కామ్యత్వేనాభిమతేష్వపి అనుష్ఠానయత్యేవ సా
లావృకేభ్యః ప్రాయశ్చిత్తమదిత్యకరణే ప్రత్యవాయశ్శ్రూయతే తద్దాన ము
భయోర్భేద ఇతి చేత్ తద్వ్యాప్యారంభాదూర్ధ్వమేవ నిత్యతా సం
పాదకత్వం సతు సంధ్యాత్వస్యథాకాలమనుష్ఠానే దోషసంకీర్తన పర
త్వంతం ప్రతీతిరహస్యమనన్యేనం చేన్నిత్యనైమిత్తికయోర్భేదో న స్యాత్
తత్రాపి ప్రత్యవాయశ్రవణాత్ - ఇతి చేన్న - నిమిత్తసంయోగాయోగా
భ్యాం భేదసంభవాత్ - తస్మాదహరహస్సంధ్యాముపాసీతేతి మూలవా
క్యం సంధ్యానిత్యతావబోధకం తత్ర ప్రత్యవాయనివృత్తిలక్షణం ఫలమ

క్రస్తీత్యపర్వాసుందరమ్-అథవిధివిచారః-నను కోఽయం విధి రుచ్యతే -
మూనాంతవానవధారితార్థే సంధ్యావందనరూపే ప్రవృత్తిత్వాత్-అ
పూర్వవిధిరేవ యజనవిధివత్ తదుక్తం భట్టపాదైః - విధిరత్యంతమప్రా
ప్త ఇతి.

సంధ్యాత్రయస్య పాఠక్రమస్య విచారః

నను సంధ్యాత్రయమధ్యే కస్య ప్రాథమ్యం, ఉచ్యతే సంధ్యాత్రయ
మధ్యే సాయంసంధ్యాయా ఏవ ప్రాథమ్యం, తథాహి ఉపనయనకాలే మా
ధ్యాహ్నికసంధ్యాచరణాభావాత్ సాయంసంధ్యాయా ఉపక్రమవిధా
నాత్-సైవ ప్రథమేతి గమ్యతే-అత్ర గౌతమః* సావిత్రీం తు గురోర్ల
బ్ధ్వా మంత్రవ ద్ధ్యయనన్త్వథోదితః । అభ్యస్య పావయేత్సంధ్యాం సా
యమాదియథాక్రమమితి । వసిష్ఠోఽపి । గాయత్రీం గురుణా దిష్టాం శిష్య
స్తు సాయమభ్యసేత్ । సూర్యస్యాస్తశిఖరం ప్రాప్తే సాయంసంధ్యాముప
క్రమేదితి । శౌనకోఽపి ॥ * ఉపనీతో నృపః సాయం చ సాయంసంధ్యాము
పక్రమేత్ । బ్రహ్మయజ్ఞం తు సంప్రాప్తం మధ్యాహ్నే తు పరేఽహని । ఉపా
కరణపర్యంతం గాయత్ర్యా బ్రహ్మయజ్ఞకం । కుర్యాన్మాధ్యాహ్నికసంధ్యాం
తతః ప్రభృతి క్రమాత్ ఇతి తతో నయనానంతరం పరేహ్ని మాధ్యా
హ్నికకాలస్యాభావాత్-అశ్వలాయనాపస్తంబయోరేవ సమానః పంథాః
... నోపనయనే విధ్యభావాత్-అస్తంగమనపర్యం
తం ... ఉపవేశనస్య సిద్ధత్వాదనుపపత్తేః- ఆచమన సంధ్యా
... మాధ్యాహ్నికసంధ్యా
కరణమపనయనకాలేనోపపద్యతే-సమిదాధానముపవేశనం భక్తిశ్చేతి
... తథా ... సంయోగేద్విత్రియామాత్రకు ... పీ
... గాయత్రీ
... బ్రహ్మచారిణః
... లోపాత్
... తథా ...
... కాలే ...
యు సంధ్యా ... సంధ్యా ... * ... నిత్యోప
దేశస్సంధ్యాముపాసీత ... ప్రయత్నాయాసేన ... ద్యాయం

* అథసంధ్యాకాలవిచారః *

సంధ్యాప్రభృత్యేవ సంధ్యాకాలో నిర్ణీతః-అథసంధ్యాకాలవిచారః క్రియతే-తత్రముఖ్యకాలఉక్తః - ఛాందోగ్యే సంధ్యాం సంధ్యాముపాసీత సజ్యోతిష్యాదర్శనాత్సంధిః-అస్యార్థః-సజ్యోతిషః సూర్యనక్షత్రాదిచక్రం-తథాచ సజ్యోతిషాదర్శనాత్-అథాఽస్తమితసూర్యదర్శన కాలమారభ్య నక్షత్రోదయపర్యంతం యః కాలసంధిస్తత్రసాయం సంధ్యాముపాసీత విధీత - తదుక్తం । * । అర్ధాస్తమితకాలార్కస్సంధిరాతారకోదయాత్ తత్ర సంధ్యాముపాసీత సాయంకాలే సమాహిత ఇతి సజ్యోతిషాదర్శనాత్ । నక్షత్రదర్శనకాలమారభ్య సూర్యదర్శనాత్ప్రాక్కాలసంధిస్తత్ర ప్రాతస్సంధ్యాముపాసీతేతి-స్మృత్యంతరే విశేష ఉక్తః * అహోరాత్రస్య యస్సంధిస్సూర్యనక్షత్రవర్జితః తత్రసంధ్యాముపాసీత సాయంప్రాతస్సమాహిత ఇతి॥ఉదయాత్ప్రాక్తనీ సంధ్యా ఘటికాత్రయముచ్యతే। సాయ సంధ్యా త్రిఘటికా అస్తాదుపరి భాస్వతః ఇతి అర్ధాస్తసూర్యబింబాస్తమయాదూర్ధ్వం నక్షత్రోదయాత్పూర్వం సంధికాలః-అర్ధోత్పన్నక్షత్రాస్తమయాదూర్ధ్వం సూర్యోదయాత్ప్రాక్ప్రాతస్సంధికాలః-తత్రసంధ్యాముపాసీతేత్యర్థః-అయం సంధ్యాద్వయస్య ముఖ్యకాలః-నన్వేతత్ సంధ్యావందనం కథమాచరణీయం - ఏతాదృశముఖ్యకాలస్యాతిదుర్లభత్వాదుచ్యతే-అస్త్యేవకాలస్యోత్తమమధ్యమాధమభేదేన స్మృతిషుకీర్తితత్వేనఉత్తమకాలేతదనుష్ఠానాలాభే మధ్యమాధమకాలేతదనుష్ఠానసంభవాత్-తథాహి * ఉత్తమా సూర్యసహితా మధ్యమాలుప్తతారకా అధమా తారకోపేతా సాయంసంధ్యా త్రిధామతా ॥ గౌతమః ॥ ఉత్తమా తారకోపేతా మధ్యమా లుప్తతారకా । అధమా సూర్యసహితా ప్రాతస్సంధ్యా త్రిధా మతేతి । ఏవం భూతోఽపి ముఖ్యకాలః వర్ణితస్స్మృతివిధేః కాలే యస్తు సంధ్యాం నానుతిష్ఠతి-సహిపంచ ప్రాణ్యబ్రాహ్మణో న భవతి-తథాహ శాతాతప *। అనాదిత్యేఽపి తు యః పూర్వాం నాదిత్యాం వైపశ్చిమాం॥ నోపాసీత ద్విజస్సంధ్యాం స సర్వో బ్రాహ్మణస్స్మృతః అబ్రాహ్మణస్స పూర్ణాం బ్రాహ్మణో న భవతీత్యర్థః * వ్యాసశాతాతపమనుస్మృతిషు సంధ్యాకాలపర్యయః । పశి

ఋక్సంధ్యాభాష్యమ్

నోఽపి చతుర్వేదశ్శూద్రవచ్చ న సంశయః । యస్త్వేతస్మిన్ కాలే సంధ్యా
ముపాస్తే నస పూర్వం బ్రాహ్మణ ఇత్యర్థాదుక్తం భవతి - గౌతమః ।*।
కాలేషు చ దివా న సంధ్యా స్వర్గమోక్షప్రదాయిని । అకాలే సంధి తా

సంధ్యాశబ్దార్థవిచారః

సంధ్యాసా చ సంధ్యా న ధూరివ । అథ సంధ్యాశబ్దార్థో విచార్యతే - సం
ధ్యాముపాసీతేత్యత్ర సంధ్యానామ్నీ చిచ్ఛక్తిరూపా దేవతా తాముపాసీత
ధ్యాయన్తి - తాం ధ్యాయ - ఆచమనాద్యర్ఘ్యాభివాదనాంతక వ
కుర్యాత్ - సా దేవీ సిద్ధిసృష్టిక్రమా * యా సంధ్యా సా జగత్సూతిర్మా
యాతీతా హి నిష్కలా । ఈశ్వరీ కేవలా శక్తిస్తత్త్వత్రయసముద్భవా ।
ధ్యాత్వార్కమండలగతాం సావిత్రీం వై జపేద్ద్విజ ఇతి । అనేనార్కబిం
బాభివ్యక్తాదిత్యశబ్దవాచ్యపరబ్రహ్మరూపా చిచ్ఛక్తిరేవ సంధ్యా దేవ
తేత్యుక్తం భవతి - ధ్యాత్వా ధ్యాయన్నిత్యర్థః - సావిత్రీం సవితృదేవతా
కామృచం జపేదిత్యర్థః - సా చ గాయత్రీ - సవిద్ద్విరుద్ధా - న స సంధ్యా
శబ్దం చిచ్ఛక్తిపరం, శరం తు కర్మపరమేవ - సంధ్యాస్నానమితి పరాశ
రేణ తత్పరత్వేన కీర్తనాత్ - సత్యం - సంధ్యాపదస్య ముఖ్యవృత్త్యా చి
చ్ఛక్తిపరత్వేఽపి సంధ్యావందనం ధ్యేయవృత్త్యా క్రియాపరత్వస్యాపి సం
భవాత్ - అత ఏవ వ్యాసః ।*। ఉపాస్తే సంధివేలాయాం నిశాయా దివసస్య
చ । తామేవ సంధ్యాం తస్మాత్ప్రవదంతి మనీషిణ ఇతి । తాం క్రియాం
విదధాతి - యోగయాజ్ఞవల్క్యః ।*। సంధౌ సంధ్యాముపాసీత నాస్తగే నో
ద్గతే రవౌ । తాం క్రియామాదిత్యాఖ్యాం చిచ్ఛక్తిరూపాం దేవతాం
ధ్యాయన్కుర్యాదిత్యనుషక్తః కోఽర్థః - అత్ర కేచిత్ సంధ్యోపాస్యదేవ
తాతిరోపలక్షితాం క్రియామాదాయ పర్యవస్యంతీతి సంధ్యాపదం క్రి
యాపరమిత్యాహుః - తదసాధు, సంధ్యావందనం ధ్యేతి సంధ్యాపదస్య ప్రసా
రా క్రియాపరత్వసంభవేఽపి పరంపరయా తత్ప్రయాసాయానన్వయ్య
త్వాత్ - ఉపాసీతేత్యుపాసనా తు విహితతయా కర్తృపరతంత్రాభిధా
నరూపా క్రియైవ న తు జ్ఞానం తస్య ప్రమాణపరతంత్రత్వేన పుంపరతంత్ర
త్వాయోగాత్ - తథా చ శ్రుతిః । ఉద్యన్తమస్తం యన్తమాదిత్యమభి
ధ్యాయన్కుర్వన్బ్రాహ్మణో విద్వాన్సకలం భద్రమశ్నుతేఽసావాదిత్యో
బ్రహ్మేతి బ్రహ్మైవ సన్బ్రహ్మాప్యేతి య ఏవం వేదేతి, అస్యార్థో భాష్యే శా

రేణోక్తః - వక్ష్యమాణ ప్రపంచ తత్త్వం కుర్వ -
వం ధ్యా శబ్దవాచ్య మాదిత్యం బ్రహ్మేతి ధ్యాయన్నైహికాముష్మి
కంవాకలంభ బ్రహ్మన్నైతేయ ఏవముక్తధ్యానేన శుద్ధాంతఃకరణో బ్రహ్మ
సాక్షాత్కారుతేన పూర్ణానంద బ్రహ్మ ప్రసన్నజ్ఞానాజ్జీవత్వం ప్రాప్నోతి త
త్సాక్షాత్కారేణాజ్ఞాన సంగమేన బ్రహ్మ ప్రాప్నోతీతి - న్యాయః తదే
వం ప్రతిపద్యేత గాయత్రీ బ్రాహ్మణసహ । సోఽహమస్మీత్యుపాసీతవి
ధినా యేనకేనచిదితి. ఆదిత్యరూపా చిచ్ఛక్తిరేవ గాయత్ర్యాః ధ్యానే భవ
తి - అత ఏవ జపకాలే గాయత్రీ ధ్యానం విహితం । గాయత్రీ చ తద్యో
ద్వస్తు సత్యత్వద్వేషమునక్షిపేత్ ... ధర్మాద్ధర్మ ... క్షిప్రయాత్ర పర
త్ర దిత్యేతు గాయత్రీ ధ్యానం చిచ్ఛక్తిరేవ గాయత్రీ శబ్దవాచ్య
మాంగతం । త్రికాలాదిత్య ధ్యానం విహితం - వచనేనముక్తం త
త్వాంగీకారే జపకాల ఏవ గాయత్ర్యాదిత్యయోర్ధ్యానాత్ త్రి - నచేష్టా
పత్తిః ఏకస్యైవ కర్తురేక కాలీన ప్రధానకర్మద్వయ సంభవాయో
గాత్ - తస్మాదాదిత్యరూప చిచ్ఛక్తిరేవ గాయత్రీ శబ్దవాచ్యత్వం బ్రహ్మ
చైతన్యస్యైవ గాయత్రీమంత్ర ప్రతిపాద్యత్వాచ్చిచ్ఛక్తిరూపమా
దిత్యరూపం గాయత్రీరూపం చ బ్రహ్మచైతన్యమేవ సంధ్యాదేవతేత్య
వగంతవ్యం - అత ఏవం తత్త్వం ... అర్ఘ్యప్రక్షేపణం గాయ
త్రీజపః - సూర్యోపస్థానం చేతి త్రితయం సంధ్యాకర్మణి ప్రధానం -
అన్యత్ స్మృత్యుక్తమార్జనాదికం తదంగతయాకారకమితియావత్
అపరార్కే - ఓంకారవ్యాహృతిపూర్వాం గాయత్రీం బ్రా
హ్మణోఽపేక్ష । త్రిష్టుభం చైవ రాజన్యో జగతీం వైశ్య ఏవ చేతి । సర్వే
గాయత్రీమిత్యుక్త్వా గాయత్రీ జపమాత్రవిధానాత్ - సర్వప్రధానము
క్తత్రాంగవ్యాఖ్యేయమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేత్యాదిన్యాసయుక్తం ప్రా
ణాయామన్యాస ధ్యానాదికం గాయత్రీజపాంగం - ఏవం త్రిసంధ్య మర్ఘ్య
ప్రక్షేపణం బ్రహ్మచర్యాచారానుష్ఠానమితి । శ్రుతి పూర్వాభిముఖాన్
ధ్యానాంగాయత్ర్యాభిమంత్రితా అపః ఊర్ధ్వం విక్షిపేత్ త్రిస్తత్రావ స్యా
త్రస్యైవ ప్రాధాన్యేన విధానాత్ - గాయత్రీ జపోపస్థానం ప్రతిపేదే స్పష్ట
ం మార్జనాదేరర్ఘ్య ప్రక్షేపణమాత్రవిధానాచ్చ - త్రిదుష్టం స్పష్టత్వాత
త్రైవిద్యాధ్యయనజపహోమాదీనాం సంధ్యాయాం న దేతి దర్శయ

తి । జపః । తస్మిన్నాపత్కాలేఽర్ఘ్యప్రక్షేపణమాత్రమేవ కర్తవ్యమిత్యాహ వైఠీనసిః । అశౌచేఽప్యహన్యహని జలేన్దత్వాసూర్యం ధ్యాయన్నమస్కుర్యాదితి । సూర్యం ధ్యాయన్న జలిన్ప్రక్షిపేదిత్యన్వయః - స్మృత్యర్థసారేతత్స ర్వం విచార్య ఆగ్నేయ్యాదియాగక్రియానుష్ఠానవత్తేషాం క్రియాణామ నుష్ఠానమావశ్యకమిత్యుక్తం - అతఏవాన్యానుపాదాద్వా కదాచిత్క్ర యాణామనుష్ఠానాసంభవేపి ఏకానుష్ఠానేనైవ సంధ్యోపాసనాఫలప్రా ప్త్యసిద్ధిః - నాపి సోమయాగినో బార్హస్పత్యాగ్నీషోమీయ ఇతి అగ్నీషో మీయయాగానుష్ఠానాభావేపి దీక్షణీయాయాగానుష్ఠానేనైవ పౌర్ణమా స్యేష్ట్యపూర్వవదితి ప్రయోజనమనుసంధేయం - అథ సంధ్యాకాల లోప ప్రాయశ్చిత్తం ।*। సంధ్యాకాలేఽతిక్రాంతే స్నాత్వాచమ్య

* సంధ్యాకాలాతిక్రమణప్రాయశ్చిత్తమ్ *

యథావిధి । జపేద్దశశతం దేవీం తతస్సంధ్యాం సమాచరేత్ । జమద గ్నిః । ఏకాహం సమతిక్రమ్య ప్రమాదాదకృతం యది - అహోరాత్రో షితో భూత్వా గాయత్ర్యాశ్చాయుతం జపేత్ । యత్తు ।*। రాష్ట్ర భంగే నృపక్షోభే రోగార్తే సూతకేపి చ । సంధ్యావందనవిచ్ఛిత్తిర్న దోషాయ కదాచనేతి । తద్వచనస్యాతథావిధకాలేపి యావదనుష్ఠానా లాభేపి మనసామంత్రోచ్చారణమాత్రేణ తత్సిద్ధిః - నతు సర్వాత్మనా లో పః - ఇత్యేతస్యార్థస్య తాత్పర్యార్థః - ఇదంచార్ఘ్యదానకాలే సమ్యగ్జ్ఞే యం తే - ననువిద్యావత్తానాం సంధ్యాకాలలోపో భవతీత్యతికాలాతి తివాక్యేఽకుశలైవ ।*। దేవాగ్నిద్విజవిద్యానాం కార్యే మహతి సంస్థితే । సంధ్యాహీనే న దోషోస్తి యస్మాత్తత్కర్మసాధకః । త స్మాద్యథాకాలాతిక్రమణే విద్యావత్తానాం న దోష ఇతి సుష్ఠు అథ సంధ్యా వందనస్య గౌణకాల(శ్రీ)నాతావదుపయోగిత్వోచ్యతే.* నహ్యాత

సంధ్యావందనస్య గౌణకాలవిచారః

ర్నప్రదోషే చ సంధ్యాకాలోఽతిపత్యతే. ముఖ్యకల్పోఽనుకల్పశ్చ సర్వస్మి న్కర్మణి స్మృత ఇతి॥ స్మృత్యనుసారేణ మధ్యమగౌణకాలో వేదితవ్యః ముఖ్యమగౌణకాలః స్మృత్యంతరే కీర్తితః *. దశసో ఘటికా స్సాయం గౌణకాలస్తు మధ్యమః । ప్రాతఃకాలేప్యేవమేవ సంధ్యాకాల ఉదీరిత ఇ తి - షడ్ఘటికాత్మకః కాలః ప్రాతఃకాలశబ్దార్థః । ముహూర్తత్రితయం

ప్రాతరితివచనాత్ - తత్రచతస్రోఘటికాః ప్రాతస్సంధ్యాయాగౌణముఖ్యకాలఇత్యర్థః । ప్రదోషకాలేప్యేతావానేవ ।*। త్రిముహూర్తాంప్రదోషస్స్యాద్భానావస్తంగతేసతీతివచనాత్ । కించ । త్రిముహూర్తస్యకాలస్యరజన్యాదావితినేదినే । స్థాపయన్తిప్రదోషత్వం గార్గ్యప్రభృతయస్సదా । తత్రాపిపూర్వవత్ - ఉత్తమగౌణకాలస్తుగౌణకాలేనోక్తః ।*। సాయంకాలేత్రిఘటికాఅస్తాదుపరిభాస్వతః । ప్రాతఃకాలేత్రిఘటికాస్తత్రసంధ్యాంసమాచరేత్ । గోభిలః * । ముఖ్యకాలేయదావశ్యంకర్మకర్తుంనశక్యతే । గౌణకాలేపికర్తవ్యంగౌణేప్యత్రిగృశోమతః । అత ఊర్ధ్వంముఖ్యఏవేతిసమ్మతః । * । గౌణకాలేప్యతిక్రాన్తేసూర్యహత్యాంవ్రజేదితిఅసాయం ప్రాతస్సంధ్యాంకుర్యాత్ - తావన్త్యంతేసగార్ష్యస్యరక్షసాం చ యుద్ధప్రవృత్తిః - సూర్యస్యతద్యుద్ధబాధానివృత్త్యర్థత్వాత్సంధ్యోపాసనస్య । * । తస్మాదుత్తిష్ఠన్తగ్ంహవాతానిరక్షాగ్ంస్యాదిత్యం యోధయంతియావదస్తమన్వగాదితిశ్రుతేః । అత్రానుష్ఠానకాలే ప్రాయశ్చిత్తపూర్వకమేవానుష్ఠానంకార్యం తత్ప్రకారస్తుస్మృత్యంతరే । ప్రాణాయామత్రయంప్రాతః ద్విగుణం సంగవేస్మృతం । మధ్యాహ్నేత్రిగుణంప్రోక్తమపరాహ్ణేతుషడ్గుణం । సాయాహ్నేద్వాదశగుణంసూర్యహత్యాంతతోవ్రజేత్ । అథసంధ్యాత్యయస్యవిశేషః

*సంధ్యాతిక్రమేప్రాయశ్చిత్తద్వైవిధ్యం *

కాలాతిక్రమణస్యప్రాయశ్చిత్తముచ్యతే - సంధ్యాయాద్వౌకాలావధస్తాస్తుముఖ్యగౌణభేదాత్ - ముఖ్యకాలేతిక్రాంతేగౌణకాలేప్రాప్తంచేదనుష్ఠానంవక్ష్యమాణప్రాయశ్చిత్తపూర్వకంకార్యం - తచ్చప్రాయశ్చిత్తంద్వివిధం - గాయత్రీపూర్వకమర్ఘ్యప్రక్షేపణాత్మకమేకం - ప్రాణాయామాత్మకమపరం - తత్రార్ఘ్యప్రక్షేపణాత్మకమాహవ్యాసః । * । ప్రణవవ్యాహృతియుతాంగాయత్రీంశిరసాసహ । ఉచ్చార్యప్రక్షిపేదర్ఘ్యమాదౌసంధ్యాకర్మసమాచరేత్ గ్రంథాంతరే । * । గాయత్రీంశిరసాసార్ధం ముక్త్వావ్యాహృతిభిస్సహ । కాలాతీతవిశుద్ధ్యర్థందత్వా సంధ్యాంసమాచరేత్ । అర్ఘ్యమితిశేషః - ఇదంప్రాయశ్చిత్తంసంధ్యాత్రయేపిస

వా౯న - తదానీమేకం ప్రాణాయామం కృత్వా ముఖ్యకాలాతిక్రమ
ణదోషపరిహారార్థమర్ఘ్యప్రక్షేపణాత్ప్రాక్ ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్యే
ఇతిసంకల్ప్య ప్రాయశ్చిత్తార్ఘ్యం దత్త్వా తతస్సంధ్యాం సమాచరేత్ ।
చతురర్ఘ్యం తు గాయత్ర్యా దత్త్వా సంధ్యాం సమాచరేత్ । కాలాతీ
తవిశుద్ధ్యర్థం త్రిసంధ్యాసు సమాచరేదితి । ఉభయోః ప్రాయశ్చిత్త
యోస్సముచ్చయః - నతు వికల్పః - ఏకస్మిన్ దోషే శ్రూయమా
ణాని ప్రాయశ్చిత్తాని సముచ్చీయేరన్నిత్యుక్తేః శ్రౌతేపఠనాత్ ప్రాణా
యామలక్షణం ప్రాయశ్చిత్తముక్తమథస్తాత్ - అత్ర కేచిత్ ప్రాణాయా
మత్రయం ప్రాతరిత్యత్ర ప్రాతరితి లింగాత్ - ప్రాతఃకాలాతిక్రమణప్రా
యశ్చిత్తత్వేన ప్రాణాయామలక్షణం ప్రాయశ్చిత్తం సముచ్చినోతి -
నేతరయోరితి వదంతి - తన్న - అర్ఘ్యం వాసిపాథయుష్కర్ని యమూర్ధక్రమ
గౌచాన్యస్మిన్నపి నియమాతిక్రమణమాత్రేః ధీయుదూనన్యతన్యకర్మ
విశేషే నియమితుం శక్యత్వాత్ - అత ఏవ సుదర్శనాచార్యైః ప్రాయశ్చి
త్తనిరూపణప్రసంగే ఆచమనభోజనలోపః ప్రాణాయామశ్చేతి త్రయా
ణాం సముచ్చయో న తు వికల్ప ఇతి వ్యాఖ్యాతం - వచనస్థ ప్రాతరితిపదమ

* సంధ్యాయా దివా అననుష్ఠానే కర్తవ్యతా *

నువాదపరమితి న దోషః - నను సంధ్యాత్రయస్య దివాభాగ ఏవాన్నాను
ష్ఠానాత్సర్వథాననుష్ఠానే కథం కర్తవ్యం - ఉచ్యతే - ఉక్తప్రాయశ్చి
త్తపూర్వకం క్రమేణ శర్వర్యాః ప్రథమయామే కుర్యాత్ - నతు వ్యుత్క్రమేణ
తత్రలోకోపకారః *। దివోదితాని కర్మాణి ప్రమాదాదకృతాని వై
శర్వర్యాః ప్రథమే యామే తాని కుర్యాద్యథాక్రమమిత్యత్ర కేచిత్స్వకాలే
బలవత్త్వమితి న్యాయేన సాయంసంధ్యాయా అకృత్వా దివాతిపన్నాని క
ర్మాణి కుర్యాదితి వదంతి - అపరే పునః క్రమేణేతి వదంతి - తదుక్తం ।*।
కాలాతీతేషు పూర్వేషు ప్రాప్తేషూత్తరేషు చ । కాలాతీతాని కృత్వైవ
విదధ్యాదుత్తరాణి తు । ఇతి శిష్టాచారాదాచారో వేదితవ్యః - తదు
క్తమాపస్తంబమునిభిః - సర్వజనపదేష్వేకాంతసమాహితమార్యా
ణాం వృత్తం సమ్యగ్వినీతానాం వృద్ధానామాత్మవతామలోలుపానామ
దాంభికానాం వృత్తసాదృశ్యం భజేతైవముభౌ లోకావభిజయతీతి ।
నను శర్వర్యాః ప్రథమయామే క్రియమాణాయాః - ఉచ్యతే - సాయంకాలేపి

సంధ్యావందనం విహితః - తథాచ స్వకాలే ఫలవత్త్వ ప్రతిపాదనేన తదే వాతిపన్నానుష్ఠానాత్పూర్వం కర్తుముచిత - తదనంతరమతిపన్నానుష్ఠానం- యదా పునస్సాయం సంధ్యాకాలో వ్యతిక్రాంతస్తదానీం యథాక్రమమనుష్ఠానం భవతి- అతిక్రాంతావిశేషత్వాత్ - స్వకాలస్యాతిపన్నత్వేనవర్జితస్య యథాక్రమకరణాచ్చ - తస్మాదతిపన్నానుష్ఠానాత్పూర్వం స్వకాలే సాయంసంధ్యావందనం కార్యం - అతఏవ భట్టాచార్యైరపి స్వకాలే మార్గానుష్ఠానం గరీయః - తద్వ్యపాయతి కాలే తద్భిన్నం కించిత్కృతం చేన్న హాన్స్వత్యవాయో భవతీతి ॥*॥ స్వకాలే యాన కుర్వాత్సు కరోత్యన్యదచేతనః । ప్రత్యవాయస్తు తస్యైవేతి ॥*॥ కించ ॥ స్వకాలే సాయంసంధ్యావందనం కర్తవ్యమితి స్మృత్యుక్త కీర్తనాత్ ॥*॥ మధ్యాహ్నే సమతిక్రాంతే సాయంకాలో భవేద్యది । సాయంసంధ్యాముపాస్యాదౌ మధ్యాహ్నికీం చరేదితి । నచైవంక్రమానుష్ఠానసంపాదకవచనానాం కా గతిరితి వాచ్యం - సాయంసంధ్యావందనస్యాపి కాలాతిపత్తి వేళాయాం సంధ్యాత్రయసమవాయే కస్య ప్రథమమనుష్ఠానమితి జిజ్ఞాసాయాం యథాక్రమమేవానుష్ఠానం నతువ్యుత్క్రమేణేతి జ్ఞాపనార్థం తథావిధవచనప్రవృత్తేః - అత్ర స్మృతివచనం ॥*॥ సాయంకాలో వ్యతీతశ్చేదనస్తంయాతే దివాకరే । కుర్యాత్ప్రాగావర్తనీం సంధ్యాం సమారభ్య యథాక్రమం । ఆవర్తనాం సాయమధ్యాహ్నాః తథా చమాధ్యాహ్నికీం సంధ్యామితి ఫలితార్థః - ప్రసంగాత్కించిదుచ్యతే । * । కుర్యాత్ప్రావర్తనీం సంధ్యాం రాత్రావపినదూష్యతి । దద్యాదర్ఘ్యంతుగాయత్ర్యాసౌరసూక్తంవిసర్జయేత్ । మాధ్యాహ్నసంధ్యారాత్రౌ చేత్ప్రమాదాత్క్రియతే యది । సౌరస్థానే జపేత్సూక్తం సౌరం వైశ్వానరీయమితి । సమప్రకృతంతు సాయం సంధ్యావందనం స్వకాలాతిక్రాంతానుష్ఠానాత్పూర్వం కర్తవ్యం - తత అతిక్రాంతానుష్ఠానమితి సిద్ధం ॥ నను రాత్రౌ ప్రథమయామే వ్యతిక్రాంతే కా గతిః - కమార్గానుష్ఠానలోప ఏవ గతిః - అత్ర లోకోపకారే । * । అకాలే చేత్కృతం కర్మ కాలే ప్రాప్తే పునః క్రియా । కాలాతీతేతు యత్కార్యాదకృతం తద్వినిర్దిశేదితి । అస్యార్థః - అకాలే అనాగతకాలే యత్కర్మణః కుర్యాత్తస్య ముఖ్యకాలే ప్రాప్తే పునః క్రియా పునఃకరణం భవేత్

లాతీతే తు గౌణకాలాతిపత్తావపి న కుర్యాత్ । కింతూక్తప్రాయశ్చిత్త
మేవ కుర్యాత్ ॥ * । నిత్యానామప్యయోగే గౌణకాలః ఆగామికాలతః గౌ

* సంధ్యాదినిత్యకర్మణామేకదినాతిక్రమణే ప్రాయశ్చిత్తమ్ *

ణాతీతే సచిత్తం స్యాన్నాతీతం ముఖ్యగౌణ ఇతి ॥ సంధ్యాదినిత్యకర్మణా
మనుష్ఠానాభావేన ఏకస్మిన్నహోరాత్రే గతే పరేద్యురుపోష్య షోడశప్రా
ణాయామపూర్వకమష్టోత్తరసహస్రగాయత్రీజపం కుర్యాత్ । తదాచ
మనుః ॥ * । వేదోదితానాం నిత్యానాం కర్మణాం సమతిక్రమే । స్నాత
కవ్రతలోపే చ ప్రాయశ్చిత్తమభోజనమ్ । సంధ్యాంగం స్నానహోమం తు ని
త్యస్నానం విలుప్య చ । హోమం చ నిత్యకం శుద్ధ్యై వింశతిసహస్రకం ।
శుద్ధే పరేద్యుః - అష్టసహస్రకం అష్టోత్తరసహస్రకం - సంఖ్యాయా అతిశయ
స్యా ఇతి పాణినిస్మరణాదష్టశబ్దస్య పూర్వనిపాత ఇతి తాత్పర్యం - అత్రా
యం సిద్ధాంతః - యథా ఔపాసనస్య అష్టహోమకాలాతిపత్తౌ చతూరా

* సంధ్యాయాస్సప్తరాత్రాతిక్రమణే ప్రాయశ్చిత్తమ్ *

త్రిమహావ్యాహృతిహోమాదికం ప్రాయశ్చిత్తం ఇతివచనాదూర్ధ్వం భార్యా
దూరదేశగమనోపాధిం ఇతి అగ్నిరుచ్ఛేదప్రాయశ్చిత్తం భవతి -
తథాచ సప్తరాత్రమవిచ్ఛిన్నం సంధ్యానుష్ఠానాభావే పునస్సంస్కారః కా
ర్యః తదనంతరము పేత్య పూర్వప్రకారేణ తదనుష్ఠానం కార్యం - అత్రాహ
వసిష్ఠః । * । సంధ్యాతిక్రమణం యస్య సప్తరాత్రమవిచ్ఛిన్నం । ఉన్మ
త్తదోషయుక్తో వా పునస్సంస్కారమర్హతీతి । ఔపాసనహోమస్య
బహుకాలాతిక్రమణే అష్టభ్యో హోమకాలేభ్యః పూర్వం ప్రత్యేకం
సర్వప్రాయశ్చిత్తపూర్వకమతీతహోమాః కర్తవ్యాః - తథా సంధ్యానా
మప్యేకత్వాత్ - ప్రకృతే తు సంధ్యావందనస్య బహుకాలాతిక్రమ
ణే సప్తరాత్రాత్పూర్వమతీతసంధ్యానుష్ఠానం ప్రాయశ్చిత్తపూర్వకమ్
కార్యమితి వక్తుం శక్యతే - తథా శిష్టాచారాభావాత్ - స్మృతికారైరనం
గీకారాచ్చ - కింతు యథోక్తప్రాయశ్చిత్తమేవ కృత్వా తతః ప్రభృతి తద
నుష్ఠానమేవ కార్యమితి స్మృతివిదాం స్థితిః - ఇతోప్యన్యత్ స్మృత్యంతరోక్తం
యద్గ్రంథవిస్తరభయాన్నేహ ప్రపంచితమితి సారం ।

* ఆచమనవిధిః *

అథాచమనవిధిప్రకారః ప్రతిపాద్యతే - ఆచమనం త్రివిధం - శ్రౌతమ్

స్మార్తం పౌరాణికం చేతి - తత్ర ప్రత్యక్షశ్రుతిచోదితం శ్రౌతం - సూత్రో
క్తం స్మార్తం - కేశవాద్యైస్త్రిభిః పీత్వేతి వచనోక్తం పౌరాణికం - తత్రా
ద్యం తైత్తిరీయారణ్యకే ప్రసిద్ధం - తచ్చ బ్రహ్మయజ్ఞాంగం - తచ్చాశ్వలా
యనైః బ్రహ్మయజ్ఞాంగతయా కర్తవ్యం - ద్వితీయం పునస్సంధ్యా
దినిత్యకర్మాంగం - తృతీయం పునర్నిష్ఠీవనశౌచాద్యంగమితి వివేకః ॥ *।
శౌచాంతే చ తథా పానే స్పృష్ట్వాస్పృష్టే చ ధర్మిణః । పౌరాణాచమనం కు
ర్యాన్నామభిః కేశవాదిభిః ॥ ఇతి స్మృత్యంతరే దర్శనాత్ - విశేషేణ శ్రు
త్యాచమనసంపత్త్యశక్త్యాదికాయాముక్తం ॥ దేవ్యాః పాదైస్త్రిభిః
పీత్వాఽబ్లింగైర్నవభిస్స్పృశేత్ । సప్తవ్యాహృతిసంయుక్తాం గాయత్రీం
త్రిపదాం శిరః ॥ శిరోమంత్రం ద్వినాక్ష్యత్యేవ తే సమస్తచతుర్వింశతిమం
త్రా భవంతి - ఏతేషాం వినియోగాః - కేశవాదీనామివ ద్రష్టవ్యాః - ఇదం శ్రౌ
తాచమనం దర్శపూర్ణమాసాదిశ్రౌతకర్మాంగం - తథా ఆశ్వలాయనః ।
ప్రాగుదగ్వాహవనీయాదవస్థాయ ప్రాఙ్ముఖో యజ్ఞోపవీత్యాచమ్యేతి - ఆ
త్రివృత్తికారః - ఆచమ్యేత్యస్యాచమనప్రధాన శ్రౌతాచమనపరత్వార్థ
మితి - గాయత్రీజపకాలే వా శ్రౌతాచమనం కృత్వా ప్రాణానాయమ్య గా
యత్రీజపం కుర్యాత్ సుఖ్యః పక్షః ఇతి - అన్యథా పౌరాణాచమనం స్మృత్యంతరే క
థితం । తదోంకారేణాచమనం వ్యాహృతిభిర్భవేత్ । సావి
త్ర్యావాపి కర్తవ్యమితి వ్యాసేన భాషితం । పురాణాచమనప్రకారస్స్మృ
త్యంతరే కథితః ॥ కేశవాద్యైస్త్రిభిః పీత్వా ద్వాభ్యాం ప్రక్షాళయేత్కరౌ ।
ద్వాభ్యామోష్ఠౌ చ సంమృజ్య ద్వాభ్యామున్మార్జయేచ్ఛిరః । ఏకేన
వామహస్తం ప్రోక్ష్య పాదావపి ద్వే కతః । ఏకేనాపి చ మూర్ధ్ని స్యాత్తత
స్సంకర్షణాదిభిః । పర్వాణామంగుళీనాం తు మూలేన చిబుకం స్పృశేత్
। తర్జన్యంగుష్ఠయోగేన ఘ్రాణద్వయముపస్పృశేత్ ॥ అంగుష్ఠానామికా
భ్యాం చ చక్షుశ్శ్రోత్రముపస్పృశేత్ । అంగుష్ఠేన కనిష్ఠేన నాభిదేశము
పస్పృశేత్ । కరమధ్యం హృది స్థాప్య కరాగ్రే శిరసి న్యసేత్ । ముకుళే
న చ హస్తేన బాహూ మూలే ఉపస్పృశేత్ । ఏవమాచమనం కుర్యాత్సా
క్షాన్నారాయణో భవేత్ । అథ ప్రకృతోపయోగి స్మార్తాచమనముచ్య
తే ॥ యత్క్రియాః క్రియంతే మోహాదనాచమ్యైవ నాస్తికైః । భవంతి హి
వృథా తస్యాః క్రియాస్సర్వా న సంశయ ఇతి వచనాదాచమనం నిత్యతయా

నగమ్యతే-నత్రాయం ప్రయోగః-కృతస్నానో బద్ధకచ్ఛశ్శిఖో యజ్ఞోపవీ
తీ పవిత్రకరో భూమౌ పాదౌ ప్రతిష్ఠాప్య స్వేష్టదేవతాం హృదినిధాయ
ప్రకృతిస్థం ఫేనబుద్బుదరహితం అంబు సంహతాంగుళినా పాణినా గృ
హీత్వా బ్రాహ్మతీర్థేన త్రిస్సూక్ష్మం పిబేత్-అత్ర శౌనకః ॥*॥ ద్విజన్మనాం
హి శుద్ధ్యర్థం స్మార్తాచమనముచ్యతే । శిఖాం కచ్ఛం నిబద్ధశ్చ సోపవీతస్స
మాహితః । భూమౌ పాదౌ ప్రతిష్ఠాప్య ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోపి వా । ప్ర
క్షాళ్య పాదౌ హస్తౌ చ ప్రభాతే ముఖమప్యత । స్నాత్వా శుద్ధ్యర్థం సంధ్యా
దినిత్యకర్మాధికారయోగ్యతాసిద్ధ్యర్థమేవమాచమనం కార్యమితి తాత్ప
ర్యార్థః-నవైవాచమనోదకమాహ । ఆచామేన్మాషమగ్నం చ గోకర్ణచు
లుకస్థితం । సంహతాంగుళినా తోయం గృహీత్వా పాణినా ద్విజః । ము
క్తాంగుష్ఠకనిష్ఠాభ్యాం త్రిః పిబేద్బ్రహ్మతీర్థతః ॥ తతః ప్రక్షాళ్య హస్తౌ చ సం
కుచ్యోష్ఠౌ తిమార్జయేత్ । సంహతాంగుళిభిస్తూ తైర్ద్విః పరిమృజ్య త
తో ముఖం । ప్రక్షాళ్య హస్తౌ చాభ్యుక్ష్య పాదౌ శీర్షే తథైవ తు । మధ్య
మాంగుళిస్పృష్ట్వా త్రిస్స్పృశేద్ఘ్రాణమూలకం । హస్తం ప్రక్షాళ్య సం
స్పృష్ట్వా ఘ్రాణాదిద్వితయం పృథక్ । అంగుష్ఠవప్రదేశిన్యా ఘ్రాణౌ ప
శ్చాదుపస్పృశేత్ । అంగుష్ఠానామికాభ్యాం చక్షుశ్శ్రోత్రే చ సంస్పృశే
త్ । అంగుష్ఠకనిష్ఠాభ్యాం నాభిం పశ్చాదుపస్పృశేత్ । తలేన హృద
యం స్పృష్ట్వా స్పృశేదంగుళిభిశ్శిరః । అంగుళ్యగ్రైర్బాహుమూలే సం
స్పృశేదితి శౌనకః । ప్రణవేనోదకం ధృత్వా ఆత్మానం సంపరిషించయేత్ । అ
నేనవిధినా విప్రః కుర్యాదాచమనం సదా । ఆచమనకాలే నియమో దర్శి
తః । ఆచామేన్నాసనస్థం ప్రఘ్రిర్న బద్ధాసనఏవ వా । నప్రసారితపాదో
వా బహిర్జానుకరోపి వా । పవిత్రకర ఆచామేచ్ఛుచిః కర్మాదరాత్
। కుశమాత్రకరో వాపి దర్భమాత్రకరోపి వా । పవిత్రం హిరణ్యం । ప
విత్రం వై హిరణ్యమితి శ్రుతేః ॥ * । స్నానే చాన్నే జపే యజ్ఞే స్వాధ్యాయే
నిత్యకర్మణి । సపవిత్రౌ సదర్భౌ వా కరౌ కుర్వీత నాన్యథా । నిత్యకర్మ
ణి సంధ్యాదావిత్యర్థః - అథ మహాజనపరిగృహీతాచమనవిధాయి
కా మూలసూత్రభాష్యకారిక్యతే । త్రిస్సన్నాచామేత్ప్రహ్వాస్సన్ త్రిః
రాచామేద్ధృదయంగమాభిరద్భిః త్రిః ప్రోక్ష్య శిరోష్ఠౌ పరిమృజే ద్ద్విరి
త్యేకే సకృదుపస్పృశేద్ద్విరిత్యేకే దక్షిణేన పాణినా సవ్యం ప్రోక్ష్య పాదౌ శి

గశ్చేంద్రియాణ్యుపస్పృశేచ్చక్షుషీ నాసికే శ్రోత్రే చాథాః ఉపస్పృశేత్
అత్ర భాష్యార్థః - శ్రుతిసంగృహీతైస్సంక్షిప్తైస్స్పర్శ రైఖః ద్విజైః
ద్యాయాలిఖ్యతే - భూమిగతాస్వాచమ్యాప్రయతో భవతీత్యాదా ని
త్యకర్మాదౌ ప్రాయత్యసిద్ధ్యర్థమాచమనం విహితం - తత్ప్రకారము
చ్యతే - తిష్ఠన్నితి - తిష్ఠన్ప్రహ్వో వా నాచామేత్ - సముపాసీనః ఆచామేది
త్యాసనవిధానాదేవస్థానాదేః ప్రతిషేధసంభవే పృథక్ తిష్ఠన్నాచామేది
త్యారంభః - కిమర్థం - ఇతి చేత్ సత్యం - ఇదం హి సూత్రం న తిష్ఠన్నాచమనం
విషేధతి । కింతు జలపానం తథావిధస్యవాస్తీతి వదతి - తథా చ గౌతమః
నాంజలినా పిబేన్న తిష్ఠన్నితి యస్యాచమన ప్రకరణే జలపాన ప్రతి
షేధో నుపపన్నః - తథా సమాసీనః ఆచామేదిత్యాసనవిధానాదర్థాత్
స్థానాదేర్నిషేధే సిద్ధే పునస్తద్ధ్యర్థం పునరారంభ అతః కేచిదనేనవి
షేధేన క్వచిజ్జలేపి జానుదఘ్నే చోరుదఘ్నే నాభిదఘ్నే వా తిష్ఠన్నప్రహ్వో వా చ
మనం భవతి - తన్నిషేధస్య ఉద్ధృతోదకాచమనవిషయత్వాత్ । గౌత
మః । న తిష్ఠన్నుద్ధృతోదకేనాచామేదితి తిష్ఠన్నుద్ధృతోదకే తిష్ఠతః
ప్రహ్వస్య వాచమనసిద్ధ్యర్థం తిష్ఠన్నితి ప్రతిషేధ ఇత్యాహుః - తచ్చిం
త్యం - తిష్ఠన్నాచామేదితి సామాన్యనిషేధస్య విశేషపర్యవసానాయో
గాత్ - నగ్నో వానాప్సు సతః ప్రయమణో విద్యత ఇతి సూత్రకారేణ జ
లే విద్యమానస్యవాచమనమస్తీతి ప్రాగేవోక్తత్వాచ్చ - న చ గౌతమ వచ
నస్య కా గతిరితి వాచ్యం - తస్యోద్ధృతోదకవిషయకత్వే తిష్ఠతః ఆచమ
న ప్రతిషేధకత్వేపి అనుద్ధృతోదకవిషయానపేక్షతయాస్తీత్యర్థప్రతిపాదక
త్వాత్ - సూత్రాంతర బాధాయోగాంతథాపర్యవసానాయోగాచ్చ -
అథాచమనవిధిరుచ్యతే - ఆసీన ఆచామేద్ధృదయంగమాభిరద్భిః -
ద్వితీయా తృతీయా - ప్రాక్ ఉదఙ్ముఖ ఆసీనశ్చ దేశే అపాం ... బాహు
మూర్ధ్వం కృత్వా - ప్రాఙ్ముఖ ఉదఙ్ముఖో వా హృదయంగమా అపః
కరతలస్థా మయాపతీషు మాషో నిమజ్జతి - తావతీః ఫేనబుద్బుదరహితాః
త్రిః త్రివారమాచామేత్ పిబేత్ - బ్రాహ్మణో వా భీగా - క్షత్రియః కంఠ
గాః వైశ్యస్తాలుగా ఇతి విశేషః - త్రిరోష్ఠౌ పరిమృజేత్ త్రివారమంగుష్ఠ
మూలేన ఓష్ఠౌ పరిమృజీత - ద్విరిత్యేకే మన్యంతే తులోపవిః సకృదు
పస్పృశేన్మధ్యమాభిస్తిసృభిరంగుళీభిరోష్ఠావేకవారమభిమృశ్యాను -

ద్విగిత్యేకేతులోఽన్యవికల్పః దక్షిణేనవా ణినాదక్షిణహస్తేనసవ్యంవా ణిం
ప్రోక్ష్యతథా పాదౌశిరశ్చ ఇంద్రియాణ్యుపస్పృశేత్ - అంగులీభి స్స
ర్వేషామింద్రియాణాముపస్పర్శనప్రసంగేనతద్వ్యగ్యేంద్రియాణిపరి
గణయతి- చక్షుషీఇతిఇంద్రియాణీతివచనం స్వరూపపరం అత్రాంగు
ష్ఠానామికాభ్యాం చక్షుషీయుగపత్ పృథగ్వాస్పృశేత్ - అంగుష్ఠ
ప్రదేశినీభ్యాంనాశికేఅంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం శ్రోత్రేశ్రోత్రయోః యుగ
పత్స్పర్శనసంభవేనపృథగిత్తినిశ్చితంసమ్యక్-అథాపఉపస్పృశేత్ -
హస్తౌప్రక్షాళయేత్ -ఇదంహిస్తార్చమనసంధ్యాదౌకర్తవ్యం -
పౌర్యత్యసంపాదకత్వాత్ -సూత్రకారేణముక్త్వతయావిహితత్వా
చ్చ- స్మృత్యంతరే । * । సంధ్యాయాం కర్మకాలే చ స్పృశేత్ తా
చమనంభవేత్ । బ్రహ్మయజ్ఞేతు వై కుర్యాత్ ద్విరాచమనం ద్విజః ।
గోకర్ణాకృతిహస్తేన మాషమాత్రంపిబేజ్జలం తన్న్యూనమధికంవా
పిబ రాపానసమంభవేత్ । అంగుష్ఠాగ్రం సముత్క్షిప్య మధ్యమా మ
ధ్యపర్వణి । గోకర్ణంతద్ధి విజ్ఞేయం సర్వేషాచమనేష్విహా । సం
హతాంగుళిహస్తేన గృహీత్వాచాక్షివీక్షితం । ముక్తాంగుష్ఠ కనిష్ఠా
భ్యాం త్రిః పిబేద్బ్రహ్మతీర్థతః । అత్రాయం విశేషః-స్వయమేవ వా
మహస్తావర్జితేనపయసా ఆచమనం కర్తుం న శక్యతే- సూత్రకారాన
భిమతత్వాత్ - తథాహి- యంవాప్రయతఆచామయేదితి-సూత్రార్థ య
మర్థః- ప్రయతః యంవాస్యమప్యాచామయేత్ సోఽపి ప్రయతో భవతి -
సర్వథాస్వస్యవామహస్తావర్జితాభిరద్భిరాచమనం న భవతి-ఏతేనశా
స్త్రాంతరోక్త కమండలధారణమప్యాచార్యస్యానభిమతమితిగమ్యతే అ
లాబుపాత్రేణనారికేళపాత్రేణవాస్వయమాచమనమాచరంతీత్యనభి
మతమాచార్యస్యేతి తాత్పర్యంఅన్య ప్రయతోఽస్తి చేత్ తేనాచమనజలం
కరిక్పాత్వాస్వయమాచామేత్ -నస్వయంపాత్రేణవా ముపాదాన్నజ్జి
తేన జలేనతత్కుర్యాత్ - యదాస్వీయః ప్రయతోనాస్తి తదానదీతీరం
గత్వాస్వయమేవాచామేత్ - అతఏవభూమిగతాస్వప్స్వాచమ్య ప్ర
యతో భవతీత్యత్ర ఆచమ్యేతిస్వాతంత్ర్యాత్ప్రత్యయనిర్దేశః అన్య
థాతదానీమపి ఆచమయిత్వేతి నిర్దేశాపత్తేః- ఇదమాప స్తంబో నా
మపిసమానం కథమితిచేదుచ్యతే- తస్యాచమనస్య । * । సంధ్యా

యాం కర్మకాలే చ స్మృతే రాచమనం చరేదిత్యవిశేషేణ నిర్దిష్ట
త్వాత్ - నను సంధ్యాయామపి శ్రౌతాచమనమస్తు కోదోష ఇతి చేన్న *
బ్రహ్మయజ్ఞేషు వై కుర్యాచ్ఛ్రౌతేరాచమనం ద్విజ ఇతి వచనవిశేషేణ త
స్య శ్రౌతకర్మాంగత్వావధారణాత్ - కించ - ప్రాగుదగాహవనీయా
దపస్థాయ ప్రాఙ్ముఖో యజ్ఞోపవీత్యాచమ్యేత్యాశ్వలాయనసూత్రేప్యా
చమ్యేతి పునర్విధానం । శ్రౌతాచమనప్రాప్త్యర్థమితి వృత్తికారే
ణ వ్యాఖ్యాతం - ఏవంచేత్ స్నానాంగకర్మణ్యపి ప్రవేశః సూత్రతాత్పర్య
విదాం సూత్రకారాణాం వ్యాకోపః స్యాత్ - అనుష్ఠానే తు విశేషోస్తి - త
థాహి - త్రిః పిబేదీక్షితం కరేణ వామకరే జలం నిధాయ హస్తావభ్యుక్ష్య ము
ఖం ద్విర్వారం - పరిమృజ్య పాదావభ్యుక్ష్య చతసృభిరంగుళిభిరోష్ఠౌ స
మ్మృజ్యాంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం నాసికారంధ్రద్వయం సంస్పృశ్యాంగుష్ఠమ
ధ్యమాభ్యాం చక్షుషీ సంస్పృశ్యాంగుష్ఠానామికాభ్యాం శ్రోత్రే సంస్పృ
శ్యాంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం నాభిం సంస్పృశ్య హస్తతలేన హృదయం స్పృ
ష్ట్వా సర్వాభిరంగుళిభిః శిరో బాహూ చ సంస్పృశేత్ - తదుక్తం బోధా
యనేన ప్రథమపానేన ఋగ్వేదః ప్రీణాతి - ద్వితీయపానేన యజుర్వేదః ప్రీ
ణాతి - తృతీయపానేన సామవేదః ప్రీణాత్యథ సవ్యకరేణ జలముత్సృజే
త్తేన పితౄన్ ప్రీణాత్యథ హస్తావభ్యుక్ష్య తేనేతిహాసపురాణాదీని ప్రీణంతి
ముఖం ద్విః పరిమృజేత్తత్ప్రథమమార్జనేనాథర్వణవేదం ప్రీణాతి - ద్వితీ
యమార్జనేనాంగాని ప్రీణంత్యథ పాదావభ్యుక్ష్య తేన విష్ణుం ప్రీణా
త్యథ చతసృభిరంగుళిభిరోష్ఠౌ సంస్పృశేత్తేన నక్షత్రాణి ప్రీణాత్యథాంగు
ష్ఠతర్జనీభ్యాం నాసాద్వారే సంస్పృశేత్తేన వాయుః ప్రీణాత్యథాంగుష్ఠ
మధ్యమాభ్యాం చక్షుషీ సంస్పృశేత్తేన చంద్రాదిత్యౌ ప్రీణాత్యథాంగు
ష్ఠానామికాభ్యాం శ్రోత్రే సంస్పృశేత్తేన దిశః ప్రీణాత్యథాంగుష్ఠకనిష్ఠి
కాభ్యాం నాభిం సంస్పృశేత్తేన పృథివీం ప్రీణాత్యథ హస్తతలేన హృదయం
సంస్పృశేత్తేన చ పంచ ప్రాణాన్ ప్రీణాతి సర్వాభిరంగుళిభిః శిరో బాహూ చ
సంస్పృశేత్తేనాశ్వినౌ దేవతే ప్రీణాతి తేన పరబ్రహ్మస్థానః పరబ్రహ్మ ప్రీణా
తీదం త్వాచమనం సంధ్యావందనవేళాయాం కర్తవ్యం బోధాయనేనా
థ సంధ్యోపాసనకాల ఇతి నైవోక్తత్వాత్ - అత్ర కేచిద్గృణంతి - ఋగ్వే
దాయనమో యజుర్వేదాయనమః సామవేదాయనమ ఇత్యాది పఠితా

రేణ చతుర్థ్యాం త్రైవర్ణై స్త్రై రుపకల్పితై రనుష్ఠానం కర్తవ్యమితి శా స్త్రప్రవృత్త్యాః - తత్కల్పనాయాం బోధాయన సూత్రం ప్రమాణ మాహోస్విద్వచనాంతరం - నద్వితీయః తథావిధవచనాంతరాశ్రవణాత్ - నాద్యః బోధాయనవచనస్య తథాత్వేః కర్తవ్యతా ప్రతిపాదకత్వేన తత్రిసామర్థ్యాభావాత్ - అన్యథా ॥ * ॥ త్రిః ప్రాశ్నీయాద్యదంభ స్త్రీకాస్తేనాస్య దేవతాః । బ్రహ్మావిష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ భవంతి హి న సంశయః ।, గంగా చ యమునా చైవ ప్రీయతే వస్త్రమార్జనాత్ । పాదాభ్యాం ప్రీయతే విష్ణు ర్బ్రహ్మా సిసిక్షణాత్ ॥ నాసత్యావశ్వినౌ ప్రీయేతే స్పృష్టే నాసాపుటద్వయే । స్పృష్టే లోచనయోస్స్యాత్ ప్రీయేతే శశ్యనలా నిత్యౌ । స్కంధయోస్స్పర్శనాదేవ ప్రీయంతే సర్వదేవతాః । నాభిసంస్పర్శనాన్నాగాః ప్రీయంతే చాస్య నిత్యశః । సంస్పృష్టే హృదయే చాస్య ప్రీయతే చంద్రదేవతా । మూర్ధసంస్పర్శనాదస్య ప్రీతస్తు పురుషో భవేదిత్యత్రాపి బ్రహ్మణే నమ ఇతి ప్రథమపానం స్యాద్విష్ణవే నమ ఇతి ద్వితీయపానం స్యాద్రుద్రాయ నమ ఇతి తృతీయపానం స్యాదేవం సర్వం యోజ్యం - న చేష్టాపత్తిః - అనం ప్రతిపత్తే ర్నహి కుత్రాపి దేశే శిష్టా ఆచరంతి - న చ తద్వచనస్య పీనే తాత్పర్యాన్నతిసామర్థ్య మితి వాచ్యం - తథా ప్రకృతేపి కీర్తత్వాదృష్టిర్దీయతాం - అవిశేషాత్ - నచ బోధాయనసూక్తం - కథమాశ్వలాయనానాం గ్రాహ్యమితి వాచ్యం - తస్యాశ్వలాయనాచార్యవత్ ప్రాఖ్యాభిమానత్వాత్ - తదుక్తం స్మృత్యంతరే ॥ * ॥ బోధాయనో జయంతశ్చ ఆశ్వలాయనశౌనకౌ । వృత్తిసూత్రకృతావేభిరుక్తం తత్ప్రవివిచ్యతామితి ఆశ్వలాయనవచనస్య తిక కర్తా వృత్తికృత్సూత్రకృద్వ్యాఖ్యాకర్త్రేతి వివేక ఇతి సంప్రదాయః - ఆశ్వలాయనపరిశిష్టగృహ్యకారేణ ప్రకారాంతరేణ నిర్ణీతం - తథాహి - ఉపకంపతః సేన పాణినా దాయక నిష్ఠాంగుష్ఠౌ విశిష్టావితత్యేతి - స్మ ఇతరాంగులిసంహతో ర్ధాభ్యక త్వా బ్రహ్మతీర్థేన హృదయప్రాపిణాం త్రిః పీత్వా - పాణిప్రక్షాళ్య సంస్పృష్టాభన చాంగుష్ఠమూలేన ఆకుంచితోష్ఠమాస్యం ద్విః పరిమృజ్య సకృచ్ఛన్నం హాత మధ్యమాంగుళిభిః పాణిం ప్రక్షాళ్య సవ్యం పాణిం పాదౌ శిరశ్చాభ్యుక్ష్య సంస్పృష్టాభ్యాం సానిహాత మధ్యమాంగుళిత్రయేణాస్యముపస్పృశ్యాంగుష్ఠప్రదేశిన్యా ఘ్రాణబిలద్వ

యమనామికయా చక్షుషీ శ్రోత్రే నిష్ఠికయా నాభిం తలేన హృదయం సర్వా
భిరంగుళీభిశ్శిరస్తదగ్రైరంసావుపస్పృశేదితి । తదాచమనమేవం ద్వి
రాచమ్యేతి- తత్ర కల్పద్వయేఽపి అవగీతశిష్టాచారాదాచారో వేదితవ్యః. స
చాపస్తంబీయానాం స్మార్తాచమనస్యారణ్యోక్తశ్రౌతాపేక్షయా నవి
శేషోఽస్తీతి వాచ్యం- శ్రుత్యుక్తత్వాభ్యాం భేదాత్ - శ్రౌతేత్రిరాచా
మేదిత్యాదయోఽపి. తాస్స్మృతః శ్రౌతాచమనకత్వాత్ - స్మార్తే
తు తూష్ణీమితి భేదమాహ - ఇదమత్రాకూతం- శ్రౌతే ద్విః పరిమృజ్య స
కృదుపస్పృశ్యేతి ద్విర్వారం పరిమార్జనమేకవారముపస్పర్శనం చ -
స్మార్తే తు త్రిరోష్ఠౌ పరిమృజేద్ద్విరిత్యేకే సకృదుపస్పృశేద్ద్విరిత్యేక ఇతి తు
ల్యాల్పితానుష్ఠానే న విశేష ఇతి సర్వం సుస్థం । *

* ప్రాణాయామలక్షణమ్ *

అథ ప్రాణాయామలక్షణముచ్యతే - అర్థం వాసిసాధయిష్యతి
తి- ప్రాణాయామః కర్తవ్య ఇతి ప్రతిపాదకమాపస్తంబసూత్రం- అత్ర వృ
త్తికారః అర్థం ప్రయోజనం- తచ్చ దృష్టమదృష్టం వా- సిసాధయిషుః
సాధయితుమిచ్ఛుః- అతమితోఽశరీరగ్లానే- ప్రాణాయామశ్చేతి త్రివా
రం ప్రాణాయామం కుర్యాదితి- తస్మాత్సంధ్యావందనస్య అదృష్టార్థకత్వా
త్తదాదౌ ప్రాణాయామ ఆవశ్యక ఇతి సిద్ధం మనుః । * । సవ్యాహృ
తీం సప్రణవాం గాయత్రీం శిరసా సహ । త్రిః పఠేదాయతప్రాణః ప్రాణా
యామస్స ఉచ్యత ఇతి । యాజ్ఞవల్క్యః । * । గాయత్రీం సిరసా సార్ధం జ
పేద్వ్యాహృతిపూర్వికాం । ప్రతిప్రణవసంయుక్తాం త్రిరయం ప్రాణసం
యమః । యోగయాజ్ఞవల్క్యః । * ॥ భూర్భువస్స్వర్మహర్జనస్త
పస్సత్యం తథైవచ । ప్రత్యోంకారసంయుక్తాస్తథా తత్సవితుః పదం ।
తథాఓంకారసంయుక్తమిత్యర్థః । * । ఓమాపోజ్యోతి రిత్యేతా
చ్ఛిరః పశ్చాత్ప్రయోజయేత్ । త్రిరావర్తనయోగాత్తు ప్రాణా యా
మస్తు శబ్దితః । ప్రాణాయామస్య సకలకలుష నివృత్తిః- ఫలమిత్యాహ
మనుః । * । దశప్రణవసంయుక్తాః ప్రాణాయామాస్తు షోడశ । అపి
భ్రూణహనం మాసాత్పునంత్యహరహః కృతా ఇతి । విజ్ఞానేశ్వరీయే*
ప్రాణాయామశతం కార్యం సర్వపాపాపనుత్తయే । ఉపపాతక జా తా
నామనాదిష్టస్య చైవహి । పూరకకుంభకరేచకాత్మకాన్ప్రాణా యా

స్నానసంధ్యాత్రయే హ్యేదా త్రీన్ కుర్యాదితి స్మృతిరత్నాకరే *. ప్రాణాయామత్రయం కృత్వా సంధ్యోపాసనమాచరేత్ । స్నానే దానే చ హోమే ప్యేకమేవ వా ॥ అపరార్కే । ప్రాణాయామత్రయం కార్యం సంధ్యాసు చతసృష్వపి । లోకోపకారే । * । సంధ్యాదానే హోమే దానే చ ప్రాణాయామాన్నైకమాచరేత్ । అన్యత్రైవ తు కర్తవ్యాః ప్రాణాయామాస్త్రయస్త్రయః । సంధ్యాదావేకానేక యోర్వికల్పః। ఏవం ప్రాణాయామస్త్రిధః ॥ తదుక్తం । పూరకః కుంభకో రేచకః ప్రాణాయామస్త్రిలక్షణః । నాసికాకృష్టఉచ్ఛ్వాసో ధ్మాతః పూరక ఉచ్యతే । కుంభకో నిశ్చలశ్వాసో రేచ్యమానస్తు రేచకః । త్రియాణాం మనుష్య ధ్యాన ప్రకారమాహ । * । వామనాసాపుటేనైవ పూరయేత్పూరకః స్మృతః ॥ కుంభకో నిశ్చలశ్వాసస్తావత్కాలం సమంత్రకం ॥ దక్షిణ నాసాపుటేనైవ రేచయేద్రేచకః స్మృతః । గ్రంథాంతరే । * । వామేన పూరయేద్వాయుం పూరణాత్పూరకః స్మృతః । వాయుం నిగృహ్య మనసా జపేన్మంత్రిమనన్యధీః । కుంభకస్స తు విజ్ఞేయః ప్రాణాయామస్సలక్షణః । స్మృత్యర్థసారే వ్యాసః । * । దక్షిణే రేచకం కుర్యాద్వామే నాపూర్య చోదరం । కుంభకేన జపం కుర్యాత్ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే । పంచాంగులీభిర్నాసాగ్రపీడనం ప్రణవాభిధా । ముద్రేయం సర్వపాపఘ్నీ వానప్రస్థగృహస్థయోః । కనిష్ఠానామికాంగుష్ఠైః నాసాగ్రస్య చ పీడనం । ఓంకారముద్రా సా ప్రోక్తా యతేశ్చ బ్రహ్మచారిణ ఇతి । స్మృత్యంతరేపి । సన్ని మీలితదృక్ మౌనీ ప్రాణాయామం సమాచరేదితి । ఏవం ప్రాణాయామః కర్తవ్య ఇతి - స్థితే తద్వినియుక్తమంత్రస్తావద్వ్యాఖ్యాయతే । ఓం భూరితి అనేన మంత్రేణ నాసాగ్ర న్యస్తలోచనస్త దభిధేయం బ్రహ్మాదిధ్యాయన్ పూర్వోక్తమార్గేణ ప్రాణాయామత్రయం కర్తవ్యమితి తాత్పర్యం - తత్ర ప్రథమః ప్రణవపదం భూలోకాభిమానిన్యో దేవతా ఓంకారాదయః ప్రణైర్హ్యేనప్రస్తూయంత ఇతి తాత్పర్యం । దీక్షిత - వస్తుతస్తు ఓమితి పదస్య సంగీకృత వాచకత్వమంగీకృత్య భూలోకాభిమానిన్యో దేవతా మయా స్మృతమాహ్నికమనుష్ఠానం క్రియతే నధక్తి ప్రీద్ధా పూర్వోక్తం తత్త్వ తామైవ కృతిః మంగళ వేదనసిద్ధ్యర్థం తత్పూజవా

ధ్యానిర్మితం - నిగమస్తోమితి బ్రాహ్మణః ప్రవక్ష్యన్నాహ బ్రహ్మణో పా
ప్నువానీతి - ఓం కారస్య ఛాద్యారంతస్మాత్ప్రాహ్మ్యాధ్యేయత్వాముపదా
ప్రతిపద్య తే* ఓంకారశ్చాథశబ్దశ్చ ద్వావేతౌ బ్రహ్మణః పురా । కంఠం
భిత్వా వినిర్యాతౌ తస్మాన్మాంగళికావుభావితి - శ్రుతిసూత స్మృతిస్సువర్ణ
వపనస్య శ్లాఘ్యతయా నిర్దిష్టత్వాత్ - అత్ర తాత్పర్యదా తస్య దేశికత
త్వేయమత్ర తాత్పర్యం - అనతి సంసారసాగరాదితి బుద్ధ్యా యే పురు ష
ధౌరేయా నిత్యైర్నైమిత్తికకర్మభిః ఫలానభిసంధిత్వైః పరమేశ్వరం
నిత్యమారాధయంతి - తేభ్య స్త్వాత్మతత్త్వం ప్రదాపాద్య తా న్దుస్తర
సం సారసాగరాత్తారయతీతి తాత్పర్యార్థః - తారయతీతస్మా దుచ్యతే
తారమితి శ్రుతేః । సమస్తాయ చేత్యత్రేత్యర్థః వ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ -
అత్ర శరీరవర్త్యాయోః పుత్రాదపదయో ర్గంధవ్యాఘ్రః । యమేవైష వృ
ణుతే తేన లభ్య ఇతి శ్రుత్యా తదనుగ్రహస్య సాక్షాత్తారహేతుత్వమితి
తదమకంపి శివేవశోకం తరతి నేత్రగ ఇతి తాత్పర్యం - అత్ర సంసార నివృ
త్తిరవిద్యానివృత్తి - సాచ జ్ఞానసాధ్యా- స్సైవ పరమపురుషార్థః ।
శ్రు । తమేవం విదిత్వాతిమృత్యుమేతి, నాన్యః పంథా విద్యతేయ నా
యేతి శ్రుతే -అత్రాయం రూపనివృత్తిప్రకారః -అపరశ్చాత్ర ఇతి రాతోః
అవతే ష్టిలోపశ్చేత్యాదినా సూత్రేణ మత్రప్రత్యయోః కారః - తస్య
జ్వరత్వరేత్యాదినా ఊఠ్ గతో గుణ ఇతి శ్లిష్టోచ్చారణమితి - ప్రక్రి
యయా ఓమితి నిష్పన్నం- అకార ఉకార మకార ఇతి తానికధానసమృ
తస్య దేవదో మితి శ్రుతేః । అత్రాయం భావః । బ్రాహ్మణమాత్రా
స్యకలవదర్థ జ్ఞానబోధపర్యతపాయ సకలవేదాధ్యయనం సాధనం స్వ
కర్మ బ్రాహ్మణస్యాధ్యయనమితిధర్మశాస్త్రాత్ - తత్రదైవాన్మాను
షాత్సు రసాయుమాల్పకాలత్వాత్సకలవేదాధ్యయనాశక్తి తస్య
సర్వసాధారణ్యేన సకలవేదాధ్యయనఫలసిద్ధ్యర్థం సకలవేదసారభూ
తః ప్రణవః ప్రథమతః పఠితవ్య ఇత్యుక్తం ద్రష్టవ్యం* ఓం కారస్సర్వవేదానాం
సారతః పరికీర్తితః । ఇతి వచనాత్ ।

ప్రాతస్సంధ్యా

శ్లో ॥ అపవిత్రః పవిత్రోవా సర్వావస్థాంగతోపివా । యస్స్మరేత్పుండరీకాక్షం సబాహ్యాభ్యంతరశ్శుచిః ।

౧. కేశవాయస్వాహా । నారాయణాయస్వాహా । మాధవాయస్వాహా । గోవిందాయనమః । విష్ణవేనమః । మధుసూదనాయనమః । త్రివిక్రమాయనమః । వామనాయనమః । శ్రీధరాయనమః । హృషీకేశాయనమః । పద్మనాభాయనమః । దామోదరాయనమః । సంకర్షణాయనమః । వాసుదేవాయనమః । ప్రద్యుమ్నాయనమః । అనిరుద్ధాయనమః । పురుషోత్తమాయనమః । అధోక్షజాయనమః । నారసింహాయనమః । అచ్యుతాయనమః । జనార్దనాయనమః । ఉపేంద్రాయనమః హరయేనమః । శ్రీకృష్ణాయనమః । ద్విరాచమనం కృత్వా । ప్రణవస్యపరబ్రహ్మఋషిః-పరమాత్మాదేవతా - దైవీగాయత్రీఛందః-ప్రాణాయామేవినియోగః ఓం భూః । ౧ । ఓం భువః । ౨ । ఓం స్వః । ౩ । ఓం మహః । ౪ । ఓం జనః । ౫ । ఓం తపః । ౬ । ఓం సత్యం । ౭ । ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ । ఓమాపోజ్యోతీరసోఽమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ । మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాతస్సంధ్యాముపాసె ।

ఆపోహిష్ఠేతి త్రిచస్యసూక్తస్య । అంబరీష సింధుద్వీపఋషిః- ఆపోదేవతా - గాయత్రీఛందః మార్జనేవినియోగః । ఓం ఆపోహి

ష్ఠా మయోభువస్తాన ఊర్జే దధాతన । మహే
రణాయ చక్షసే । యో వశ్శివతమో రసస్త
స్య భాజయతేహ నః । ఉశతీరివ మాతరః । త
స్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ
ఆపో జనయథా చనః ।

మంత్రార్థ విచారః

హే యస్మాత్కారణాత్, హే ఆపః యూయం మయోభువః సుఖస్య
భావయిత్ర్యః స్థ భవథ తాదృశో యూయం నః అస్మాన్ ఊర్జే అన్నా
య దధాతన ధత్త అన్నప్రాప్తియోగ్యానస్మాన్ కురుత అన్నమస్మభ్యం ద
త్తేత్యర్థః । మహే మహతే రణాయ రమణీయాయ చక్షసే దర్శనాయ స
మ్యగ్జ్ఞానాయ చ ధత్త । అస్మాన్ సమ్యగ్జ్ఞాన ప్రాప్తియోగ్యాన్ కురు
తేత్యర్థః । యో వశ్శివతమ ఇతి । హే ఆపః వః యుష్మాకం స్వభూతో
యో రసః శివతమః - సుఖతమః ఇహ అస్మిన్ లోకే తస్య తం రసం నః అ
స్మాన్ భాజయత సేవయత ఉపయోజయతేత్యర్థః । తత్ర దృష్టాంతః
ఉశతీరివ । పుత్రసమృద్ధిం కామయమానాః మాతరః స్తన్యరసం య
థా భాజయంతి తద్వత్ । తస్మా అరమితి । హే ఆపః యూయం
యస్య పాపస్య క్షయాయ వినాశాయ జిన్వథ అస్మాన్ ప్రీణయథ । తస్మై
తాదృశాయ పాపక్షయాయ అరం క్షిప్రం వయం యుష్మాన్ గమామ గమ
యామ । వయం శిరసి ప్రక్షిపామేత్యర్థః । యద్వా యస్యాన్నస్య
క్షయాయ నివాసార్థం యూయం మోదపూర్వం జిన్వథ తర్పయథ తస్మై
తదన్నముద్దిశ్య వయం అరం పర్యాప్తం యథా భవతి తథా వః యుష్మాన్
గమామ గచ్ఛామః । కించ హే ఆపః నః అస్మాన్ జనయథ చ పుత్రపౌ
త్రాదిజననేన వర్ధయతేత్యర్థః ।

సూర్యశ్చేత్యస్య మంత్రస్య - యాజ్ఞవ
ల్క్య ఉపనిషదృషిః సూర్యమామన్యుపతయో
రాత్రిర్దేవతా - ప్రకృతిచ్ఛందః । జలాభి
మంత్రణే వినియోగః । ఓం సూర్యశ్చమా
మన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః ।
పాపేభ్యో రక్షంతాం । యద్రాత్ర్యా పాపమకా

షర్ణం మనసా వాచా హస్తాభ్యాం పద్భ్యాముద
రేణ శిశ్నా । రాత్రిస్తదవలుంపతు ।। యు
త్కించ దురితం మయి । ఇదమహం మామ
మృతయోనౌ సూర్యే జ్యోతిషి జుహోమి
స్వాహా। కేశవాయ స్వాహా... శ్రీకృష్ణాయ నమః

హేయ సూర్యోఽసి యశ్చాన్యః క్రోధాభిమానీ దేవః । యేచమ న్యుపతయః క్రోధస్వామినః తస్మిన్నియామకా దేవాస్సంతి తేపర్వేపి మన్యుకృతేభ్యః మదీయకోపనిష్పాదితేభ్యః పాపేభ్యో రక్షంతాం । పాపినం మాం [illegible] రక్షంతు । కించ రాత్రియాం రాత్ర్యాం యత్పాపమకార్షం కృతవానస్మి । కేనసాధనేన । మన [illegible] । తత్సర్వం పాపం రాత్రిః । లుంపతు। రాత్ర్యభిమానీదేవో నాశయతు పరిహరతు [illegible] పాపం । [illegible] దిభాషణం వాచికం । అభిచారాది [illegible] కృతం । పాదేన [illegible] దికం పాదకృతం । అభోజ్యభోజనముదరకృతం । అగమ్యాగమనం శిశ్నకృతం । అథవా [illegible] । యత్కించపి దురితం మయి విద్యమానం ఇదం పాపం [illegible] శరీరరూపం అమృత యోనౌ [illegible] తేజ్యోతిషి వ్యా యం ప్రకాశ [illegible] జుహోమి [illegible] । అహమనేన హోమేన సర్వం పాపజాతం భస్మీకరోమీత్యర్థః । తదర్థమిదమభిమంత్రితం జలం స్వాహా [illegible] మస్తు ।

ఆపోహిష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య-సింధుద్వీప
ఋషిః ఆపోదేవతా గాయత్రీఛందః - పంచమీ
వర్ధమానా - సప్తమీ ప్రతిష్ఠా -అంత్యేద్వే-
అనుష్టుభౌ మార్జనేవినియోగః । ఓంఆపో
హిష్ఠామయోభువస్తానఊర్జేదధాతన । మ
హేరణాయచక్షసే । యోవశ్శివతమోరస
స్తస్యభాజయతేహనః । ఉశతీరివమాతరః-త
స్మా అరంగమామవో యస్యక్షయాయజిన్వథ।

ఆపోజనయథాచనః । శన్నో దేవీ రభిష్టయ ఆ
పో భవంతు పీతయే శం యో రభిస్రవంతు నః ।
ఈశానా వార్యాణాం క్షయంతీశ్చర్షణీనాం అ
పోయాచామి భేషజం । అప్సు మే సోమో అ
బ్రవీదంతర్విశ్వాని భేషజా । అగ్నించ విశ్వశం
భువం । ఆపః పృణీత భేషజం వరూథం తన్వే
మమ ॥ జ్యోక్చసూర్యం దృశే । ఇదమాపః
ప్రవహత । యత్కించ దురితం మయి । య
ద్వాహ మభిదుద్రోహ యద్వా శేప ఉతానృ
తమ్ । ఆపో అద్యాన్వచారిషం రసేన సమగస్మ
హి పయస్వానగ్న ఆగహి తం మా సంసృజ వర్చ
సా ససృషీస్తదపసో దివా నక్తంచ సస్రు
షీః । వరేణ్యక్రతూ రహమా దేవీరవసే హువే॥
ఋతంచ సత్యంచేత్యస్య మంత్రస్య అఘమర్షణ
ఋషిః । భావవృత్తో దేవతా అనుష్టుప్ ఛందః పా
పపురుష విసర్జనే వినియోగః ఋతంచ సత్యం
చాభీద్ధాత్తపసోఽధ్యజాయత । తతో రాత్ర్య
జాయత తతస్సముద్రో అర్ణవః సముద్రాదర్ణ
వాదధిసంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రా
ణి విదధద్విశ్వస్యమిషతో వశీ । సూర్యాచంద్ర
మసౌ ధాతా యథా । పూర్వమకల్పయత్ । ది
వంచ పృథివీంచాంతరిక్షమథోస్వః ।

కేశవాయస్వాహా... శ్రీకృష్ణాయనమః॥

భా॥ శం నో దేవీరితి-నః అస్మాకం పాపనోదనద్వారా శం సుఖం భవతు।
దేవీః దేవ్యః ఆపః అభీష్టయె అభీష్టస్నానాయ భవంతు పీతయే పానాయ భవం
తు । తథా చ ఉత్పన్నానాం రోగాణాం శమనం యోః యావనం అ
నుత్పన్నానాం పృథక్కరణం చ కుర్వంతు । అపి చ నః అస్మాకం అభి ఉప
రి సవితుః శుద్ధ్యర్థం సించంతు । ఈశానా ఇతి । వార్యాణాం వారి
ప్రభవానాం వ్రీహియవాదీనాం । యద్వా వరణీయానాం ధనానామీశా

నాశుశ్వరాః । చర్షణీనాంమనుష్యాణాంక్షయంతీఃవిధాత్రీః । అత
ఉదకానిభేషజంసుఖానామితిత్వాజనోదకంసుఖంయాచామి । అ
హంప్రార్థయే । అప్సుమఇతి । అప్సుజలేషుఅంతః మధ్యే వి
శ్వానిభేషజానిసర్వాణ్యౌషధాని సంతీతిమేమహ్యం మంత్రద్ర
ష్టేఋషయేసోమోదేవోబ్రవీత్ । తథావిశ్వశంభువం । విశ్వస్య సర్వ
స్యజగతస్సుఖకరమిత్యర్థః సుఖంచాగ్నించజలెప్పుచవర్తమానం సో
మోబ్రవీత్ । తథాచతైత్తిరీయాః । అగ్నే(ప్స్ర)యోన్యాయాం పశ
తస్యానాశనాపప్రావిశదగ్నిరగ్నిరప్సుపవేశిస్తు మనంతి । లతాగు
ల్మవృక్షమూలాదీనామోషధీనాంవృష్టిజన్యత్వేనజలవర్తిత్వం ప్రసి
ద్ధం ఆపఃపృణీతేతి హేయాపః నామాతేస్వశరీరాయవరూథం రోగని
వారకం భేషజమౌషధంపూరయతకించజ్యోక్చిరం సూర్యందృ
శే ద్రష్టుం నిరోగావయం శక్నవామేతిశేషః । ఇదమాపఇతి । మయి
యజమానేయత్కించదురితం అజ్ఞాననిష్పన్నంపాపం అథవా అహంయజ
మానః అభిదుద్రోహ సర్వతో బుద్ధిపూర్వకం ద్రోహంకృతవానస్మి । వా
అథవాశేపే సాధుజనంశప్తవానస్మి ఇతియదస్తి ఉతఅపిచ అనృతం ముక్త్వారీ
తియదస్తి తదిదం సర్వమపరాధజాతం ప్రవహతమత్తోపనీయ ప్రదహే
ద్దాన్యత్రోనయత । అపోఅద్యేతి । అద్యాస్మిన్దినే అవభృథార్థం
ప అన్వచారిషం జలాన్యనుప్రాప్తాస్మి ప్రవిశ్యచరసేనజలసారేణ సమ
గస్మహి । పయస్వానగ్న ఆగహి । జలేవర్తమాన
త్వేనపయోయుక్తత్వం । ఆగహి అస్మాకమభిముఖ్యాగచ్ఛ తం యాదృ
శంస్మాతిం । మాం చ సాతేజసా సంసృజయోజయ ।

గాయత్ర్యాగాయత్రీచ్ఛందో గాధి పుత్రో వి
శ్వామిత్రఋషిః సవితా దేవతా గాయత్రీ చ్ఛం
దః । ప్రాతరర్ఘ్యప్రదానే వినియోగః ఓం
భూర్భువస్సువః ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో
దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్
ఏవం చ త్ర్యర్ఘ్యాణి ॥౪
ప్రతిష్ఠ దేవగంతవ్యం పునరాగమనాయ చ వశీ
దదేశ సుష్టార్థం ప్రవిశ్య హృదయం మమ ।

అసావాదిత్యో బ్రహ్మ ॥ ఆచమ్య
పృథ్వీతిమంత్రస్య - మేరుపృష్ఠ ఋషిః - కూ
ర్మో దేవతా - సుతలం ఛందః - ఆసనే వి
నియోగః । ఓం పృథ్వి త్వయా ధృతా లోకా
దేవి త్వం విష్ణునా ధృతా। త్వం చ ధారయ మాం
దేవి పవిత్రం కురు చాసనం । అపసర్పంతు యే
భూతా యే భూతాః భువి సంస్థితాః । యే భూ
తా విఘ్నకర్తారస్తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా అప
క్రామంతు భూతా ద్యాస్సర్వే తే భూమిభారకాః
సర్వేషామవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే ।
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ । అగ్నిర్దేవతా బ్ర
హ్మ ఇత్యార్షం । గాయత్రం ఛందం పర
మాత్మం సరూపం । సాయుజ్యం వినియోగః ।
ఓం ఆయాతు వరదా దేవి అక్షరం బ్రహ్మ సమ్మి
తం గాయత్రీం ఛందసాం మాతేదం బ్రహ్మ జుష
స్వమే యదహ్నాత్కురుతే పాపం తదహ్నాత్ప్ర
తిముచ్యతే యద్రాత్రియాత్కురుతే పాపం త
ద్రాత్రియాత్ప్రతిముచ్యతే । సర్వవర్ణే మహా
దేవి సంధ్యావిద్యా సరస్వతి ॥ ఓం ఓజోసి స
హోసి బలమసి భ్రాజోసి దేవానాం ధామనా
మాసి విశ్వమసి విశ్వాయుస్సర్వమసి సర్వా
యురభిభూరోం । గాయత్రీ మావాహయామి
సావిత్రీమావాహయామి సరస్వతీమావాహ
యామి ఛందఋషీనావాహయామి శ్రియ
మావాహయామి । గాయత్ర్యా
గాయత్రీ ఛందో విశ్వామిత్ర ఋషిః సవి
తా దేవతా అగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మా శిరో విష్ణుర్హృ
దయం రుద్రశ్శిఖా పృథివీ యోనిః ప్రాణాపాన
వ్యానోదానసమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా

సా వ్యాహృతయః గాయత్రీ చతుర్వింశత్య
క్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః పంచశీర్షోపనయ
నే వినియోగః ॥

అథ గాయత్రీం జపాత్పూర్వమేవ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేతి గా యత్రీవ్యాహృతయ ఋషయః ప్రోక్తా శౌనకః । ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మేత్యాదయ ఉచ్యతే । గాయత్ర్యాస్తు తత్ఛందో జపకర్మణి స న్ధ్యావందనే ॥ తదిదానీం వ్యాఖ్యాయతే - ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ పరమాత్మేతి వాచకో యోగీంద్రః - ఏతత్సర్వం వ్యాహృతివ్యాఖ్యా నావసరే ప్రణవేన మంత్రాత్ - ఓమితి యాజుష్మతీ ప్రణవోపదిష్ట త్వం - విశేషస్తు భగవత్పాదీయమతానుసారేణ ప్రోచ్యతే - ప్రకృ తసారేణ త్రిష్టుప్ఛందః గాయత్రీ యోగాయ పరమాత్మా. సా క్షిణ్యమంగిరస్సమాహితే । సమాలోచ్య పూర్వసంధ్యా ఓ మితి గాయతే । అకారశ్చోకారో మకారశ్చ త్రిమాత్రా ఇతి । యోగాయ సోహమితి పరమాత్మా మంత్రః - తస్య కార మకార యోర్లోపపూర్వకం ధ్యాయేత్ ఓమితి య గాయత్రీతి వా క్యార్థః - బ్రహ్మధ్యాయిన్న ఓమిత్యేకాక్షరం జపేత్ - త - మనస్త్రిక కంభగ వత్పాదీయాః ఓమితి ప్రణవః అవాప్య సర్వే మోక్షావాప్తిర్భవతి త్యుక్తమితి । ప్రకృతమనుసరామః - తస్యఋష్యాదికం గాయత్రీ- అ గ్నిర్దేవతేతి- తస్యైవ- అగ్నిరంగిరసో లవేదాంతః. ప్రతి పాద్య త్వాదగ్నిరితి వ్యుత్పత్త్యా అగ్నిశబ్దస్య పరమాత్మపరత్వం అగ్నేరంగిరస క్రతుషు - అగిర్నిత్యో పశ్చిమో దిక్కుమాతె అనిరుక్తయా- నలో ప్య । యోగానాం నామ ధాతు శ్రుతేః- అస్య ప్రణవస్య అగ్ని ప రమాత్మా దేవతా అధిదేవతేత్యర్థః - బ్రహ్మాపర బ్రహ్మ ఉపాస్యః గాయత్రీచ్ఛందః గాయత్రీచ్ఛందః పరమాత్మసరూపం ప్ర సాత్మస్వరూపం తదభివ్యక్తి యోగ్యస్థానత్వాదితి భావః - సాయుజ్యం వి నియోగః మోక్షే వినియోగః - ఇతి ప్రకారాంతరేణ - తథా వైశ్వా నారోగ్నిః పంచహూయాగ్నిః యాదిత్యర్థః - తదుక్తం శంకర భగవ త్పాదైః ॥ బ్రహ్మ విష్ణు ఋషి ప్రోక్తం ఛందో గాయత్రముచ్యతే- ప రమాత్మా దేవతా యోగో మోక్షే వినియుజ్యతే ఇతి । అత ఏవాగ్నిః పర

ప్యపరమాత్మపరత్వేన వ్యాఖ్యాత - అథ సకలవేదమాతరం గాయత్రీం ప్రార్థయతే- ఆయాత్వితి- వరదా ఉపాసకానామభీష్టప్రదాన శీలా దేవీ నిత్యానందరూపస్వాత్మప్రకాశికా సా- ఆయాతు అస్మదను గ్రహార్థమస్మత్ప్రకాశమాయాత్విత్యర్థః - అథ తాం స్తౌతి అక్షరమితి । అక్షరం క్షరరహితం నిత్యం బ్రహ్మ సమ్మితం సమ్యగ్జ్ఞాతప్రమాణేన నిశ్చితం - బ్రహ్మపరమాత్మాత్మైవేతి శేషః- అనుగతార్థం గాయత్రీమాయాతిమితి- ఛన్దసాం మాతేతి ఛన్దసాం వేదానాం జననీ- సకలవేదనిర్గళితసారభూతత్వాదిత్యర్థః - తదుక్తం మనుస్మృతౌ । సర్వేభ్యో వై వేదేభ్యస్సావిత్ర్యనూచ్యత ఇతి హి బ్రాహ్మణమితి- తథాహ మనుః । త్రిభ్య ఏవ తు వేదేభ్యః పాదం పాదమదూదుహత్ తదిత్యృచోఽస్యాస్సావిత్ర్యాః పరమేష్ఠీ ప్రజాపతిరితి । గాయత్రీ ఛన్దోమాతినీ దేవతేత్యర్థః - ప్రథమపాదే ద్వితీయపాదోక్తా దయా- ఇదం మత్కృతం స్తోత్రరూపం బ్రహ్మ తత్ । వేదస్తత్త్వం తపో బ్రహ్మేతి వచనాత్ । జుషస్వ గృహాణ । మమేతి శేష - జుషస్వేతి లిఙ్గాత్ గాయత్రీత్వమాగత్య మామనుగృహ్య సుదాచరిత స్తోత్రం జుషస్వేతి వ్యకృతం భగవత్యై సమర్పయతీతి భావః - అథవా వరదా దేవీ అక్షరం క్షరరహితం సమ్మితం సమ్యగ్జ్ఞానప్రమాణేన నిశ్చితం బ్రహ్మ గాయత్ర్యం పరతత్త్వం ఉపదిష్టమితి శేషః - ఆయాతు ఆగచ్ఛతు అస్మాకం బుద్ధిం హృదయం బోధయితుమాగచ్ఛత్విత్యర్థః । - ఏవ దేవస్తుమయతి - గాయత్రీమిచ్ఛన్దసాం మాతా గాయత్రీ దాక్షిణ్యోపగత [illegible] మమేదం బ్రహ్మ వేదాన్త ప్రతిపాద్యం తత్త్వ జుషస్వ సేవయతు [illegible] త్యర్థః । జుషస్వేతి ఛాన్దసః ప్రయోగః తస్య ఫలమాహ - యదహ్నాదితి - అహ్నాత్ అహ్నా యత్పాపం కుర్వత్ రాత్రౌ తత్పాపం అహ్నాత్ అహ్నా ప్రతిముచ్యతే - ఉపాసక ఉపాసనామితి శేషః - ఏతేన య[illegible] వ్యాఖ్యానం [illegible] యతే । సర్వవర్ణే ఇతి - సర్వవర్ణే మహాదేవీతి గాయత్ర్యాస్సంబోధనం - ఏతాం గృహ్ణాతి ఓజోఽసీత్యాదియాజుషమన్త్రేణ [illegible] సహోఽసీతి త్రయాణామభిధానశక్తిరసి - బలమసి శరీరసామర్థ్యరూపాసి భ్రాజోఽసి దీప్తిరూపాసి - దేవానామగ్నీన్ద్రాదీనాం ధామ నా

యదస్తి తస్మాదుపాసితదేవతా ఏనామేత్యర్థః - అథవా దేవానాం
భాగుసినాః భూమిః - అసిభవసి - సామేతికస్సిద్ధా - వర్త్యా దేవ
తా[ఇ] యజ్ఞముఖః సోస్యర్థః - విశ్వం వర్జ్యస్య క్రతుం శివ్వమువాసి
విశ్వాయుః సంపూర్ణాం యుష్మాకం పాసిపేతం సిద్ధ్వమసినర్వాయారిత్యు
క్తానువాదః - యద్వా విశ్వం సమస్తం స్థావరజంగమం అసిభవసి - వి
శ్వాయుః స్థావరజా స్త్యాయుః పిత్వమేవాసి - అతోయుష్మద్దేవానాం
స్తాత్కాలో వివక్షితః - నతుముఖ్యాసికాంతిత్వేన ప్రాశక్త్యాయునం
తారః స్వచేతనధర్మా ఇత్యాదిసిద్ధ్యాం - సర్వోనిఖిలం జగన్ము
తంలోకసిద్ధస్య ఆంగమతాంతస్త్యయుతసింహతఘారణమసి అభిభూని
ఫలవాపన్యశిరస్యక హేతుః - బ్రహ్మణస్పతి పాద్యవరమాత్మరూపా
త్వవతిత్సాంసర్వాత్మ పరమేశ్వరప్రతిపాదకత్వాద్గాయత్ర్యాసంభ
వః భావః - తాదృశ్యస్త్రిమతీయేశునవాత్యవాహయామిత్తా
సితమితిశేషః - ఏవం సావిత్ర్యాదిరూపేణ గాయత్ర్యావాహనం అ
త్రిసహ్యవసంధ్యాదేవతాయాః కాలభేదేనాయాభేదాంగీకా
రాత్ - గాయత్ర్యాదిభేదేన ఆవాహనం యుక్తం - తదుక్తం పరా
శరమాధవీయే । * । గాయత్రీనామపూర్వాహ్ణే సావిత్రీ మధ్యమే ది
నే । సరస్వతీచసాయాహ్నే సైవసంధ్యాత్రిధా మతేతి । నామ త్రయ
స్యనిర్వచనం స్మృతం - గాంధారాతరే । * । గాయత్రీ ప్రోచ్యతే తస్మాద్గా
యంతం త్రాయతేయతః । సవితృద్యోతనాత్సైవ సావిత్రీ పరికీర్తితా ।
జగతః ప్రసవిత్రీ వా ప్రగాంభ రూపాచ్చ సరస్వతీ । ఛందాంసి గాయ
త్ర్యాదీని ఓంకార్యాయ్యదీనావాహయామి - ఛందాంసి త్రైతాని
క్రియాః - తామావాహయామి - అథ గాయత్ర్యాః ఛందఋషి
దేవతాదిన్యాసాపరదర్శయతి ।

గాయత్ర్యాఇతి - గాయత్ర్యాగాయత్రీ ఛందః విశ్వామిత్ర ఋషిః -
గాయత్రీస్వరూపమాహ ప్రాణాపానేతి - ఏతత్ప్రాణాత్మకమిదం బహు
త్వం ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానాత్ - తత్స్వరూపం వేదితవ్యం స
ప్రాణాదితత్త్వరూపమన్తఃకరణం ఉపాసనాగమ్యత్వాత్ ఏతచ్చ ప్రాణాత్మ
కత్వాత్ - ఏతద్విహితం ఉపాస్యమానేత్యర్థః - ఇదముప
లక్షణం - గాయత్ర్యా - ఉపాసనాప్రత్యక్షతాచేతి వేదితవ్యం

తదుక్తం । గాయత్రీత్రిష్టుభ్జగత్యస్సావిత్రీ శ్చైతవర్ణా । ఏకైకస్య తిస్రః తాః క్రమేణ పాత్రత్వాత్ తథాశ్వేతేతి - పాదకి గౌతిత్రిష్టుబంతరా - వ్యాఖ్యాయనేతి - ఛాం వ్యాఖ్యాయనోనామ ఋషిః - తేనైవ సంగ్రహ యస్యాస్సా ఇతి గాయత్రీ చతురధికా వింశతి వర్ణాని అక్షరాణి యస్యాస్సా చతుర్వింశత్యక్షరా - సంఖ్యాయా అల్పీయస్యా ఇతి చతుర్ణాం త్రిపదాని పాదాని యస్యాస్సా త్రిపదా - షట్ భాగయుక్తా - ఋగ్యజుస్సామ పాదత్రయయుక్తేత్యర్థః - షట్కుక్షిః - షట్ కుక్షయో యస్యాస్సా షట్కుక్షిః - ప్రాచ్యాదిదక్షిణ ... తత్కార్యపరార్థ ... పంచ శీర్షా ... యస్యాస్సా ... నిరుక్తం చతుష్షష్టి ... ఉపనయన ... ఉపనయనం నామ ... శ్రౌతస్మార్త ... తథాహి ... త్రివిధం ... అత్ర ... ఉపనయనమితి ... ముపనయస్వేతి ... ఉపనయనవచనమ్ ... ఉపనయస్వేతి ...

ఓం భూః ... ... భువః

త్రిః । మహాపాతకదురితక్షయార్థం ... పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం ప్రాణాయామం కృత్వా ... గాయత్రీం ... అంగుష్ఠాభ్యాం నమః ... తర్జనీభ్యాం నమః ... మధ్యమాభ్యాం నమః ... అనామికాభ్యాం నమః ...

న జ్ఞానాత్మనే కనిష్ఠికాభ్యాన్నమః ప్రచోద
యాత్ సర్వాత్మనే కరతలకరపృష్ఠాభ్యాన్న
మః తత్సవితుర్బ్రహ్మాత్మనే హృదయాయన
మః వరేణియం విష్ణ్వాత్మనే శిరసేస్వాహా భర్గో
దేవస్య రుద్రాత్మనే శిఖాయై వషట్ ధీమహి
సత్యాత్మనే కవచాయహుం ధియో యోనః జ్ఞా
నాత్మనే నేత్రత్రయాయ వౌషట్ ప్రచోద
యాత్ సర్వాత్మనే అస్త్రాయఫట్ భూర్భువస్సువ
రోమితి దిగ్బంధః ధ్యానం ముక్తావిద్రుమహేమ
నీలధవళచ్ఛాయైర్ముఖైస్త్రీక్షణైర్యుక్తా
మిందునిబద్ధరత్నమకుటాం తత్త్వార్థవర్ణా
త్మికాం గాయత్రీం వరదాభయాంకుశకశా
శ్శుభ్రం కపాలం గదాం శంఖం చక్రమథారవిం
దయుగళం హస్తైర్వహంతీం భజే ।

జపః । ఓం భూర్భువస్సువః తత్సవితుర్వ
రేణియం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యోనః
ప్రచోదయాత్ ॥ ౧౮ ॥

ఓం తత్సత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు ।

తత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే అంగుష్ఠాభ్యాన్నమః
వరేణియం విష్ణ్వాత్మనే తర్జనీభ్యాన్నమః భ
ర్గో దేవస్య రుద్రాత్మనే మధ్యమాభ్యాన్నమః
ధీమహి సత్యాత్మనే అనామికాభ్యాన్నమః ధి
యో యోనః జ్ఞానాత్మనే కనిష్ఠికాభ్యాన్న
మః ప్రచోదయాత్ సర్వాత్మనే కరతలకర
పృష్ఠాభ్యాన్నమః తత్సవితుః బ్రహ్మాత్మనే హృ
దయాయనమః వరేణియం విష్ణ్వాత్మనే శిరసే
స్వాహా భర్గోదేవస్య రుద్రాత్మనే శిఖాయై
వషట్ ధీమహి సత్యాత్మనే కవచాయహుం
ధియోయోనః జ్ఞానాత్మనే నేత్రత్రయాయవౌ

షట్ప్రణవాదయాత్ సర్వాత్మా న ఉస్త్రాయ ఇతి
భూర్భువస్స్వరోమితి దిగ్విమోకః । ధ్యానం । ముంతె

అథ గాయత్రీజపః కర్తవ్యః - ... మిశ్చేత్ తిర్యగ్ముఖః - ప్రా
గ్వా సమాసీనః కుశోత్తరాయాం వా కుశపవిత్రపాణిః - త్రిమా
భిముఖస్సూర్యాభిముఖో వాక్షమాలామాదాయ దేవతాం ధ్యాయన్
గాయత్రీజపం కుర్యాదితి జపాత్పూర్వమాచమనం కార్యం - తదాహ మ
నుః ।*। ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యముభే సంధ్యే సమాహితః - శుచౌ దే
శే జపం జప్యముపాసీత యథావిధి ॥ తచ్చాచమనం శ్రౌతం స్మార్తం
వా కర్తవ్యమిత్యుక్తమధస్తాచ్చ ఉపచనే గాయత్రీజపమిత్యత్ర । ప్ర
ణవవ్యాహృతియుతాం గాయత్రీం వై జపేద్ద్విజ ఇత్యర్థః । - ఉపనయన
కాలే తథోపదిష్టత్వాదితి - ననుపప చేత్ పచ్ఛోధర్వచత్వాన ఇత్యాది
నామపి జపకాలే ఏవేత్ - ఉపనయనకాలే తథోపదిష్టత్వాత్ - ఇతి
చేన్న అగ్నిర్న్నిరసిష్యతే ।*। ప్రణవవ్యాహృతియుతాం గాయత్రీం
వై జపేత్ ఇతి వ్యాసవచనాచ్చ ప్రణవవ్యాహృతియుతాం గాయత్రీం జ
పేదిత్యవగమ్యతే । యత్తు । ఓంకారం పూర్వముచ్చార్య భూర్భువ
స్స్వ రేవ చ । గాయత్రీం ప్రణవం చాంతే జప ఏవముదాహృత ఇతి ।
అంతే ప్రణవప్రతిపాదకం యోగయాజ్ఞవల్క్యవచనం - తత్త్వవస్థయా
తివిషయం నబ్రహ్మచారిగృహస్థవిషయం - తథాచోక్తం చంద్రికా
యాం ।*। గృహస్థో బ్రహ్మచారీ చ ప్రణవాద్యామిమాం జపేత్ । అం
తే యః ప్రణవం కుర్యాన్నాసౌ వృద్ధిమవాప్నుయాదితి । తత్రైవ ।
సంప్రోక్తాః షడోంకారా గాయత్రీ త్రివిధా నృణాం । త్రైక ప్రణవా
కార్యా గృహస్థే జపకర్మణీతి । తత్ర త్రయాణాం పక్షాణాం మ
ధ్యే గాయత్రీ ప్రణవాకార్యా - న తు ప్రణవాంతా సంహితేతి తాత్ప
ర్యం - గృహస్థవద్వానప్రస్థస్య - తదాహ వసిష్ఠః ।*। గృహస్థవ
త్తు జపస్స్యాద్వానప్రస్థబ్రహ్మచారిభిరితి । ననుకథం ఏతేన గాయత్రీజపః కా
ర్యా న్యాయ ఇతి చేదుచ్యతే - సాయముపవిశ్య ప్రత్యఙ్ముఖో జపమాచరేత్ -
ప్రాతః కాలే తిష్ఠన్ ప్రాఙ్ముఖ ఇతి నియమః - తదాహ మనుః ।*। పూర్వాం
సంధ్యాం జపంస్తిష్ఠేత్ సావిత్రీమార్కదర్శనాత్ । పశ్చిమాం తు స
మాసీనస్సమ్యగృక్షవిభావనాదితి । (పూర్వసంధ్యాం ...) ధ్యా

షష్టీమాం ప్రాతస్సంధ్యామిత్యర్థః - అత్రేదం తత్త్వం నిరూప్యతే -
తత్కాలీనకర్తవ్యకర్తనాత్ - ఆచారవిభావనా ద్విత్యుభయముక్తి అత్యంత ౯
తైత్తిరీయవిధ్యర్థకర్త్వంవాచ్యం - ఆద్యర్యాభాభిః ధ్యేయతీతి పాణిని
స్మరణాత్ - తత్రతదుర్యాదాహధీరితినూత్రే ధర్మః - తథా చనక్ష త్ర
సూర్యోదయాత్ ప్రాగేవ సంగాయత్రీజపస్యైవముఖ్యతయా వచనప్రతిపా
ద్యత్వాత్ - తే గౌణకాలే సంధ్యానుష్ఠానవేళాయామపిజపస్యావ
శ్యకత్వేన తత్ర ప్రాపితాయుక్తాలేఉపవిష్ట్యే పాతస్సిత్తస్యైవ జపేదితిగ
మ్యతే - గ్రంథాంతరే ॥*॥ పాతఃకాలేతథాస్థిత్యాదిభేదేషుమప
దా హి త ॥ ప్రాణాయామత్రయంకృత్వాధ్యాయేత్సంధ్యామితిస్మృ
తిః । ఇదం ప్రాతస్సంధ్యాజపపర సంధ్యాంగాయత్రీం - నన్విదము
చ్యతే స్నానం । తిష్ఠన్ప్రాన్ఛైవపూర్వాం ప్రబ్రహ్మచారిసమాహిత ఇతి విశేష
వచనాత్ - నటోఽకేనః పూర్వాం గాయత్రీజపః ప్రాతరిత్యాహుః - నన్వ
త్రస్యాలభ్యతే - తత్ర తిదనకథనీయతం - అత్రోచ్యతే । భావా
దిభిర్నాసి - అగ్నిబ్రహ్మచారిపదంనపాటుకరం - పర తుబ్రహ్మధ్యాయా
మాత్రపరం - తదుక్తం త్రిపాద్ధై ॥*॥ బ్రహ్మాభావేనశ్చారోబ్రం
హచర్యం ప్రచక్షత ఇతి । తెనపర్యోపిబ్రహ్మధ్యాయమ్ప్రాతస్తిష్ఠన్నే
వజపం కుర్యాదిత్యర్థోలభ్యతే । వృపాసిపి । * । కన్యాదానం చ
గోదానముత్తరాభిముఖమేవచ ॥ ప్రాతస్సంధ్యాజప కుర్యాత్తిష్ఠన్నేవ
నసంశయ ఇతి । సమ్యగాయత్ర్యర్థకః - నన్వేనమపి - ప్రాత
స్తిష్ఠఏకతానాంనోక్యతే - సంధ్యయోర్బహిర్గ్రామాదాసీ
నోపాస్యతిత్యేతిమార్గితీకాలేనవంధ్యగ్రయోపిముపవేశనస్యైవ స్మి
కృతత్వాత్ - ఇతిచేదసంగానోచః - అత్రాసనశబ్దస్యస్థానోప ల
క్షకత్వాంగీకారాత్ - అతఏవస్మృతిస్తాసిద్ధాంతకారస్యమాహ- అ
స్యతులనకృత్వా స్థానశ్చాసలక్షణం వాగ్యతశ్చేతిశాకిత్యాద్వాచో
భవతినిష్పత్తి - నమునావిత్రీజపస్యేతిసంధ్యాయుక్తి - నచాసనస్య తద
వయోగాత్ కథంసిద్ధాంతిస్యాదితి వాచ్యం - ప్రాతస్తిష్ఠన్నేవ జపః
కార్యః - సాయం మూపవిశ్యైవకార్య ఇతి - స్పష్టనిర్ణయతాం మ
న్వాదిస్మృతికారాణామాశ్వలాయనాదిగృహ్యకారాణాంచసంధ్యా స
మువలోక్యస్మృతిస్థానేఉన్యముఖ్యోపపదత్వాంగీకారాత్ - దృష్టం

చైతా ద్విశదస్య ఇడామేకపూర్వాం గసమామనంతి। పాశితమేశతి త్య
త్రిశ్శో ము ఖ్యకల్పపరత్వంతస్మాన్నకోపిదోషః-సత్యావస్త్రంలవిషయ
తప్పాయమా సీనఉత్తరాపరముఖిముఖోన్వష్టమదేశంగాయత్రీం జపేన
భాణస్తమితేమండలేఆనక్షత్రదర్శనాదేవం ప్రాతఃకాలేప్రాఙ్ముఖ స్థి
త్వాన్నాదిత్యమండలదర్శనాదితి। సాయంకాలేఉత్తరాపరముఖో వా
యవ్యాభిముఖఇతిస్మృతికారః। అత్ర కారికారత్నే ।* కుశాసనేసమా
సీనోగాయత్రీజపమాచరేత్ । ఆతారకోదయాత్సాయం మభానాస్త
మితభాస్కరాదితి । భాస్కరేఽర్ధాస్తమితేఽర్ఘ్యదానానంతరం
కుశాసనేసముపవిశ్య వాయవ్యాష్టమోదిభాగః ఉత్తరంసిన్తతిత
దభిముఖోజపేత్సన్ధ్యా - గదుక్తంవిశ్వామిత్రసంహితాయాం ।*।
వాయవ్యాష్టమోభాగఉత్తరోయర్ఘ్యదానన । సమాహితోజపేద్దే
వీ కుశపాణిరతంద్రితఇతి । ఏతేనసగ్రామపిన్యాఖ్యాతం - యద్య
పిస్మృత్యర్థసారమతే - ఆతారకోదయాదితి - తారకోదయకారభ్య
వజపాపధిక్యంప్రతీయతే - గతుదశాదిసంఖ్యయా తాం పిశాచత్వం
ఖ్యాకారాః - అసంఖ్యాతంతుయజ్జప్తంతత్సర్వంస్యాన్నిరర్థకమి
తి । సంఖ్యాహీనస్య వైఫల్యశ్రవణాత్ - స్మృత్యర్థసారమతేసంఖ్యా
త్యాధిక్యకల్ప్రమసంగమ్యతేసంకల్పస్తు - తారకోదయపర్యంతం గాయ
త్రీజపంకరిష్యఇతిసంకల్ప్య - సత్తుదశవారమిత్యాదిప్రకారేణ-యత్తు
।*। గృహస్థోబ్రహ్మచారీచశతమష్టోత్తరంజపేత్ ।వానప్రస్థోయతిశ్చై
వసహస్రాదధికంజపేదితి । తత్తుగౌణకాలజపవిషయం - సత్తుము
ఖ్యకాలజపపరమితి - సకృచ్ఛిద్రః - అత్రేదంవిచార్యతే - జపకా
లేతుగాయత్రీసకృదవిచ్ఛిన్నపాదాజప్తవ్యాసతువిచ్ఛిన్నపాదా - త
థాహశౌనకః ।*। యథాంగ్రాంతం గాయత్రీమచ్ఛిన్నైవ సమాచ
రేత్ - సంధ్యాసుభిన్నపాదాచేత్సజప్తోఽపిష్ఫలోభవేత్ । అత్రహా
థాసికాంతంయథాశక్తియనుష్ఠితి - చంద్రికాకారః । ననుఅవిచ్ఛి
న్నపాదాగాయత్రీబ్రహ్మహత్యాంప్రయచ్ఛతి । భిన్నపాదాతుగాయ
త్రీబ్రహ్మహత్యాంవినాశయేదితివచనాద్విచ్ఛిన్నపాదైవ జప్తవ్యాన
త్వవిచ్ఛిన్నపాదేతిచేన్న । ఇదంహివచనంగాయత్రీకల్పాభ్యాసమాన
రోధే నతత్వార్థప్రోక్తదృష్టాదృష్టఫలసిద్ధయేనియోగం ధ్యానాఙ్గా

యత్రిపంత్యోపాదకానాం విచ్ఛిన్నపాదాగాయత్రీత్యుక్తత్వాత్ తథా
యతి - నచ వేదోక్తమార్గేణ వ్యాఖ్యానగాయత్రీం [illegible]
వ్యవస్థానఙ్గీకారాత్ - నను తస్యానకాలేకర్తృధర్మధర్మ [illegible]
స్యగ్వ్యమిశ్రీ [illegible] గాయత్రీమా త్రిపాద దిష్టత్వాత్ - తద్వదేకత్రి
త్యంచపత్నాగాయత్రీతి చేన్న - భావనా నభిజ్ఞోసి - తథా [illegible]
[illegible] తత్ర తోయనయనకాలే తత్ప్రదేశ [illegible] - సహాదానీ [illegible]
విధవాన్ [illegible] మధ్యే భవతి - అత ఏవ [illegible] నాచార్యైరుక్తం
[illegible] యాన్ [illegible] - తస్మాత్ [illegible] మిత్యా
[illegible] మాచార్యో [illegible] హేతి । అన్యథా [illegible] మూర్
[illegible] గురో [illegible] పాద [illegible]
[illegible] ప్రసక్తత్వాత్ - అపి [illegible] తస్మాత్ [illegible]
యనకాలే [illegible] నను నియమ [illegible] - అన్య [illegible]
[illegible] గాయత్ర్యా దేశోనత్వాత్ - తదా [illegible]
గాయత్రీత్వా - అత ఏవ మద [illegible] చార్యైరుక్తం - అతా
[illegible] స్థాపకత్వాత్ - గృహీతుమనసమర్థస్యాపి [illegible]
[illegible] ఇతి తస్మాదవిచ్ఛిన్నపాదాపాద్యేతి సిద్ధం అత్ర
[illegible] తథా [illegible] తస్య
[illegible] అత్రవ [illegible] ॥ త
[illegible] నియమః స్మృతః । గాయత్ర్యా [illegible]
[illegible] । [illegible] మధ్యమే [illegible]
[illegible] । [illegible] ।మధ్యమానాం
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] గాయత్రీ [illegible]
[illegible] గాయత్రీం [illegible]
[illegible] - [illegible] - [illegible] ।
[illegible] । [illegible]
[illegible] । అత్ర [illegible]
[illegible] - [illegible] గాయత్ర్యా [illegible]
[illegible] గాయత్రీ [illegible]

[illegible] జపేత్ । అగ్న్యాన్సంకల్ప్య [illegible] భగవా [illegible] దర్శ [illegible] ధారయమాణాన్ [illegible] [illegible] (ఇతి) [illegible] [illegible] యానాం [illegible] ముక్తం । గ్రంథాంతరే ॥ ప్రాతః [illegible] [illegible] తథా । సాయం [illegible] నాసికాయాం [illegible] జప [illegible] ఇతి । [illegible] సంకల్ప [illegible] కార్య [illegible] ఇదసంకల్పం [illegible] భా [illegible] । [illegible] ॥ శ్రుతిస్మృతి [illegible] ॥ యదా [illegible] యదా [illegible] [illegible] జలం [illegible] । [illegible] [illegible] అనురన్న [illegible] సంకల్ప్య [illegible] [illegible] ॥ [illegible] । [illegible] [illegible] సంకల్ప [illegible] ఇతి । [illegible] [illegible] గాయత్రీ [illegible] [illegible] ॥ [illegible] గాయత్రీ [illegible] సంధ్యా [illegible] ॥ [illegible] [illegible] సంధ్యా [illegible] [illegible] [illegible] గాయత్ర్యా [illegible] మంత్ర [illegible] [illegible] ॥ [illegible] [illegible] గాయత్ర్యా [illegible] । ఇతి సంధ్యా [illegible] ఇదం [illegible] సంధ్యా [illegible] [illegible] సంధ్యా [illegible] గాయత్రీ [illegible] త్రిసంధ్యం [illegible] సంధ్యా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సంధ్యానం [illegible]

ముఖాత్కోంతస్త్రింశద్వ్యంతిమస్త మాకస్య ముఖానిభిః । కర్ణాభ
కదముపేకాంతి తనా హితమార్యాణాం ఋగ్వేదవ్యాఖ్యాదిశా వా
స్పర్ధానా మూర్త్యవశాన లోలుపా వామదాం భికానాం వృత్త పాద్యర్థం
ధృతైర్వముఖాలో కావశీజయగిధి । ఏవం స్థితే గాయత్రీ మంత్రో
వ్యాఖ్యాయతే । ఓం భూర్భువస్సువరో వ్యాహృతి వ్యాహృతయశ్చ వ్యాఖ్యా
తాః తత్సవితురిత్యాదికా త్రిపదా గాయత్రీ వ్యాఖ్యాయతే తదిదీనా చ
శ్రుతిః । * । త్రిపదా గాయత్రీతి శ్రుతేః । * । త్రిభ్య ఏవ తు వేదేభ్యః
పాదం పాదమదూదుహదితి మనువచనాచ్చ । ననుచతుర్థపాదః కిమితి
న వ్యాఖ్యాత ఇతి చేన్న అధికారాభావాత్ తథాహి ఉపనయనం నామ త్రి
విహితం నవా ద్విజా నాచ శ్రుతిః । త్రిపదా గాయత్రీ న చతుష్పదీ తథా చ
యూపతానాం సోపనయనం విహితం త్రైవర్ణికానాం నాధికారః నా
స్య తచ్చతుర్థపాదస్యాధ్యయనే వేదాంతపాఠిత్వేన తత్తస్మిన్ ఉపనయన
స్యావశ్యకత్వాత్ తదభావేన అథర్వవేదాంతపాఠిభిశ్చతుర్థపాదే నికా
సో ఇతి తదుక్తం సూత్రకారాణాం । అథర్వణస్య తు వేదస్య పృథగుపనయ
నం కార్యం తథా చ బ్రాహ్మణం । నాస్య త్రిపదం ... తో భూర్భువస్సువరిత్యాప
ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ పాదపాఠో నాస్తి ఇతి సిద్ధం మంత్రార్థస్తూ
ద్యనాత్ ఉదయాస్తం గమనాభ్యాం లోకయాత్రాం ప్రవర్తయన్ యాతీతి
దేవః దివ్యక్రీడాద్యాసక్తో దివ్యతి క్రీడతీతి వా దేవః అసౌ యో
వసర్పతి నీలగ్రీవో విలోహిత ఇతి శ్రుతేః అసౌ ఆదిత్యః కిం గ్రీవ తుద
కమిక గ్రీవా గళం యస్య సః నీలా గ్రీవా కంఠో యస్య సః
నీలగ్రీవః విశేషేణ లోహితో విలోహితః ధ్యాన గమన ప్రకారాత్ ఏవం
భూతో యః అవసర్పతి అవాచీనగ్ం సర్పతి ఉదయాస్తం గమనాభ్యాం
లోకయాత్రాం ప్రవర్తయన్ దేశాంతరం యాతీతి వ్యాఖ్యానాద్ద్విష
త్రికా యతీతి వా ధనాధ్యాస్య యోగినిం దవ ధ్యేక దతీతి వా దే
వద్యులోకవర్తి కార్యద్వారా దేవో దులోకవర్తి కార్యద్వా దేవః
దేవో ద్యులోకవర్తి కార్యద్వారా ద్విపక్షేవ ఇత్యభిధానాత్ తస్య దేవస్య
తదితి పస్త్వాపణమాత్రేణ స్వర్యతః సువాను లింగే వాలిపుస్తరణాత్
మూతేః కలజనరిగ్యతి హాత్మ సృష్టి జనయతీతి వా సవితా సవిత
దృశాయిత్ర ... యాభిరాదిత్యస్య ఉపాంశుభిర్వాణి కరాః స్యేవ మహీ తితి

శ్రుతేః । అగ్నౌ ప్రాస్తాహుతిః సమ్యగాదిత్యముపతిష్ఠతే । ఆదిత్యా [illegible]

[illegible]

ఉదితః సూర్యోఽస్తమేతి గావో గ్రామం గమనీయా ఇతి తథా ఉదహార్యః జలఘటాహర్త్ర్యః గోపీభ్యోఽప్యతిక్షుద్రాః అదృశ్యే సూర్యోఽస్తంగచ్ఛతి జలం శిరసా వహానేయమితి కిమనేన విభజ్య కథనేన విశ్వావమస్తాన్యపి భూతాని యేనం భగవంతం ఆదిత్యరూపం అదృశన్నో వా దాను గోచరమపి చక్షుషైవ పశ్యంతి మృగశకునిగాహాదీనామపి సిద్ధగమనాదే। తదధీనత్వాత్ ద్విజాతీనామపి అగ్నిహోత్రసంధ్యావందనాదీనాం తదధీనత్వాత్సర్వేఽపి జానంతి కింత్వజ్ఞానావృతత్వాత్తత్త్వతో న జానంతి స భగవాన్ జ్ఞానదీపేనస్పష్టస్నేన అస్మాన్హృదయాతిసుఖాయతు సచ్చిదానందస్వరూపోపలబ్ధిర్యథాభవతి తథా అనుగ్రహం కరోత్వితి తద్వ్యాఖ్యాతారః ఏవం శ్రుతిపర్యాలోచనయా ఆదిత్యస్య శివరూపత్వాచ్ఛివపరత్వేనుక్తం వస్తుతస్తు గాయత్రీమంత్రస్తత్పదాశివపర ఏవ తథాహి సవితుర్దేవస్య సవితృరూపదేవస్యేత్యర్థః రాహొశ్వగ ఇతి వదాపచారికవక్షీమండలాంతర్గతమితి శేషః । మండలాంతరగతం హిరణ్మయం భ్రాజమానవపుషం శుచిస్మితం । చండదీధితిమఖండమగ్రహం చింతయేన్మునివరం ప్రసవితమితి శ్రుతౌ వరేణ్యం శ్రేష్ఠం శివస్య బ్రాహ్మణదేవత్వాత్ త్వం దవేషు బ్రాహ్మణోఽస్మ్యహం మనుష్యేషు బ్రాహ్మణో వై బ్రాహ్మణముపధావతి ఉపత్వాధావామీతి త్వా మనిజయతి భగవన్నస్తు నిజద్రే వంద్విజాతికులజాతిః ఉభయభ్రష్టా న శ్యేదభ్యసయోపాంశుయాజీవత్య ఇతి శివసూక్తిమాలికాకారేణ ఉక్తత్వాచ్ఛతదితి ద్వితీయాయాం పరిణమతేను పాంసులుగిత్యపి భక్తిర్గోషః తం సదాశివం ధీమహి ధ్యాయేమహి సదాశివ ధ్యానస్య కృష్ణసాధ్య దుష్ప్రాపస్యవకేనకర్తుమశక్యత్వాత్ తదభిసంధానకుశలైః పురుషైః సందర్శితైః సహకర్తుం శక్యత్వాత్ బహుత్వోక్తిరితి ధ్యేయం తత్ఫలమాహమిత్యత ఆహ ధియ ఇతి యః భగవాన్ శివః పూర్వపాదస్థస్యాపి భర్గశబ్దస్య అత్రాన్వయబలాదనుషంజనం కార్యమితి వేదితవ్యః అస్మాకం ధియః అజ్ఞానాత్ ధీశబ్దోఽత్ర గ్యతి లక్షణయా అజ్ఞానపరో భవతి యథా నష్టేందావర్ణేశబ్దప్రయోగః యథాధీ లేకాతరశబ్దప్రయోగః ప్రచోదయాత్ ప్రకర్షేణాజ్ఞానపారంగమయేదితి ప్రార్థ్యతే ఇత్యర్థః। అస్మిన్నర్థే శ్రుతిః ॥ ఉమాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం త్రిలోచనం

లకంతం ప్రకాశాంతం । ధ్యాతవ్యమునిగచ్ఛ్రుతిభూతత్వాంతం నమస్త
వాష్టంతమసః పరస్తాదితి । తమసః అజ్ఞానాత్ తమోవిహారోఽజ్ఞాన ము
ధారాంతరమితి వివరణాచార్యైరుక్తత్వాత్ పరస్తాత్ పరమితి శ్రుత్యర్థః ।
* । సర్వవేదాంతసిద్ధాంతమవలంబ్య పరిశాస్యతే । గాయత్రీ నిగ
మార్థోదయం సదాచార్యప్రసాదతః । తదితి దివ్యశీనం దకీతి భవః అ
ఖండానందైకరస ఇత్యర్థః । తదితి పస్త్యాం పరిణామ చైతన్యాభేదస్యమా
తేనానోపాసనా ఫలానీతి సవితా నిర్విశేష స్యాపి తత్తదాకారేణ వా
సితత్వత త్తత్ఫలజనకత్వాత్ శ్యాపకగమాత్ యద్వా సూతే జగంతీతి సవి
తా సః జగదుపాదానకారణమిత్యర్థః । * సవితా ప్రసవానామధిప
తిరితి వ్యాఖ్యానం పితృశబ్దప్రత్యర్థకత్వాత్ ఇదం చ జగత్పాలయి
తృత్వేదజగత్సంహర్తృత్వయోరప్యుపలక్షణం । తథా చ జగదుత్పత్తిస్థితి
లయకారణత్వం లభ్యతే తచ్చ బ్రహ్మణ ఇతి తదితి బ్రహ్మవాచి వస్త్యాంతం
మహాంసులిగితి పాణినిస్మరణాత్ । * ఓం తత్సదితి నిర్దేశో బ్రహ్మణ
స్త్రివిధస్స్మృతః ఇతి వచనేన తచ్ఛబ్దస్య బ్రహ్మవాచకత్వాత్ వరేణ్యం పు
రుషార్థకామిభిరభ్యర్థనీయం । శ్రేష్ఠం వా భర్గః అవిద్యా తత్కార్య భర్జ
కం తేజః । * భ్రస్జ పాకే భర్గ ఇతి శ్రుతేః తేజ ఇతి శ్రుత్యర్థః భర్గ ఇ
తి తేజోవచనమితి వృద్ధాః పూర్వం వ్యాఖ్యాతత్వాచ్చ అత్ర ప్రాచీనాః
భర్గో వృజిన భర్జనాదితి భర్గ పదం నిరుక్తం బ్రహ్మతేజోరూపత్వేన
తేజస్య పరమానందత్వవత్ భేదస్య పదం చాత ఇతి ద్రష్టవ్యం తథా
చాద్వయానందలక్షణం సర్వజగదుపాదానం పరిపూర్ణ జ్యోతి రూపం
బి బస్థానీయం బ్రహ్మవాచ్యార్థతయా పద్వవసన్నం ఫలాద్యగ్రాహ్యం
త ద్రూపత్వేనేతి శేషః ధీమహి ధ్యాయేమహి సోఽసావయస్య బ్రహ్మాభేదో వి
వక్షిత ఇత్యాశంక్య పరిత్యాగరూప ఇత్యాహ ధియ ఇతి యః సర్వజ్ఞః అస్మా
కం ధియః అంతఃకరణవృత్తిరిత్యర్థః ప్రచోదయాత్ ప్రేరయతి అంతఃక
రణవృత్త్యాదికం ప్రకాశయతీతి యావత్ తథా చాంతఃకరణధర్మా భా
సకసాక్షిత్వేన పూర్వోక్తం బ్రహ్మ ధ్యాయేమహీతి నిగమార్థః
వస్తుతస్తు పూర్వోక్తం బ్రహ్మ ధీమహి సోఽహమితి ప్రత్యగ్లక్షణ తయా ధ్యా
యేమ మహీ స నను బ్రహ్మ ప్రత్యగ్లక్షణం ప్రత్యుత తద్విలక్షణమేవ కర్తృత్వా
ద్యనాశ్రయత్వాది త్యాశంక్య తస్య ప్రత్యగ్విలక్షణత్వమేవ అసిద్ధ మిత్యా

ధియయఇతియః యద్వృత్తాపుంస్త్వనిర్దేశశ్ఛాందసః ।*। యచ్ఛబ్ద
శ్చ యదిత్యర్థే లింగవ్యత్యయస్తోధ వేవితిలోహాలికేత వచనాత్ జీ
వాత్మప్రకవిశ్వధియః అంతఃకరణవృత్తీః ప్రచోదయాత్ ప్రకాశయతి
తథాచ బింబస్థానీయబ్రహ్మ వనాక్షీర పమితి తల్లక్షణతయా ధ్యా
నముపపన్నమితి నకశ్చిద్దోషః తిస్రోర్చ్వకద్వయేపి ప్రత్యగ్బ్రహ్మైక్యమే
వపర్యవస్యతీతి పూర్ణబ్రహ్మ వగాయత్రీమంత్రార్థః అత్ర మం
త్రార్థశ్లోకరూపేణ విద్యారణ్యస్వామిభిరుదాహృతః । తే శ్లోకా
ఉదాహ్రియంతే ।*। తదిత్యవాఙ్మనోగమ్యం ధ్యేయం సవితృమం
డలే । సవితుస్సకలోత్పత్తిస్థితిసంహారకారిణః । వరేణ్యమాశ్రయ
ణీయం యదాధారమిదంజగత్ । భర్గస్స్వాత్మప్రకాశేనావిద్యా
తత్కార్యబాధకం । దేవస్యద్యోతమానస్యస్వానందాత్క్రీడతోపి
వా । ధీమహ్యహంస ఏవేతి తేనైవాభేదసిద్ధయే । ధియోంతఃకరణ
వృత్తీశ్చ ప్రత్యక్ప్రవణచారిణీః । యఇత్యలింగధర్మాణం యత్సోన్నజ్ఞా
నావిలక్షణమ్ । నోస్మాకంబహూనాం ధ్యాతౄణాం భిన్నాభిన్నదృశాంతథా । ప్రచో
దయాత్ ప్రేరయేచ్చ ప్రార్థనేయం విశిష్యతే ఇతి । అత్రలోకోక్తకా
రేణలక్షణంవినిర్ణీతం । తథామధ్యాహ్నసంధ్యాయామాసీనః ప్రా
ఙ్ముఖో జపేత్ । తిష్ఠన్వాపి జపేద్దేవీమాదిత్యాభిముఖో ద్విజః । కృ
త్వోత్తానౌకరౌ ప్రాతస్సాయంచాధోముఖౌకరౌ । మధ్యే ప్రసాది
తౌ కార్యావుపవీతముదాహృతః । ప్రాతర్నాభిసమౌ హస్తౌ మధ్యే హృద
యసమ్మితౌ । మధ్యమధ్యాహ్న ఇత్యర్థః । సాయంముఖసమౌ కృ
త్వా సవేత్కాలత్రయంసుధీః । గాయత్రీజపాదౌ కరశుద్ధిరుదాహృ
తా తల్లక్షణం ।*। ప్రకోష్ఠేమణిబంధే చ పార్శ్వయోస్తలయోరపి ।
తత్ప్రాప్తి చ తదగ్రే చ కరశుద్ధిరుదాహృతేతి ।

జాతవేదసేకస్యపోదుర్గాత్రిష్టుప్ కశ్యప ఋ
షిః । దుర్గాదేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । సం
ధ్యోపస్థానే వినియోగః । జాతవేదసే సునవా
మ సోమమరాతీయతో నిదహాతి వేదః సనః ప
ర్షదతి దుర్గాణి విశ్వానావేవసింధుం దురితా
త్యగ్నిః । తచ్ఛంయోశ్చంయువిశ్వేదేవాశ్చస్య

౭ । శాంత్యర్థం జపేదితి యోగః । తచ్ఛం యో
రావృణీమహే గాతుం యజ్ఞాయ గాతుం య
జ్ఞపతయే దైవీస్స్వస్తిరస్తు నః స్వస్తిర్మానుషే
భ్యః ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం । శం నో అస్తు
ద్విపదే శం చతుష్పదే । ఓం నమో బ్రహ్మణే
నమో అస్త్వగ్నయే నమః పృథివ్యై నమ ఓష
ధీభ్యః నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో
విష్ణవే మహతే కరోమి । ఓం నమః ప్రాచ్యై
దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యే
తాభ్యశ్చ నమో నమః । దక్షిణాయై దిశే యాశ్చ
దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంత్యేతాభ్యశ్చ నమో
నమః । ప్రతీచ్యై దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం
ప్రతి వసంత్యేతాభ్యశ్చ నమో నమః । ఉదీచ్యై
దిశే యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంతి ఏ
తాభ్యశ్చ నమో నమః । ఊర్ధ్వాయై దిశే
యాశ్చ దేవతా ఏతస్యాం ప్రతివసంతి ఏతాభ్య
శ్చ నమో నమః । అధరాయై దిశే యాశ్చ దే
వతా ఏతస్యాం ప్రతి వసంతి ఏతాభ్యశ్చ న
మో నమః । అవాంతరాయై దిశే యాశ్చ దేవతా
ఏతస్యాం ప్రతివసంతి ఏతాభ్యశ్చ నమో నమః
నమో గంగాయమునయోర్మునిభ్యశ్చ నమః
సంధ్యాయై నమః సావిత్ర్యై నమః గాయత్ర్యై
నమః । సరస్వత్యై నమః । సర్వాభ్యో దేవతా
భ్యో నమః । దేవేభ్యో నమః । ఋషిభ్యో నమః
గురుభ్యో నమః । మునిభ్యో నమః । కామో
కార్షీన్మన్యురకార్షీన్నమో నమః । పృథి
వ్యాపస్తేజో వాయురాకాశాత్ । ఓం నమో
భగవతే వాసుదేవాయ । యాంసదా సర్వ
భూతాని చరాణి స్థావరాణి చ । సాయం ప్రా

తనజ మత్స్యం తిసాకూనంధ్యాభిరక్షతు శ్రీసా కూనంధ్యాభిరక్షత్వోన్నమః । శివాయః స్ణు రూపాయశివరూపాయః స్ణవె । శివస్యహృ యంవిష్ణుః ష్ణోశ్చహృదయం శివః । యధాశివ మయోవిష్ణురేవంవిష్ణుమయశ్శివః । యధా స్త్రంనపశ్యామి తధామేస్వస్తిరాయుషి । శ్రీ తధామేస్వస్తిరాయుష్యోన్నమః । బ్రహ్మణ్యో దేవః కీపుత్రో బ్రహ్మణ్యోమధుసూదనః । బ్రి హ్మణ్యః పుండరీకాక్షో బ్రహ్మణ్యోవిష్ణురచ్యుతః నమోబ్రహ్మణ్యదేవాయ గోబ్రాహ్మణహి తాయచ । జగద్ధితాయకృష్ణాయగోవిందా యనమోనమః । శ్రీగోవిందాయ నమోన మః । శ్రీరేణుకాపితె దః చందనేనవిలేపితె । బిల్వపత్రార్చితె దేవి అహందుర్గేశరణా గతః । శ్రీఅహందుర్గేశరణాగతోన్నమః । ఉత్తమేశిఖరేజాతె భూమ్యాంపర్వతమూర్ధ నీ । బ్రాహ్మణేభ్యో భ్యనుజ్ఞాతాగచ్ఛ దేవి యథాసుఖం । శ్రీగచ్ఛ దేవియధాసుఖోన్న మః । నానారాద్యాసు దవస్య వాసినె తెజగ త్రయ సర్వభూతనివాసోసి వాసు దేవనమో స్తుతె । శ్రీవాసుదేవ నమోస్తుత్వోన్నమః స్తు తోమయావరదా వేదమాతా ప్రచోదయం తీపవనేద్విజాతా । ఆయుః పృథివ్యాంద్రవిణం బ్రహ్మవర్చసం । మహ్యందత్వా ప్రయా తుం బ్రహ్మలోకం । శ్రీమహ్యందత్వా ప్ర యాతుం బ్రహ్మలోకోన్నమః । ఆకాశాత్పతితం తోయం యధాగచ్ఛతిసాగరం । సర్వదేవన మస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి । శ్రీకేశవంప్ర తిగచ్ఛత్యోన్నమః । సర్వవేదేషుయ త్పు

ప్యాం సర్వతీర్థేషు యత్ఫలం । తత్ఫలం పురు
షశ్రేష్ఠ త్రిసంధ్యావందనాద్ధనం । శ్రీస్తు
త్వాదివందనాద్దనో న్నమః । సహస్రాస్య
నంతాయ సహస్రమూర్తయే । సహస్రపా
దాక్షిశిరోరు బాహవే । సహస్రనామ్నే పు
రుషాయ శాశ్వతే । సహస్రకోటియుగధారిణే
నమః । శ్రీసహస్రకోటియుగధారిణే నమః ।
భద్రంనో అపివాతయమనః । శాంతిశ్శాంతి
శ్శాంతిః ।
చతుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభం భ
వతు ... గోత్రః ఆశ్వలాయనసూత్రః ఋక్శా
ఖాధ్యాయీ ... అహంభో అభివాదయే
కేశవాయస్వాహా ... శ్రీకృష్ణాయనమః ।
కాయేనవాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యా
త్మనా వా ప్రకృతేస్స్వభావాత్ కరోమి యద్య
త్సకలం పరస్మై । నారాయణాయేతి సమర్ప
యామి ।

సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు
అథ మాధ్యాహ్నికం

అపవిత్రః ... శ్శుచిః । కేశవాయస్వాహా ... శ్రీ
కృష్ణాయనమః । ప్రణవస్య ..... భూర్భువ
స్సువరోం । మమోపాత్తదురితక్షయ ద్వారా
శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మాధ్యాహ్నిక సం
ధ్యాముపాసే । ఆపోహిష్ఠేతి త్రిచస్య ...
జనయథాచనః ।
ఆపఃపునంత్విత్యస్య మంత్రస్య పూత ఋషిః
ఆపో దేవతా । గాయత్రీచ్ఛందః । అపాం
ప్రాశనే వినియోగః । ఆపఃపునంతు పృథివీం పృ
థివీపూతా పునాతుమాం పునంతు బ్రహ్మణ

స్పతిర్బ్రహ్మపూతా పునాతుమాం యదుచ్ఛిష్ట
మభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ సర్వం పునం
తు మామాపోఽసతాం చ ప్రతిగ్రహం స్వాహా ।
కేశవాయ స్వాహా ... శ్రీకృష్ణాయ నమః ।

అస్యమంత్రస్యార్థః । యా ఆపః సన్తి తా ఆపః పృథివీం పునంతు ప్రక్షాళనేన శోధయంతు । యా చ పృథివీ పూతా శుద్ధా సతీ మమ స్థితా తాం పునాతు శోధయతు । తథా బ్రహ్మణో వేదస్య పతిః తం పతిం పాలకమాచార్యం మామాపః పునంతు । తేనాచార్యేణోపదిష్టం బ్రహ్మ వేదస్వరూపం । పూతా స్వయం పూతా సత్ మాం పునాతు । అన్యద్భుక్తావశిష్టమన్నరూపం యదుచ్ఛిష్టమస్తి యచ్చాభోజ్యం భోక్తుమయోగ్యం తాదృశం కించిదన్నం మయా భక్తం యద్వా దుశ్చరితమన్యదపి శాస్త్రనిషిద్ధాచరణరూపం మమ కించిత్సంపన్నం తత్సర్వం పరిహృత్యేతి శేషః । తతో మామాప పునంతు । తథా అసతాం శూద్రాదీనాం ప్రతిగ్రహం చ మయా కృతం తత్సర్వం పునంతు తదర్థమిదమభిమంత్రితముదకం స్వాహా మదీయవక్త్రాగ్నౌ జుహోమి స్వాహుతమస్తు । సంధ్యా మార్జనానంతరం పాపాపోహార్థం జలగ్రహణాని ఋతం చేత్యఘమర్షణేన వ్యాఖ్యాతా ॥

ఆపో హి ష్ఠేతి నవర్చస్య సూక్తస్య ... అంతరి
క్షమథో స్వాహా । కేశవాయ స్వాహా ... శ్రీకృ
ష్ణాయ నమః ।
హంసశ్శుచిషదిత్యేకస్యా ఋచో గౌతమ పు
త్రో వామదేవ ఋషిః । సూర్యో దేవతా । జ
గతీచ్ఛందః । మాధ్యాహ్నికార్ఘ్యప్రదానే
వినియోగః । హంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షస
ద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ నృషద్వరస
దృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా
ఋతం । ఓంభూర్భువ... ప్రచోదయాత్ ।
ఇతి ద్వ్యర్ఘ్యం । ఉత్తిష్ఠ ... ప్రస్వ ।
(ఆకృష్ణేన హిరణ్యస్తూపః సవితా త్రిష్టుప్ ...హి

రణ్యస్తూప ఋషిః । సవితా దేవతా । త్రిష్టుప్ఛ
దః । సూర్యాభిముఖోపస్థానే వినియోగః ।
ఆకృష్ణేన రజసా వర్తమానో నివేశయన్నమృ
తం మర్త్యం చ హిరణ్యయేన సవితా రథేనా దే
వో యాతి భువనాని పశ్యన్)
కేశవాయ స్వాహా... కృష్ణాయ నమః ।

ఉభయోస్సన్ధ్యయోః సూర్యోపస్థానే ప్రయోగవ్యావృత్తి గా యత్ర్యుపసదనే వ్యావృతా । సూర్యాభిముఖోపస్థానం కృచ్ఛ్రమదితి సారె వ్యాఖ్యాస్యామః । యస్మాత్ కృష్ణేనాస్య పదానంతే తిఆకృష్ణేన రజసేత్యస్య అంగీరసో హిరణ్యస్తూప ఋషిః త్రిష్టుప్ సవితా నార్కః కృష్ణేన రజసా కృష్ణవర్ణేన లోకేన కృష్ణవర్ణస్మిన్ కృష్ణవర్ణే ... లోకాకాశే స్వచ్ఛాన్తరిక్షే చ । అంతరిక్షం లోకాతసూర్యాగమనాత్ కృష్ణవర్ణం భవతి తేనాంతరిక్షేణ పరాగేణ వర్తమానః పునః పునరాగచ్ఛన్ అమృతం దేవం మర్త్యం మనుష్యం నివేశయన్ స్వస్వస్థానే స్థాపయన్ । యస్మాదమృతం మరణరహితం ప్రాణం మర్త్యం మరణసహితం శరీరం చ నివేశయన్ । తథా చాస్మాకం దేహే । అమృతో ... నానమోపరిత్వే తస్య మంత్రస్య వ్యాఖ్యానరూపం బ్రహ్మణో యథోక్తార్థో వగమ్యతే । మర్త్యాని హిరణ్మయాని శరీరాణి అమృతే తేజసా దేవతేన । యథోక్తగుణో దేవస్సవితా దేవో భువనాని । సర్వాన్ లోకాన్ పశ్యన్ అవేక్షమాణః ప్రకాశయన్ ఇత్యర్థః ।

అతః పరం సంధ్యాకాలాతిక్రమే ప్రాయశ్చిత్తమంత్రాన్ వ్యాఖ్యాస్యా
పిదే ... క్రమిష్యామః । పు
నర్ ... తస్య
పురా ... । శౌనకాదిభిరాచార్యైః ...
తుష్టిర్ముద్గలబిదానీ ... ఉప
... నేపమితి ... దశర్చస్య సూక్త
స్య ... ఋషిః । సూర్యో
దేవతా । పంచాద్యా గాయత్ర్యః ఛందో ద్వయో ...

ము ప్రస్కణ్వర్షిః చత స్రోనుష్టుభ ఉద్యన్నద్యేతి త్రయో
ఽన్త్యా హృద్రోగఘ్న్యః శిష్టం తాస్తిస్రో ద్వా
షంవాసి । సూర్యోదేవతా ఋషీగః ।
ఉదుత్యంజాతవేదసం దేవంవహన్తికేతవః
దృశేవిశ్వాయసూర్యం । అపత్యేతాయవో
యథానక్షత్రాయన్త్యక్తుభిః సూరాయవిశ్వచ
క్షసే । అదృశ్రమస్యకేతవో విరశ్మయో జ
నాంఅను । భ్రాజన్తో అగ్నయో యథా ।
తరణిర్విశ్వదర్శతో జ్యోతిష్కృదసిసూర్య । వి
శ్వమాభాసి రోచనం । ప్రత్యఙ్దేవానాంవి
శః ప్రత్యఙ్ఙుదేషి మానుషాన్ । ప్రత్యఙ్విశ్వం
స్వర్దృశే । యేనాపావకచక్షసా భురణ్యన్తం
జనాఁ అను । త్వంవరుణపశ్యసి । విద్యామే
షిరజస్పృథ్వహా మిమానో అక్తుభిః । ప
శ్యఞ్జన్మానిసూర్య । సప్తత్వాహరితోరథే
వహన్తి దేవసూర్య । శోచిష్కేశంవి
చక్షణ । అయుక్త సప్త శున్ధ్యువః సూరోరథ
స్యనప్త్యః । తాభిర్యాతిస్వయుక్తిభిః । ఉద్వ
యంతమసస్పరిజ్యోతిష్పశ్యన్తఉత్తరం । దే
వందేవత్రా సూర్యమగన్మ జ్యోతిరుత్తమం ।
ఉద్యన్నద్యమిత్రమహఆరోహన్నుత్తరాందివం
హృద్రోగంమమసూర్యహరిమాణంచనాశయ
శుకేషుమేహరిమాణం రోపణాకాసు దధ్మసి
అథోహారిద్రవేషుమే హరిమాణం నిదధ్మసి ।
ఉదగాదయమాదిత్యో విశ్వేనసహసాసహ ।
ద్విషన్తంమహ్యంరన్ధయన్మోఅహం ద్విషతేర
ధం । చిత్రందేవానాముదగాదనీకం షళూన
కుత్సఋషిః ... సూర్యోదేవతా । త్రిష్టుప్ఛన్దః ।

సూర్యోపస్థానే వినియోగః । చిత్రం దేవానా-
ముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః ।
ఆప్రా ద్యావాపృథివీ అంతరిక్షం సూర్య ఆత్మా
జగతస్తస్థుషశ్చ । సూర్యో [illegible]
[illegible] సూర్యోన [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । యదేవ
[illegible]
[illegible] । [illegible]
సూర్యో [illegible] అన
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] ...
అహం భో అభివాదయే ।
ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ.. భూర్భువస్సువరోం
మమోపాత్త దురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర
ప్రీత్యర్థం మాధ్యాహ్నిక సంధ్యయా [illegible]
యథామంత్ర [illegible] కరిష్యే ।
కేశవాయ స్వాహా ... శ్రీకృష్ణాయ నమః ।
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా
వా ప్రకృతేస్స్వభావాత్ । కరోమి యద్యత్ సకలం
పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి ।
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ।

మహాసౌర ప్రారంభః

అథ సౌర్యాణాం సూక్తానాం ఉపస్థానే వ్యాఖ్యానమ్ప్రారభ్యతే । ఉదు త్యం జాతవేదసమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వ ఋషిః సూర్యో దేవతా । నవాద్యా గాయత్ర్యః శిష్టాశ్చతస్రోఽనుష్టుభః । ఉదు త్యం జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతవః । దృశే విశ్వాయ సూర్యం ॥ ౧ ॥

అథ సూర్యోపస్థానార్థం సౌరాణి సూక్తాని వ్యాఖ్యాస్యామః । ఉదు త్యమితి త్రయోదశర్చస్య సూక్తస్య కణ్వపుత్రః ప్రస్కణ్వ ఋషిః సూర్యో దేవతా నవాద్యా గాయత్ర్యః శిష్టాశ్చతస్రోఽనుష్టుభః । అనువృత్తం చ । తదాహ । ఉదు త్యం ... ఉపస్థానే ... దేవం ద్యోతమానం సూర్యం ... కేతవః । సూర్యస్య రశ్మయః । సూర్యం సర్వస్య ప్రేరకం ... దేవం ఉదు వహన్తి ఊర్ధ్వం వహన్తి । ఉ ఇతి పాదపూరణః । ఉక్తం చ మితాక్షరేష్వనర్థకాస్త్విమిద్విత్యేతి మిథునం । ... విశ్వాయ విశ్వస్మై భువనాయ సర్వలోకద్రష్టుం । యథా సర్వజనః సూర్యం పశ్యేత్తథేత్యర్థః । కీదృశం సూర్యం । త్యం ప్రసిద్ధం । జాతవేదసం । జాతానాం ప్రాణినాం వేదితారం జాతప్రజ్ఞం జాతధనం వా । దేవం ద్యోతమానం । అత్ర నిరుక్తం । ఉద్వహన్తి తం జాతవేదసం రశ్మయః కేతవో రశ్మయో వా సర్వేషాం భూతానాం సందర్శనాయ సూర్యమితి ।

అప త్యే తాయవో యథా నక్షత్రా యన్త్యక్తుభిః । సూరాయ విశ్వచక్షసే ॥ ౨ ॥

అప త్య ఇతి । త్యే తాయవో యథా ప్రసిద్ధాస్తస్కరా ఇవ నక్షత్రాణి ... నక్షత్రాణీతి ...

రాత్ । యద్వా [illegible] । [illegible]

[illegible]

భిరితి వారాన్ ।

అప్స్వన్తరమృతమప్సు భేషజమపాముత ।
ప్రశస్తయే దేవా భవత వాజినః ॥ ౩ ॥

అప్స్వన్తరమప్సు [illegible] ।

[illegible] ।

అన్తశ్చరసి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు । [illegible]
[illegible] వచనం ౪ ।

[illegible] ।

[illegible]

ర్గతాః । పర్యాప్తవస్తుప్రకాశయిత్రిత్యర్థః । యద్వా చంద్రా
దీనాం రాత్రౌ ప్రకాశయితా । రాత్రౌ హి అమ్మయేషు చంద్రాదిబింబే
షు సూర్యకిరణాః ప్రతిఫలితాః సంతః అంధకారం నివారయంతి యథా
ద్వారస్థదర్పణోదరనిహితసూర్యకిరణా గృహాంతర్గతం తమో ని
వారయంతి తద్వదిత్యర్థః । యస్మాదేవం తస్మాత్ సర్వం వ్యాప్తం రో
చనం రోచమానమంతరిక్షరూపమండలం ఆభాసి ప్రకాశయసి । య
ద్వా హే సూర్య త్వం తరణిస్తారయితా సర్వస్య ప్రేరకః సూర్యః తరణి
సంసారాబ్ధేస్తారకోఽసి యస్మాత్ తస్మాత్ విశ్వదర్శతః విశ్వైర్దర్శనీయః
ముముక్షుభిర్ద్రష్టవ్యః । నాస్త్యన్యత్ జ్యోతిరిత్యర్థః । జ్యోతిష్కృత్
సాక్షాత్కారస్యాతిశయేన కర్తా । జ్యోతిష్కృత్ । జ్యోతిషః
సూర్యస్య కర్తా । తథా చామ్నాయతే । చంద్రమా మనసో
జాతశ్చక్షోః సూర్యో అజాయతేతి । అగ్నిరస్యోద్దీపయితా తి
ర్యగ్గ్నిర్దీప్యతే రోచనం రోచమానం యథా భవతి తథా అభా
సి ప్రకాశయసి । సైన్యస్య ... తథా చామ్నా
యతే । తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతీతి ।

ప్రత్యఙ్ దేవానాం విశః ప్రత్యఙ్ఙుదేషి మానుషాన్ ।
ప్రత్యఙ్ విశ్వం స్వర్దృశే ॥ ౫ ॥

ప్రత్యఙ్ దేవానామితి । హే సూర్య త్వం దేవానాం విశః । మరు
త్సంజ్ఞకా దేవాః । మరుతో వై దేవానాం విశ ఇతి శ్రుత్యంత
రాత్ । తాన్ మరుత్సంజ్ఞకాన్ దేవాన్ ప్రత్యఙ్ఙుదేషి ప్రతిగచ్ఛ
సి యథా తే పశ్యంతి తథా ఉదయం ప్రాప్నోషీత్యర్థః । త
థా మానుషాన్ మనుష్యాన్ ప్రత్యఙ్ఙుదేషి । ... ఉదయం ప్రాప్నోషి
... । తథా విశ్వం వ్యాప్తం స్వర్లోకం ...
ద్రష్టుం ప్రత్యఙ్ఙుదేషి ... ప్రత్యేకం ...
... । లోకత్రయవాసి
జనాః । సర్వే ... సూర్యః ... ఇతి తథా చామ్నా
యతే । ... ప్రత్యఙ్ దేవానామితి ।

యేనా పావక చక్షసా భురణ్యంతం జనాఁ అను । త్వం
వరుణ పశ్యసి ॥ ౬ ॥

వి ద్యామేషి రజస్పృథ్వహా మిమానో అక్తుభిః । ప-
శ్యఞ్జన్మాని సూర్య । ౭ ।

[illegible] వరుణ అనిష్టనివారక సూర్య త్వం జనాన్ [illegible] భురణ్యంతం ధారయంతం పోషయంతం వా ఇమం లోకం [illegible] చక్షసా ప్రకాశేన అనుపశ్యసి అనుక్రమేణ ప్రకాశయసి । [illegible] స్తుమ ఇతి శేషః । యద్వా ఉత్తరస్యామృచి సంబంధః । యేన చక్షసా పశ్యసి । తథా చ [illegible] తత్రైవ యస్తు [illegible] ఇతి వాక్యశేషః [illegible] వ్యేషి [illegible] । హే సూర్య త్వం పృథు విస్తీర్ణం రజః లోకం [illegible] ద్యామ్ [illegible] అంతరిక్షలోకం వ్యేషి విశేషేణ గచ్ఛసి । కిం కుర్వన్ అహా అహాని అక్తుభిః రాత్రిభిః సహ మిమానః ఉత్పాదయన్ ఆదిత్యగత్యధీనత్వాదహోరాత్రయోః [illegible] జన్మాని జననవంతి భూతాని పశ్యన్ ప్రకాశయన్ ।

సప్త త్వా హరితో రథే వహంతి దేవ సూర్య । శో-
చిష్కేశం విచక్షణ । ౮ ।

సప్తేతి । హే సూర్య దేవ ద్యోతమాన విచక్షణ సర్వస్య ప్రకాశయితః సప్త సప్తసంఖ్యాకాః హరితః అశ్వాః [illegible] రథే త్వా త్వాం వహంతి ప్రాపయంతి । కీదృశం త్వాం । శోచిష్కేశం శోచీంషి తేజాంస్యేవ కేశాః [illegible] తం [illegible] హరిత ఆదిత్యస్యేతి నిఘంటావుక్తత్వాత్

అయుక్త సప్త శుంధ్యువః సూరో రథస్య నప్త్యః । తా-
భిర్యాతి స్వయుక్తిభిః । ౯ ।

అయుక్తేతి సూరః సూర్యః [illegible] సప్త [illegible] శుంధ్యువః శోధయిత్రీః అశ్వస్త్రియః [illegible] అయుక్త రథే యోజితవాన్ । కీదృశీః రథస్య నప్త్యః న పాతయిత్రీః [illegible] తాభిః [illegible] స్వయుక్తిభిః స్వకీయయోజనేన రథేన యుక్తాభిః [illegible] యాతి గచ్ఛతి । అత ఏవ [illegible] ఇతి వాక్యశేషః ॥

ఉద్వయం తమసస్పరి జ్యోతిష్పశ్యన్త ఉత్తరం । దే
వం దేవత్రా సూర్య మగన్మ జ్యోతిరుత్తమం ॥౧౦॥

వ్యాయుంది. వయమనుష్ఠాతారస్తమసస్పరి తమసః ఉపరిస్థితా త్తేజో
ధ్యా వర్తమానః । తమసః పాపాత్మకస్యాంధకారస్య మూల పాపస్య ప్రతి
బంధకస్య ... తమసస్పరి ... పాపాత్
మః పాపమేవాస్తమః ... జ్యోతిః ... ఉత్తరం ఉత్కృష్టతరం ఉ
త్కృష్టతరం వా దవ ... దేవేషు మధ్యే ... యుక్తం. సూర్యాత్మ
... స్తుతిభిః ... ఉత్తమముత్కృష్ట త
... సూర్య ... అగన్మ, ప్రాప్నవామ । తథా చ శ్రూయతే ఆ
... జ్యోతిరుత్తమమ ... ఆదిత్యస్యై
వ ... । యుక్తం చైతత్ । ...
... ॥

ఉద్యన్నద్య మిత్రమహ ఆరోహన్నుత్తరాం దివం ।
హృద్రోగం మమ సూర్య హరిమాణం చ నాశయ ॥౧౧॥

ఉద్యన్ ఉద్గచ్ఛన్ । హే సూర్య ... । మిత్రమహః ...
మనుకూలదీప్తియుక్త ... ఉదయం ... ఉత్త
రాం ఉద్గతతరాం దివం అంతరిక్షం ఆరోహన్ ... ।
యద్వా అంతరిక్షముత్తరాం ... ।
... హృద్రోగం హృదయగతమాంతరం ... రో
గం ... హరిమాణం ... శరీరగతం ... హరిమాణం ... యద్వా ...
... రోగం ... నాశయ ... ।
మిత్రమహః । ... అత్ర
... ।

శుకేషు మే హరిమాణం రోపణాకాసు దధ్మసి । అ
థో హారిద్రవేషు మే హరిమాణం నిదధ్మసి ॥౧౨॥

శుకేషు ... మే మదీయం హరిమాణం శరీరగతం హారిద్ర ... రోప
ణాకాసు ... దధ్మసి ... । అథో అపి చ హారిద్ర
వేషు ... నిదధ్మసి స్థాపయామః । ...

[illegible] ।

[illegible] । ద్యౌః

[illegible] ॥౧౧॥

[illegible] ।

చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య వరుణస్యాగ్నేః । [illegible] కుత్స ఋషిః, సూర్యో దేవతా, త్రిష్టుప్ఛందః । [illegible] । చిత్రం దేవానాముదగాదనీకం చక్షుర్మిత్రస్య [illegible] । ఆప్రా ద్యావాపృథివీ అంతరిక్షం సూర్య [illegible] ॥ ౧ ॥ [illegible]

సూర్యో దేవీముషసం రోచమానాం మర్యో న యోషామభ్యేతి పశ్చాత్ । యత్రా నరో దేవయంతో యుగాని వితన్వతే ప్రతి భద్రాయ భద్రమ్ ॥ ౨ ॥

సూర్యో దేవీం [illegible]

[illegible] ఇచ్ఛంతః [illegible]

దూరాన పురుషా యుగాని పాలాన యుః భూతానిక ష్టా యువితన్వతే త్ర
పారయ ఇతి శాసాత వసు సుగచ్ఛ తీత్యర్థః । ఏవం భూతం భద్రం కల్యా
ణం సూర్యం ప్రతిభద్రాయ కల్యాణరూపాయ కర్మఫలాయ స్తుమ
శేమః । యద్వా దేవకామా యజమానాః యుగాని యుగ్మాని
భూతాన్యనేక విస్తారితాని తేభద్రం కల్యాణమగ్నిహోత్రాదికం
కర్మ భద్రాయ కల్యాణ ఫలాయ ప్రతిప్రత్యేకం యుష్మ్యూయమపి ప్రవృత్త
యాం కిందన్వం తవిస్తా యతి ।

భద్రా అశ్వా హరితః సూర్యస్య చిత్రా ఏతగ్వా అను
మాద్యాసః । నమస్యంతో దివ ఆ పృష్ఠమస్థుః పరి ద్యా
వాపృథివీ యంతి సద్యః ॥ ౧౬ ॥

భద్రా అశ్వా ఇతి । భద్రాః కల్యాణాః అశ్వాః ఏతగ్వా ఇత్యర్థః యం
అశ్వా మనోజ్ఞాః కమనీయాః దర్శనీయం అశ్వా పునరావ్యాపనశీ
లా హరితః సూర్యస్య చిత్రాః చిత్రవర్ణాః అనుమాద్యా
సః అనుక్రమేణ స్తుత్యా మాదనీయాః ఏవం భూతాః సూర్యస్య
అశ్వాః । యద్వా ఏవం గంతవ్యం మార్గం గంతారో
అశ్వాః ఏవం బలవాన్ ప్రాప్నువంతో అశ్వాః । నమస్యంతః అస్మాభిర్న
మస్యమానాః సంతః దివః అంతరిక్షస్య ఉపరి పృష్ఠం పూర్వ
భాగం అస్థుః అతిష్ఠన్ ప్రాప్నువంతి యద్వా పాతోరస
లోకస్య ద్యులోకస్య పృష్ఠం దివః పృష్ఠం ప్రాప్తా ఇత్యర్థః
అస్థుః యద్వా ద్యావాపృథివ్యౌ ద్యావాపృథివ్యౌ సద్యః ఏకేనా
హ్నా పరియంతి పరితో గచ్ఛంతి ప్రాప్నువంతీత్యర్థః । అశ్వాః
అనుమాద్యాసః ।

తత్సూర్యస్య దేవత్వం తన్మహిత్వం మధ్యా కర్తో
ర్వితతం సంజభార । యదేదయుక్త హరితః సధస్థా
దాద్రాత్రీ వాసస్తనుతే సిమస్మై ॥ ౧౭ ॥

తత్సూర్యస్యేతి । సూర్యస్య సర్వస్య ప్రేరకస్యాదిత్యస్య తద్దేవత్వ
మీశ్వరత్వం ప్రాకట్యం సర్వత్ర వ్యాపనాత్ । మహిత్వం మాహాత్మ్యం । మ
హాత్మ్యం దర్శనీయ । తచ్చ ప్రసిద్ధం నిర్యచ్ఛద్ధ్యాహారః । యతః కర్తోః
కర్మణామధ్యాత్ । హరిద్వర్ణాన్ రసానాత్మీయాన్ రశ్మ్యాదిలక్షణాన్ ।

కర్మణో మధ్యా మధ్యే అకృతసమాప్తావేవ తస్మిన్ కర్మణి వితతం విస్తీ
ర్ణం స్వీయం రశ్మిజాలం అస్తం గచ్ఛన్ సూర్యః సంజభార సంజహార । అ
స్తం ల్లోకాత్ స్వాత్మన్యేవ సంహరతి । కిఞ్చ కరోతి । ప్రవృత్తం క
ర్మ అకృతసమాప్తమేవ విసృజతి అస్తం యతి సూర్యే దృష్ట్వా । తదు
భయం సూర్యస్య దేవత్వం మహిమా చ సూర్యస్యైతాదృశస్యాస్తి నాన్యస్య । మా
ర్త్య ఏవం మహిమానం సన్న్యాసం ప్రాప్య ధావగాహా తే పిచబతి త్యవ
ధారణే । యదేత్ యస్మిన్ కాలే హరితో రసహరణశీలాన్ రశ్మీన్
స్మిన్ హరితః అశ్వాన్ సధస్థాత్ సహస్థానాత్ దస్మాత్ పృథివ్యా లో
కాత్ ఆదాయ అయుక్త అస్మిన్ రథే యుక్తాన్ కరోతి । యద్వా యుక్తే
కాలాత్ పూర్వం రథే స్థితాన్ । యద్వా హరితః అశ్వాన్ సధస్థాత్
ధస్థాత్ । సహ తిష్ఠంత్యస్మిన్నితి సధస్థః తస్మాత్ అయుక్త అనుచరత్
ఆత్ అనంతరమేవ రాత్రీ వాసః ఆచ్ఛాదయిత్రీ తమోరూపం తమస్సమ
సిమస్మై సర్వస్మై లోకాయ తనుతే విస్తారయతి । సర్వస్మిన్ లో
కే తమ విస్తారయతి । యద్వా వాసః వాసరం అహః తద్విసర్జనాత్ తస్మా
ల్లోకాత్ అపగతే సతి రాత్రీ తనుతే । రాత్రి స్సర్వం । తత్రా
త్యర్యం దేవత్వం తన్మహిత్వం మహేశ్వరస్య రాక్షసానాం ప్రియమానానాం
వితతం సంభ్రియమాణం యత్ స్థానం తద్రాత్రీ తత్ హరితో
హ్యనీతి వాధరాత్రి వాసస్తను తే సిమస్మై । వాసరం వాసరయువతి
నాత్రస్మాదితి ।

తన్మిత్రస్య వరుణస్యాభిచక్షే సూర్యో రూపం కృణుతే
ద్యోరుపస్థే । అనంతమన్యద్రుశదస్య పాజః కృష్ణమన్య
ద్ధరితః సంభరంతి ॥ ౫ ॥

తన్మిత్రస్యేతి । తత్ ప్రసిద్ధముదయసమయే మిత్రస్య వరుణస్య । ఏ
తదుభయోరుపలక్షితస్య సర్వస్య జగతః అభిచక్షే అభిముఖ్యేన ప్రకాశ
నాయ ద్యోః ద్యులోకస్య ఉపస్థే ఉపస్థానే మధ్యే సూర్యః సర్వస్య ప్రేరక స్సవి
తా రూపం సర్వస్య నిరూపకం ప్రకాశం కృణుతే । కృణుతేః కరోతి । అపి చ
అస్య సూర్యస్య హరితః । రసహరణశీలాః రశ్మయః రాత్రి ప్రాణాశ్వా
వా । అనంతం అపర్యవసానం రుశత్ దీప్యమానం శుక్లం తేజః సంభరంతి ।
కృష్ణమన్యత్ ఇతరత్ తమః రాత్రిరూపం సంభరంతి అస్మిన్ హరితః ప్రాణాశ్వా

ఋతేనః తైరస్య భర౹ అపానస్య ర్ద్వేయాగమనే సనిష్పాద. యుంత్రిత
ధార్య ష్ఠ స్యష్టవణాం అన్యత్ర మా౹ ర్ద్వేయాగమనే నా త్రావస్థ
రశ్మి రూపా ప్యేవంకుర్వంతి కిమ. వక్తవ్యం తస్యమహాత్మ్య. మిక్షమా
హ్యమృతి ౹

ఆద్యా దేవా ఉదితా సూర్యస్య నిరంహసః పిపృతా ని
రవద్యాత్ తన్నో మిత్రో వరుణో మామహంతామదితి
స్సింధుః పృథివీ ఉత ద్యౌః ॥ ౬ ౹

అద్యా దేవా ఇతి ౹ హే దేవా ద్యోతమానాః సూర్యరశ్మయః అద్య
అస్మిన్ కాలే సూర్యస్యాదిత్యస్య ఉదితా ఉదయే సతి అస్మాన్ అంహసః పాపాత్
నిష్పిపృత నిష్కృష్య పాలయత ౹ అవద్యాత్ గర్హణీయాత్ నిష్పిపృత పాల
యత ౹ యదిదమస్మాభిరుక్తం తదస్మదీయం మిత్రాదయ ష్షడ్దే వ
తా ౹ మామహంతాం పూజయంతు ౹ అనుమన్యంతాం ౹ తత్ర మిత్రో
ఽహ్నః అభిమానీ దేవః ౹ వరుణో రాత్రేరభిమానీ దేవః ౹ అదితిరఖండనీయా అదితి
ర్వాం దేవమాతా ౹ సింధుః స్యందనశీలా నదీ ౹ పృథివీ దేవతా పృథివీ
భూలోకస్యాధిష్ఠాత్రీ ౹ ద్యౌర్ద్యులోకస్య ఉత అపి చ్ఛ యోః ౹

ఇంద్రం మిత్రం వరుణమగ్నిమాహురథో దివ్య
స్స సుపర్ణో గరుత్మాన్ ౹ ఏకం సద్విప్రా బహుధా వదంత్యగ్నిం యమం మాతరిశ్వాన
మాహుః ౹ ౪౬ ౹

ఇంద్రం మిత్రమిత్యాదిశ్లోకే దీర్ఘతమా ఋషిః ౹ సూ
ర్యో దేవతా త్రిష్టుప్ ఛందః ౹ ఇంద్రం మిత్రం వరుణ మ
గ్నిమాహుః ఏకమేవ సద్బహుధా వదంతి ౹ అథ
మిత్రం ప్రమీతేర్మరణాత్ త్రాతారమహరభిమానినం దేవమా
హురిత్యర్థః ౹ వరుణం పాపస్య వారకం రాత్ర్యభిమానినం దే
వమాహుః ౹ అగ్నిం గమనాదిగుణవిశిష్టమేతన్నామక మాహుః ౹
అథాపి దివ్యో దివి భవః సుపర్ణః సుపతనో గరుత్మాన్ ఏవ
మస్యైవ ... తస్య సుపర్ణస్య ... ౹ ఏకమేవ సంతమాత్మానం ...

[illegible]

ర్వ్యమేసనాసంక్రతివర్వతే । మానవాంతికార్యకరా । పరంబ్రహ్మ
ర్వ్యభాగం తా మోహ సాసావిత్ర్యది [illegible] తాత్పర్యలో
చా స్వ సా [illegible] కతపార్యతవిత్వః । [illegible] లోకేసి
[illegible] । అథయథా [illegible] ఇత్యాది
[illegible] । [illegible] వా
[illegible] । [illegible]
[illegible] వారి । [illegible] దిశాగ్నిర్యూతలా రూ
[illegible] । [illegible] వేద
[illegible] । అతిథి [illegible] వూ
[illegible] ద రో [illegible] పాధన
[illegible] । స్వ [illegible] వసు
[illegible] । అసేన [illegible] ద యూపత్రము
[illegible] । [illegible] మండలే
[illegible] । [illegible] అంగ
[illegible] । యతం [illegible] క్రమేదతి [illegible]
[illegible] వాయుః ।
ఇదానీమాదిత్య [illegible] । [illegible]
[illegible] ఋతం [illegible]
[illegible] । [illegible] రూ [illegible]
[illegible] । [illegible]
బ్రాతవరూచలేవాతి । ఏవం మహానుభావః [illegible]
[illegible] । [illegible] పావేవ
అతిత్యస్యాక్షరూపతిం । [illegible] పాపప్పచివ ది
త్యాదినా బ్రాంపాణే మూర్ధ్నా [illegible] ।

యత్ప్రణార్కైకైః స్యాబుచాభూమిఘతోఽతి
ఋషిః । సూర్యో దేవతా గాయత్రీ ఛందః ॥ యత్వా
సూర్యస్వభాః మన్త్ర మనవిధ్యదానుం । అత్యేతి
విశ్వకర్మా ముగ్ధ భువనాన్యదీధయుః । ౨౩ ।
యత్వాసూర్యైః స్వాభూమిఘతోఽక్రింసమస్త జనయాత్రిణాం ॥

మః కిరణ్యాతే హే సూర్య ప్రేరక దేవ త్వాం త్వాం యథా ఉపసరః అసురస్య పాపిశాపహర్తుః అసురస్య వా పుత్రిః స్వభానుః సమర్దకః । తమసా మాయాని గృహీతేనాపిధ్యత్ అన్యణోదితః ఋషిః । తథా భువనాని సర్వాణి అదీక్షయుః న్యాస్య తెయ కాలత్రయ్యాస్వరోప్యనః అత్రి ఋషిపత్ వ్యవస్థాపన సంఖ్యానిః ఋగ్ధామాధో భవతి ।

యదద్య సూర్యేత్యస్య ఋచస్య ఉద్యతీతి చత్వారో ఋచా ఉమత్యోర్ద్ధశీర్షోంపపురిశిష్ట్యా హోతి శీర్షా శీర్ష్ణా పన్నశో బృహతీతి ఛన్దో ఋషి ఋషి ఉష్ణిక్ । ఏతాసాం మైత్రావరుణిపుత్రో వశిష్ఠ ఋషిః సూర్యో దేవతా ।

యదద్య సూర్య బ్రవోఽనాగా ఉద్యన్మిత్రాయ వరుణాయ

సత్యం । వయం దేవత్రాదితే స్యామ తవ ప్రియాసో

అర్యమన్గృణంతః । ౨౮ ।

యదద్య సూర్యేత్యస్య మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠ ఋషిః త్రిష్టుప్ ఛందః హే సూర్య సర్వస్య ప్రేరక దేవ త్వం ఉద్యన్ అద్య అస్మిన్ అనుష్ఠాన కాలే బిం వః బ్రూయాః । కిం ఇతి అనాగాః అనాగసః ఇతి వశిష్ఠ అపాపా ఇతి యదద్య దేవేషు ముఖ్యే బ్రూయాః తర్హి నయ హే అదితే దీనపదపంతౌ దేవేషు దేవానాం ముఖ్యమిత్రాయ వరుణాయ అర్యమ్ణే సత్యం అనాగసః ఇతి వేదయేః చ హే అర్యమన్ గృణంతః । త్వాం స్తువంతః తవ ప్రియాసః ప్రియాః భక్తాః వయం ప్రియభాజో భవేమ । యద్వా ఉత్తరార్ధం ఏకం వాక్యం । హే అదితే అర్యమన్ ఉక్తలక్షణం దేవయం దేవేషు ముఖ్యః త్వాం గృణంతః తవ ప్రియాసః స్యామేతి యద్వా స్యాద్ దేవేష్వపారా బ్రూయాః తర్హి అయమనవరాధీ త్యేను గృహీతః త్వాం స్తుత్వా తవ ప్రియో భవేయమిత్యర్థః ।

ఉత్సూర్యో బృహదర్చీంష్యశ్రేత్పురు విశ్వా జనిమ

మానుషాణాం । సమో దివా దదృశే రోచమానః క్ర

త్వా కృతః సుకృతః కర్తృభిర్భూత్ । ౨౯ ।

ఉత్సూర్య ఇతి సూక్తస్య మైత్రావరుణిర్వసిష్ఠ ఋషిః త్రిష్టుప్ । అయం సూర్యః [illegible] దేవః బృహత్ అత్యధికం పురుపురు పు [illegible] అర్చీంషి మిత్రైః పితృవ్రతైః [illegible] యతి కిం ప్రతిమా

సుపాం సుపో భవంతీతి సప్తమ్యా లుక్ । నిమానినివాసం భూమిజనస్య బృహస్పతిర్వచనమ్ । పశ్వోదివా అహః రాత్రిచయా నక్తం చ మోపస్యకేవ యాను సుహవిషా యుతస్య ద్యతె ॥ తస్మాత్పుర ఉప పురుష ప్రత్యాదిశ్యో భవతీతి । స దేవస్సర్వస్యా కామ్యాసర్వస్మై కృతే కృత్యాదిసాం కర్మాణి తానికర్మభిస్తుతైః కర్మభి సత్కృత్యాస్తు కామ్యాకృత్యాభి స్తుతి ।

స సూర్య ప్రతి పురో న ఉద్గా ఏభిః స్తోమేభిరేతశేభిరేవైః ।
ప్ర నో మిత్రాయ వరుణాయ వోచోఽనాగసో అర్యమ్ణే
అగ్నయే చ ॥ ౨ ॥

హే సూర్య సత్వం ప్రతి అస్మాన్ప్రతి పురః పురస్తాత్ ఉద్గాః ఉదగాః ఉద్గచ్ఛ । కైః సాధనైః ఏభిః స్తోమేభిః స్తోమైః స్తుతిభిః ఏతశేభిః ఏవైః గమనశీలైః అశ్వైః ఏతశా ఇత్యశ్వనామ । ఏవైః గంతృభిః అశ్వైః సహ ఉదిత్యస్మాన్ప్రత్యాదిత్య ఇత్యర్థః । తస్మై ఏతశైః గమనశీలైః అశ్వైః ఉద్గాః ఉదగాః । తథా కృత్వా స నః । స త్వం అస్మాన్ అనాగసః అపాపాన్ ప్రవోచః బ్రూహి మిత్రాయ వరుణాయ అర్యమ్ణే అగ్నయే చ । అనాగసాన్ ఇతి దేవానాం మిత్రాదీనాం సకాశే నః అస్మాన్ అపి పాపరహితాన్ కథయ ఇత్యర్థః । ఏవం పూర్వోక్తౌ మిత్రావరుణౌ అర్యమాదీనాం సకాశే ప్రార్థ్యతే ।

వి నః సహస్రం శురుధో రదంత్వృతావానో వరుణో మి
త్రో అగ్నిః । యచ్ఛంతు చంద్రా ఉపమం నో అర్కమా
నః కామం పూపురంతు స్తవానాః ॥ ౩ ॥

వి నః సహస్రమితి । నః అస్మభ్యం శురుధః శుచో రుంధత్య ఉదకధారాః । ఋతావానః సత్యవంతః వరుణః మిత్రః అగ్నిః సహస్రం సహస్రసంఖ్యాకం ధనం వి రదంతు । అస్మాకం ప్రయచ్ఛంతు । చంద్రాః ఆహ్లాదకాః చ ప్రార్థనీయాః ఉపమం ఉపమానభూతం అర్కం పూజనీయం అన్నం యచ్ఛంతు స్తవానాః అస్మాభిః స్తూయమానాః నః అస్మాకం కామం అభిలషితం పూపురంతు పూరయంతు । హే సూర్య సర్వమానుష్ఠాతా ఇతి సూర్యస్తుతిః ।

ఉద్వేతి సుభగో విశ్వచక్షాః సాధారణః సూర్యో

సుహా శాం। చక్షుమిత్రస్యవ [illegible] దయస్య
మిత్యుక్తసూక్తి। ౨౮ ।

ఉద్వతి [illegible] వసూ [illegible] స్యా మే
[illegible] సూర్య [illegible] త [illegible] సూ
ర్య [illegible] చక్షు [illegible]
ద్ర్ష్టా [illegible] మనుష్యాణాం। [illegible]
[illegible] పూర్వ [illegible]
[illegible] దేవో [illegible]
[illegible] ।

ఉద్వావిద్ర [illegible] నమా
[illegible] । [illegible] చక్రం [illegible]
ధూమకేతుః [illegible] । ౨౯ ।

ఉద్యాతి [illegible] । [illegible]
యః । ఉద్యాతి [illegible] । [illegible]
[illegible] పూ [illegible]
[illegible] కుర్వన్ని [illegible] । [illegible]
రూప [illegible]
[illegible] ధూమకేతు [illegible] యుక్తః । [illegible]
[illegible] ।

విభ్రాజమానః [illegible] మస్థా [illegible]
[illegible] । [illegible] దయస్య [illegible]
[illegible] । ౩౦ ।

విభ్రాజమానఇతి । [illegible]
[illegible] సూర్య [illegible]
[illegible] దేవి । [illegible]
[illegible] దేవః । [illegible]
[illegible] స్థాన [illegible]
[illegible]

[illegible] దేవ [illegible]

జమానః । నూనం జనాస్సూర్యేణ ప్రసూతా అయన్న
ర్థాని కృణవన్నపాంసి ॥ ౩౧ ।

దివో రుక్మ ఇతి । అయం సూర్యో రుక్మో రోచమానః ఉరు చక్షాః బహుభూతతేజాస్సన్ దివః అంతరిక్షాదుదేతి । యద్వా దివః అంతరిక్షస్య రుక్మః ఆభరణస్థానీయః కీదృశోయం దూరే అర్థః దూరే గంతా అర్థో దూరే అర్థో మార్గే అర్థ్యో యస్య సోయం తథా తరణిస్తారకః భ్రాజమానో దీప్యమానః ఉదేతి నూనం నిశ్చయం జనాస్సర్వే ప్రాణినః సూర్యేణ ప్రేరకేణ దేవేన ప్రసూతాః ప్రేరితాస్సంతః అర్థాని మంత్రితవ్యాని జన్మనా యాని అపాంసి కర్మాణి కృణవన్ కుర్వంతి ।

యత్రా చక్రురమృతా గాతుమస్మై శ్యేనోన
దీయన్నన్వేతి పాథః ॥ ౩౨ ॥

యత్రా చక్రురితి యత్ర యస్మిన్నంతరిక్షే అమృతాః అమరధర్మాణః పూర్వే దేవాః అస్మై సూర్యాయ గాతుం మార్గం చక్రిరే కుర్వంతి తత్పాథః అంతరిక్షం అన్వేతి అనుగచ్ఛతి కః ఇవ దీయన్ గచ్ఛన్ శ్యేనో న శోభనీయగమనో గృధ్ర ఇవ అయమర్థః శ్యేనస్సౌర్యమిత్యుక్తం ॥

ఉదు చ్యద్దర్శతం వపుర్దివ ఏతి ప్రతిహ్వరే । య
దీమాశుర్వహతి దేవ ఏతశో విశ్వస్మై చక్షసే అరం ॥ ౩౩ ।

ఉదు చ్యద్దర్శతం వపురితి తిస్రో నాస్మై తా ఏవ రుశిర్వసిష్ఠస్సారో బృహతీ తో బృహతీ పురఉష్ణిహః । త్యద్దర్శతం త్యద్దర్శనీయం వపుర్మండలం దివః । అంతరిక్షస్య ప్రతిహ్వరే సమీప ఉదు ఏతి ఉదేతి । ఉ ఇతి పూరణః । యదీం యదేతన్మండలం ఆశుః శీఘ్రగామీ ఏతశః ఏతశో వహతి ధారయతి । కిమర్థం విశ్వస్మై సర్వస్మై అరం చక్షసే నమ్యక్ సర్వలోకదర్శనాయ ।

శీర్ష్ణశ్శీర్ష్ణో జగతస్తస్థుషస్పతిం సమయా విశ్వ
మారజః । సప్త స్వసారస్సువితాయ సూర్యం వహం
తి హరితో రథే ॥ ౩౪ ।

శీర్ష్ణశ్శీర్ష్ణ ఇతి । శీర్ష్ణశ్శీర్ష్ణః సర్వస్య శిరసః తృతీయార్థే పంచమీ సర్వస్య శిరసేత్యర్థః । సూర్యం వహంతీత్యనేన సంబధ్యతే । అథవా శిరశ్శబ్దేన తద్వాన్యదధో లక్ష్యతే ఏవం స్థానస్య శౌత్పన్నత్వాము

చ్య తే సర్వస్య ప్రేష్ఠ ఇత్యర్థః ॥ జగతో జంగమస్య తస్థుషః । స్థావర
స్య పతిం స్వామినం రథపతిః ర్యానం సూర్యం విశ్వం రజస్సమయా స
ర్వలోకస్య సమీపే అభితః పరితస్సముద్యత్యాదినా సమయోశ్శబ్దయోగా
ద్వితీయా సప్తసప్తసంఖ్యాకాః స్వసారః అశ్వానిరపేక్షణేన స్వయమేవవ
రంత హరితః హరితవర్ణాః అశ్వాః వహంతి సువిరాయసుష్ఠు ప్రా
ప్తయే ।

తచ్చక్షుర్దేవహితం పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్చరత్ ।
పశ్యేమ శరదశ్శతం జీవేమ శరదశ్శతం ॥ ౩౫ ॥

తచ్చక్షురితి । తత్ప్రసిద్ధం చక్షుః సర్వస్య ప్రకాశకం దేవహితం దే
వానాం హితం తేషాం హవిః స్వీకారస్య తదధీనత్వాత్ । అథవా దే
వేన విహితం శుక్రం నిర్మలం ఉచ్చరత్ ఉద్గచ్ఛతి తచ్ఛరదశ్శతం శతసం
వత్సరం పశ్యేమ జీవేమ శరదశ్శతం । పునః శ్రుతిరాదరార్థా ।

బణ్మహాం అసి స్యేత యోద్వయోః భృగుపుత్రో
జమదగ్ని ఋషిః సూర్యో దేవతా పూర్వాబృహతీ ఛంద్యుత్త
రా సతోబృహతీ బణ్మహాం అసి సూర్య బళాదిత్య మహాం
అసి । మహస్తే సతో మహిమా పనస్యతేద్ధా దేవ మ
హాం అసి ॥ ౩౬ ॥

బణ్మహాం ఇతి ద్వయోః భార్గవో జమదగ్నిః సూర్యో బృహతీ స
తోబృహత్యౌ హే సూర్య త్వం మహాన్ తేజసాధికః అసి బట్ సత్యం నైగ
స్మిన్నిత్యర్థః ॥ హే ఆదిత్య అదితేః పుత్ర త్వం మహాన్ బలేనాప్యధికో
సి బట్ సత్యం మహః మహితః సతో మహతః తే తవ మహిమా మహత్త్వం ప
నస్యతే స్తోతృభిః స్తూయతే । హే దేవ ద్యోతమానాదిత్యగణ యుక్త
సూర్య త్వం మహాన్ గుణేనాప్యధికోసి అథ వసి అద్ధా సత్యమేవ అత్ర న సంశ
య ఇత్యర్థః । అసత్యానామనుపాఠాత్ ।

బట్ సూర్య శ్రవసా మహాం అసి సత్రా దేవ మహాం అ
సి । మహ్నా దేవానామసుర్యః పురోహితో విభు జ్యోతి
రదాభ్యం ॥ ౩౭ ॥

బట్ సూర్యేతి హే సూర్య శ్రవసా శ్రవణేన మహాన్ సర్వాధికో సి బట్ స
త్యం । హే దేవ ద్యోతమానసూర్య త్వం దేవానాం మధ్యే మహత్త్వేన

మహానదిర్నాసి । మహ్నా మహిమ్నా అభ్యర్య అసుత్వానాం హోతా చాసి కించ త్వం దేవానాం పురోహితః । ఉపదష్టాసి । కించ తవ జ్యోతిస్తేజః విభు మహాత్ అదాభ్యం కేనాప్యహింస్యం చ ।

నమో మిత్రస్యేతి ద్వాదశర్చస్య సూక్తస్య సూర్యపుత్రో ఽభితపా ఋషిః సూర్యో దేవతా జగతీ ఛందః । శం నో భవేతి త్రిష్టుప్ । నమో మిత్రస్య వరుణస్య చక్షసే మహో దేవాయ తదృతం సపర్యత । దూరేదృశే దేవజాతాయ కేతవే దివస్పుత్రాయ సూర్యాయ శంసత ॥ ౩ ॥

నమో మిత్రస్యేతి ద్వాదశర్చస్య సూక్తస్య సౌర్యోఽభితపాః సౌర్యం జాగతం త్రిష్టుబంతమ్ । హే ఋత్విజః యూయం మిత్రస్య వరుణస్య మిత్రావరుణయోః చక్షసే దృష్ట్రే మహే మహతే దేవాయ ద్యోతమానాయ దూరే దృశే దూరే సంతత్యః పశ్యతే దేవజాతాయ దేవేషు జాతాయ కేతవే విశ్వస్య ప్రజ్ఞాపకాయ దివః పుత్రాయ పుత్రభూతాయ దివిజాతం చ మా నత్వాత్ పుత్రత్వవ్యపదేశః । సూర్యాయ సూర్యార్థం నమః స్తోత్రాత్ విహితం కృతం యాగాదిలక్షణం కర్మ సపర్యత పూజయత శంసత స్తుతిం చ కురుత ।

సా మా సత్యోక్తిః పరిపాతు విశ్వతో ద్యావా చ యత్ర తతనన్నహాని చ । విశ్వమన్యన్ని విశతే యదేజతి విశ్వాహాపో విశ్వాహోదేతి సూర్యః ॥ ౩౯ ॥

సా మా సత్యోక్తిరితి సా సత్యోక్తిః స్తుత్యవచనం మాం మాం విశ్వతః పరిపాతు రక్షతు । యథా సత్యోక్త్యా యత్ర యస్మిన్ దేశే ద్యావా పృథివ్యా అహాని రాత్రయశ్చ తతనన్ తన్వతే తత్ర తత్ర సర్వం సర్వం అన్యత్ భూతజాతం నివిశతే విశ్రామ్యతి యదేతత్ భూతజాతమేజతి కంపతే విశ్వాహా సర్వదా అపశ్చ స్యందంతే । విశ్వాహా సర్వదా సూర్యశ్చోదేతి సా సత్యోక్తిః స్తుత్యవచనం పరిపాత్విత్యర్థః ।

న తే అదేవః ప్రదివో ని వాసతే యదేతశేభిః పతరై రథర్యసి । ప్రాచీనమన్యదను వర్తతే రజ ఉదన్యేన జ్యోతిషా యాసి సూర్య ॥ ౪౦ ॥

న తే అదేవ ఇతి । హే సూర్య తే తవ ప్రదివః ప్రత్నః పురాతనః । కశ్చిదదేవోఽసురో రాక్షసో వా న నివాసతే న దిత్యేత ఆహ యద్య ద్యానంకళత్రైః గమనశీలైః ఏతశేభిరశ్వైః రథధుర్యశింధం కానుయసే యోక్తుం । కించ ప్రాచీనమన్యత్ త్వదీయం జ్యోతిః రజః ఉదకమనువర్తతే అన్యేన తేన జ్యోతిషా ఉద్యాసి ఉదేషి । యద్వా ప్రాచీనమన్యద్రజః చంద్రాఖ్యం జ్యోతిః త్వామనువర్తతే తతస్త్వమన్యేన జ్యోతిషా సహోదేషీత్యర్థః ।

యేన సూర్య జ్యోతిషా బాధసే తమో జగచ్చ విశ్వ
ముదియర్షి భానునా । తేనాస్మద్విశ్వామనిరా
మనాహుతిమపామీవామప దుష్వప్న్యం సువ ॥ ౪౧ ।

యేన సూర్యేతి । హే సూర్య త్వం యేన జ్యోతిషా తేజసా తమః అంధకారం బాధసే నివారయసి యేన చ భానునా తేజసా విశ్వం సర్వం జగత్ జంగమముదియర్షి ఉద్గమయసి తేన జ్యోతిషా అస్మదస్మత్తః అనిరాం అనాబాధం అనాహుతిం అహోమం చ అమీవాం రోగజాతం చాపసువ అపగమయ । దుష్వప్న్యం దుస్వప్నప్రభవమరిష్టం చాపసువ ।

విశ్వస్య హి ప్రేషితో రక్షసి వ్రతమహేళయన్నుచ్చర
సి స్వధా అను । యదద్య త్వా సూర్యోపబ్రవామహై
తం నో దేవా అను మంసీరత క్రతుం ॥ ౪౨ ।

విశ్వస్య హి ప్రేషిత ఇతి । హే సూర్య ప్రేషితః స్తోతృభిః ప్రేరితః త్వమహేళయన్ అక్రుధ్యన్ తిధా చ విశ్వస్య సర్వస్య యజమానస్య వ్రతం కర్మ రక్షసి హి యజ్ఞవిఘ్నం సకేభ్యో రాక్షసేభ్యః పాసి । స్వధా హవిః స్వధానుచ్చరసి ఉద్గచ్ఛసి ప్రాతర్హోమే నివృత్తే సతి పశ్చాద్గచ్ఛసీత్యర్థః । యత్ యథా అద్యాస్మిన్నహని త్వా త్వాం ఉపబ్రవామ హే ఉపబ్రూమః తథా నః అస్మాకం తం క్రతుం తత్కర్మ దేవా ఇంద్రాదయః అనుమంసీరత అనుమన్యంతాం ।

తం నో ద్యావాపృథివీ తన్న ఆప ఇంద్రః శృణ్వంతు మ
రుతో హవం వచః । మా శూనే భూమ సూర్యస్య సందృశి భ
ద్రం జీవంతో జరణామశీమహి ॥ ౪౩ ।

తం నో ద్యావాపృథివీ ఇతి । ద్యావాపృథివీ ద్యావాపృథివ్యౌ ఆపశ్చ

ప్రత్యక్షమస్మాభిర్దృశ్యసే. అస్మాకం హవిషా ప్రీణనేన అస్మాకం భద్రం కురు। స్తుతి రూపం వాక్యం చేతిన్ద్రియకృతాదరాభావః। ఋత్విజః। కించ వయం సూర్యస్య సందృశి సందర్శనే ఋతేన ప్రవృద్ధాయ ముఖమూ యాభూమ నైవ భవేమ। కింతు జీవంతః చిరం ప్రాణాన్ ధారయంతో వయం భద్రం తాదృశానాం తరణానాం వృద్ధత్వం అమరత్వం చ విశేషేణ ప్రాప్నుయామః ।

విశ్వాహా త్వా సుమనసః సుచక్షసః ప్రజావంతో అ
నమీవా అనాగసః । ఉద్యంతం త్వా మిత్రమహో దివే
దివే జ్యోగ్జీవాః ప్రతి పశ్యేమ సూర్య । ౮౮ ।

విశ్వాహేతి । హే సూర్య త్వా త్వాం సుమనసః ప్రీతియుక్త మనసః సుచక్షసః సుదర్శనాః । ప్రజావంతః పుత్రపౌత్రాద్యుపేతాః । అనమీవాః రోగరహితాః అనాగసః అపరాధరహితాః సంతో వయం విశ్వాహా సర్వదా అయమేవ విశేషః । హే మిత్రమహః మిత్రాణాం పూజయితః దివేదివే ప్రతిదివసం ఉద్యంతం ఉదయం ప్రాప్నువంతం త్వా త్వాం జ్యోక్ చిరం జీవాః జీవంతో వయం ప్రతి పశ్యేమ ।

మహి జ్యోతిర్బిభ్రతం త్వా విచక్షణ భాస్వంతం చ
క్షుషే చక్షుషే మయః । ఆరోహంతం బృహతః పాజస
స్పరి వయం జీవాః ప్రతి పశ్యేమ సూర్య । ౮౯ ।

మహి జ్యోతిరితి । హే విచక్షణ ద్రష్టః సూర్య మహి మహత్ జ్యోతిః తేజః బిభ్రతం ధారయంతం భాస్వంతం దీప్తిమంతం చక్షుషే చక్షుషే సర్వేషాం ప్రాణినాం చక్షుషే మయః సుఖకరం బృహతః మహతః పాజసః బలవతః కరిష్యతో బలవతః సముద్రస్యాంతరిక్షస్య పరి ఆరోహంతం త్వా త్వాం జీవాః జీవంతో వయం ప్రతి ప్రతిదినం పశ్యేమ ।

యస్య తే విశ్వా భువనాని కేతునా ప్ర చేరతే ని చ విశం
తే అక్తుభిః । అనాగాస్త్వేన హరికేశ సూర్యాహ్నాహ్నా
నో వస్యసావస్యసోదిహి । ౯౦ ।

యస్య త ఇతి । హే హరికేశ హరితవర్ణకేశ సూర్య యస్య తే తవ కేతునా ప్రజ్ఞానేన ప్రకాశేన విశ్వా విశ్వాని భువనాని సర్వాణి భూతాని ప్ర చేరతే

ప్రకాశం గచ్ఛంతి । అక్తుభీ రాత్రిభిః । వివిశం తేచ ప్రయాన్త్యంతి చన్ద్రమంతీత్యర్థః । సోత్వంగస్మాకం అనాగాస్త్వేన అపరాధవర్జిత త్వేనవర్తమానానస్మాన్ అత్యంత శ్రేయస్సంభరణే నవస్తుమాత్రే రేణాచ అహ్నా హ్నా తేన తేనదివసేన త్వమిహ ఉద్గచ్ఛ ।

శం నో భవ చక్షసా శం నో అహ్నా శం భానునా శం
హిమా శం ఘృణేన । యథా శమధ్వంఛమసద్దురోణే
తత్సూర్య ద్రవిణం ధేహి చిత్రం । ౧౦ ।

శం నో భవ చక్షసేతి । హే సూర్య త్వం చక్షసా తేజసా నః అస్మాకం శం సుఖకరో భవ యథా యద్వా శేషేణ అస్మాకం అధ్వని అధ్వని మార్గే శం భవసి దురోణే గృహే శం సుఖకరం భవసి తథా భవతి చిత్రం పూజనీయం ద్రవిణం ధనం దేవ అస్మభ్యం ప్రయచ్ఛ ।

అస్మాకం దేవా ఉభయాయ జన్మనే శర్మ యచ్ఛత
ద్విపదే చతుష్పదే । అదత్పిబదూర్జయమాన మాశితం
తదస్మే శం యోరరపో దధాతన । ౧౧ ।

అస్మాకం దేవా ఇతి । హే దేవాః సర్వేభ్యో భక్తేభ్యో యూయం అస్మాకం ద్విపదే మనుష్యాత్మకాయ చతుష్పదే పశ్వాత్మకాయ చ ఉభయాయ ఉభయస్మై జన్మనే భూతజాతాయ శర్మ సుఖం ప్రయచ్ఛత । అదత్ యద్భుక్తం తత్సర్వం ద్రవిణం భక్తం తేనోపయుక్తమదత్ పిబత్ పానీయం పిబచ్చ ఊర్జయమానం బలవంతమివాత్మానమాచరచ్చ ఆశితం సుహితం చ భవతి యథా తత్ తథా శం రోగాణాం శమయితృకం సుఖం యోః భయానాం యావయితృకం సుఖం చ అరపః అపాపం చ దధాత ప్రయచ్ఛత ।

యద్వో దేవాశ్చకృమ జిహ్వయా గురు మనసో వా
ప్రయుతీ దేవహేళనం । అరావా యో నో అభి దుచ్ఛు
నాయతే తస్మిన్తదేనో వసవో నిధేతన । ౧౨ ।

యద్వో దేవాశ్చకృమేతి హే వసవః వాసయితారో దేవాః యుష్మాకం వః జిహ్వయా వాచా మనసః ప్రయుతీ ప్రయుత్యా ప్రయోగేణ వా గురు మహత్ దేవహేళనం దేవక్రోధనం యదేనశ్చకృమ అరావా అస్మాకం అరాతిః శత్రుః యో నః అస్మాన్ అభి దుచ్ఛునాయతే తస్మిన్ తదేనః

న్యావర్తతి అస్మాను ద్వేజయతి స్మాఽస్మిన్ సత్యేఽతిదానః అస్మభ్యం తం పా
ఽపి భక్షణనిధత్తస్థానయాతేభ్యః ॥

సూర్యో నో దివస్పాత్వితి పంచర్చస్య సూక్తస్య సూ
ర్యపుత్రశ్చక్షుఋషిః సూర్యో దేవతా గాయత్రీ
ఛందః । సూర్యో నో దివస్పాతు వాతో అంతరి
క్షాత్ । అగ్నిర్నః పార్థివేభ్యః । ౧౦ ।

సూర్యో న ఇతి పంచర్చస్య సూక్తస్య సౌర్యశ్చక్షుర్నామర్షిర్గాయత్రీ సూర్యస్సర్వస్య ప్రేరకశ్శోభనవీర్యో వా దేవః దివః ద్యులోకాత్ ద్యులోకవర్తినో జనాత్ నః అస్మాన్ పాతు రక్షతు వాతో వాయుశ్చ అంతరిక్షాత్ మధ్యస్థానగతాద్బాధకాత్ అస్మాన్ రక్షతు । తథా పృథివీస్థానః అగ్నిశ్చ పార్థివేభ్యః పృథివ్యాం భవేభ్యో మానవేభ్యః శత్రుభ్యో నః అస్మాన్ రక్షతు ।

జోషా సవితర్యస్య తే హరః శతం సవాం అర్హతి । పా
హి నో దిద్యుతః పతంత్యాః । ౧౧ ।

జోషా సవితరితి హే సవితః సర్వస్య ప్రేరక సూర్య జోష అస్మత్స్తుత్రాదికం సేవ యస్య తే తవ హరః రసహరణశీలం తేజః శతం సవాన్ బహూన్ యజ్ఞాన్ ప్రత్యర్హతి యోగ్యం భవతి యద్వా హవిర్భిః సాధ్యాన్ పూరయతి నః అస్మాన్ పతంత్యాః నిపతంత్యాః శత్రుభిరస్మాసు క్షిప్యమాణాయాః దిద్యుతః ద్యోతనాత్ హేతేః ఆయుధాత్ పాహి రక్ష ।

చక్షుర్నో దేవస్సవితా చక్షుర్న ఉత పర్వతః । చ
క్షుర్ధాతా దధాతు నః । ౧౨ ।

చక్షుర్నో దేవ ఇతి । సవితా ప్రేరకో దేవః నః అస్మభ్యం చక్షుః ప్రకాశకమింద్రియం ఇంద్రియానుగ్రాహకం తేజో దేవో దదాతు । ఉత అపి చ పర్వతః ఇంద్రసహాయభూతః పర్వతాఖ్యోపి దేవః నః అస్మభ్యం చక్షుర్దదాతు । ధాతా సర్వస్య విధాతా అస్మభ్యం చక్షుర్దదాతు ।

చక్షుర్నో ధేహి చక్షుషే చక్షుర్విఖ్యై తనూభ్యః ।
సం చేదం వి చ పశ్యేమ । ౧౩ ।

చక్షుర్నో ధేహీతి । సంప్రత్యక్షం చక్షుషి రూపోపలబ్ధికరణం చక్షురిం
ద్రియాయ చక్షుః ప్రకాశకం తదనుగ్రాహకం తేజః । హే సూర్య ధేహి కు
రు । యద్వా న ఇతి వ్యత్యయేన బహువచనం । చక్షుషి చక్షుః ప్రజ్ఞా
యాః సామర్థ్యం చక్షురింద్రియం తేజో వా హే సూర్య ధేహి । కిం చ
తనూభ్యః అస్మాకం శరీరేభ్యః తనయేభ్యో వా విఖ్యై విఖ్యానాయ చక్షుః
త్వదీయ ప్రకాశం ధేహి । యత ఏవం తస్మాత్ త్వదీయేన తే
జసా వయం సమగ్రం సర్వం జగత్ సంపశ్యేమ సమ్యగ్ద్రష్టారో భవేమ । వి చ
పశ్యేమ వివిధం చ సవిశేషం ద్రష్టారో భవేమ ।

సుసందృశం త్వా వయం ప్రతి పశ్యేమ సూర్య । వి ప
శ్యేమ నృచక్షసః ॥ ౫౮ ॥

సుసందృశం త్వేతి । హే సూర్య సుసందృశం సుష్ఠు సందృష్టారం త్వా
త్వాం వయం ప్రతి పశ్యేమ ప్రత్యేకం ద్రష్టారో భూయాస్మ నృచక్షసః నృ
భిర్మనుష్యైరస్మాభిర్ద్రష్టవ్యాః వి పశ్యేమ విద్రష్టారో భవేమ । యద్వా
నృచక్షసః నానాంశత్రుమనుష్యాణాం హింసకాన్ స్తోతవ్యం విశిష్ట
ద్రష్టారో భవేమ ।

విభ్రాడ్బృహత్పిబతు సోమ్యమితి చతురృచస్యాస్య సూ
క్తస్య సూర్యపుత్రో విభ్రాణ్ ఋషిః సూర్యో దేవతా జగతీ
ఛందః । విభ్రాడితి పంచమ్యస్తారక ఋ । వి
భ్రాడ్బృహత్పిబతు సోమ్యం మధ్వాయుర్దధద్యజ్ఞప
తావవిహ్రుతం । వాతజూతో యో అభిరక్షతి త్మనా ప్ర
జాః పుపోష పురుధా వి రాజతి ॥ ౫౯ ॥

విభ్రాడ్బృహదితి చతురృచం సూక్తం సూర్యపుత్రస్య విభ్రాణ్నామ్నో ఋ
షేరార్షం జాగతం సౌర్యం । విభ్రాట్ విభ్రాజమానః విశేషే
ణ దీప్యమానః సూర్యో బృహత్ ప్రవృద్ధం సోమ్యం సోమమయం మధు పిబ
తు । కిం కుర్వన్ యజ్ఞపతౌ యజమానే అవిహ్రుతం అకుటిలం ఆయు
ర్దధత్ । యః సూర్యో వాతజూతః వాయునా ప్రేరితః సన్ స్వయమేవ
త్మనా ఆత్మనా స్వయమేవాభిరక్షతి । సర్వం జగత్ పాల
యతి । కిం చ ప్రజాః ప్రజాః ప్రత్యేకం పుపోష పోషయతి బహుధా
సూర్యః ప్రజాః పుపోష పుష్ణాతి ప్రకాశేన పురుధా బహుధా విరాజతి

ఓశేషు విద్యతేవ ।

విభ్రాడ్బృహత్సుభృతం వాజసాతమం ధర్మం దివో ధరుణే సత్యమర్పితమ్ । అమిత్రహా వృత్రహా దస్యుహంతమం జ్యోతిర్జజ్ఞే అసురహా సపత్నహా ॥౨॥

విభ్రాడ్బృహత్సుభృతమితి । విభ్రాట్ విభ్రాజమానం బృహత్ ప్రౌఢం సుభృతం సుపుష్టం వాజసాతమం వాజస్యాన్నస్య ధమితా గిపాయునా ధారయితృ దివః ద్యులోకస్య ధరుణే ధారకే సూర్యమండలే అర్పితం నిహితం సత్యం సత్యస్వరూపం అమిత్రహా అమిత్రాణామప్రియాణాం హంతృ వృత్రహా వృత్రాణాం హంతృ దస్యుహంతమం దస్యూనాముపక్షయితౄణాం హంతృతమం అసురహా అసురాణాం హంతృ శత్రూణాం హంతృతమం సపత్నహా సపత్నానాం సహజశత్రూణాం హంతృ కమపియార్ స్వరూపం జ్యోతిః తేజో జజ్ఞే ప్రాదుర్భవతి

ఇదం శ్రేష్ఠం జ్యోతిషాం జ్యోతిరుత్తమం విశ్వజిద్ధనజిదుచ్యతే బృహత్ । విశ్వభ్రాడ్భ్రాజో మహి సూర్యో దృశ ఉరు పప్రథే సహ ఓజో అచ్యుతమ్ ॥౩॥

ఇదం శ్రేష్ఠమితి । ఇదం సౌరం తేజః శ్రేష్ఠం ప్రశస్యతమం జ్యోతిషామగ్న్యాదీనాం జ్యోతిషాం ప్రకాశకం అత ఏవోత్తమముత్కృష్టం విశ్వజిత్ విశ్వస్య సర్వస్య జేతృ ధనజిత్ ధనస్య జేతృ బృహత్ ప్రచురం ఉచ్యతే ఏవం గుణవిశిష్టమితి వక్తృభిరభిధీయతే । విశ్వభ్రాట్ విశ్వప్రకాశయితా భ్రాజో భ్రాజమానః మహి మహాన్ సూర్యో దృశే దర్శనాయ ఉరు విస్తీర్ణం సహః అచ్యుతం చ్యుతిరహితం అవినాశమోజస్తేజో బలం పప్రథే విస్తారయతి ।

విభ్రాజఞ్జ్యోతిషా స్వరగచ్ఛో రోచనం దివః । యేనేమా విశ్వా భువనాన్యాభృతా విశ్వకర్మణా విశ్వదేవ్యావతా ॥౪॥

విభ్రాజన్నితి । జ్యోతిషా తేజసా స్వః సర్వం జగత్ విభ్రాజన్ విభ్రాజయన్ దివః సంబంధి రోచనం రోచిష్ణు స్థానమగచ్ఛః ప్రాప్నోషి విశ్వకర్మణా సర్వవ్యాపారహేతునా విశ్వేషాం దేవానాం హితేన యాగాది విశ్వదేవ్యావతా యేన సూర్యేణ తేజసా ఇమాని భువనాని విశ్వాని

విశ్వాని సర్వాణి భువనాని ఉదకాని అభృతాని భువనకాలే అభృతాని భవంతి । యద్వా సర్వాణి భూతజాతాని అభృతాని అసమంతాద్భృతాని పోషితాని భవంతి తేన జ్యోతిషేత్యన్వయః ।

ఆయం గౌః పృశ్నిరక్రమీదితి త్రిచస్య సూక్తస్య సార్పరాజ్ఞీ ఋషిః సూర్యో దేవతా గాయత్రీ ఛందః । ఆయం గౌః పృశ్నిరక్రమీదసదన్మాతరం పురః । పితరం చ ప్రయంత్స్వః ॥ ౫౯ ॥

ఆయం గౌరితి త్రిచస్య సూక్తస్య సార్పరాజ్ఞీ ఋషిః దైవతం సౌర్యం వా । గౌః గమనశీలః పృశ్నిః ప్రాప్తవర్ణః వ్యాప్తతేజా వా అయం సూర్యః అక్రమీత్ ఆక్రాంతవాన్ ఉదయాచలం ప్రాప్తవాన్ నిత్యదా । అక్రమ్య చ పురః పురస్తాత్ పూర్వస్యాం దిశి మాతరం సర్వస్య భూతజాతస్య నిర్మాత్రీం భూమిమసదత్ । అసీదత్ ప్రాప్నోతి అడభావశ్ఛాందసః లుక్ లుపిత్వా చ్లేరఙాదేశః । తథా పితరం పాలకం ద్యులోకం చ అసదత్ అంతరిక్షం చ ప్రయన్ ప్రకర్షేణ శీఘ్రం గచ్ఛన్ స్వః సుష్ఠు అరణః శోభనగమనో భవతి । యద్వా పితరం స్వః ద్యులోకం ప్రయన్ వర్తతే ।

అంతశ్చరతి రోచనాస్య ప్రాణాదపానతీ । వ్యఖ్యన్మహిషో దివం ॥ ౬౦ ॥

అంతశ్చరతీతి । అస్య సూర్యస్య రోచనా రోచమానా దీప్తిః అంతః శరీరమధ్యే ముఖ్యప్రాణాత్మనా చరతి వర్తతే కిం కుర్వతీ ప్రాణాదపానతీ ముఖ్యప్రాణస్య ప్రాణాద్యాః పంచవృత్తయః । నాభేరూర్ధ్వగమనం వాయోర్నిర్గమనః తథా విధాత్ ప్రాణాత్ ప్రాణనాదనంతరం అపానతీ అపాననం నాడీభిరవాఙ్ముఖం వాయోర్నయనం తత్కుర్వతీ యద్వా అంతః ద్యావాపృథివ్యోర్మధ్యే అస్య సూర్యస్య రోచనా రోచమానా దీప్తిః చరతి గచ్ఛతి రుచదీప్తౌ । కిం కుర్వతీ । ప్రాణాత్ ప్రాణనాత్ ఉదయాదనంతరం అపానతి సాయం సమయే అస్తం గచ్ఛతి యోఽదృశ్యా దీప్త్యా యుక్తః అయమేవ మహిషో మహాన్ సూర్యః దివమంతరిక్షం ఉదయాస్తమయయోర్మధ్యే వ్యఖ్యాత్ విచష్టే ।

త్రింశద్ధామ విరాజతి వాక్పతంగాయ ధీయతే । ప్రతి వస్తోరహద్యుభిః ॥ ౬౧ ॥

త్రింశద్ధామాని స్థానాని వచనవ్యత్యయః । వస్తోః సర్వస్యాహోరా
త్రస్యావయవభూతాని అహర్నిబద్ధాని ఘటికాద్యైభిః సూర్యస్య దీప్తి
భిః కిరణైర్విరాజతి విరాజతే విశేషేణ దీప్యతే వ్యత్యయేనైక వచనం ।
ముహూర్తాన్యత్ర ధామానీత్యుచ్యంతే పంచదశ రాత్రేః పంచదశా
హ్నః । పతంగాయ పతతి గచ్ఛతీతి పతంగః తస్మై సూర్యాయ స్తుతి
రూపా వాక్ ప్రతిధీయతే ప్రతిముఖం స్తోతృభిః ధీయతే క్రియతే ।
యద్వా వస్తోరహ్నః త్రింశద్ధామాని ఘటికాభిప్రాయమేతత్ । త్రింశ
ద్ఘటికా అత్ర సంయోగాదిత్యర్థః । ఏతావంతం కాలం ద్యుభిః దీ
ప్తిభిః । అసౌ సూర్యో విరాజతి విశేషేణ దీప్యతే తస్మై చ సమయే వా
క్త్రయీరూపా తస్మై పతంగాయ ప్రతిధీయతే ప్రతిముఖం ధార్యతే
సూర్యం సేవత ఇత్యర్థః । శ్రూయతే హి । ఋగ్భిః పూర్వాహ్ణే దివి దేవ
ఈయతే యజుర్వేదే తిష్ఠతి మధ్యే అహ్నః సామవేదేనాస్తమయే మహీ
యత ఇతి । యద్వా త్రింశద్వచనసూక్తం పాఠకరాజ్ఞాం స్తుతి సదా సూర్యా
త్మనా స్తూయత ఇతి । ఇతి సర్వసారవ్యాఖ్యానం ।

ఋతంచ సత్యం త్ర్యృచస్య మంత్రస్య అఘమ
ర్షణ ఋషిః భావవృత్తో దేవతా అనుష్టుప్ఛందః । ఋతం
చ సత్యం చాభీద్ధాత్తపసోధ్యజాయత । తతో రాత్రజా
యత తతః సముద్రో అర్ణవః । సముద్రాదర్ణవాద
ధి సంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రాణి విదధద్వి
శ్వస్య మిషతో వశీ । సూర్యాచంద్రమసౌ ధాతా య
థా పూర్వమకల్పయత్ । దివం చ పృథివీం చాంతరిక్ష
మథో స్వః । ౬౨ ।

పవిత్రచర్చా చైతాసాం సౌర్యాణాం సూర్య
ఏవ దేవతా త్యమేకసూక్తమాత్మనా స్తవం మన్యంతే
యచ్ఛిష్ట్వాహమితి ధ్యాతవ్యః య ఏతేన సౌర్యేణ సూర్య
ముపారతారుపతిష్ఠంతే ధనధాన్యబహురత్నవిర్యాధివం
తః ఆయుష్మంతః ఆరోగ్యవంతో రయివంతో ధనవంతో
బలవంతో బహుపుత్రవంతః శ్రీకామశ్శాంతికామో
మేధాకామః ప్రజ్ఞాకామః పుత్రకామః పశుకామః పుష్టి

కామస్తుష్టికామః పుష్టికామ ఆరోగ్యకామో వాన్నాద్య
కామోవా ఏవం సంధ్యాముపాస్య బ్రాహ్మణః శుధ్యాత్ సదా జపీ
పాపశుద్ధాత్మా కార్యసిద్ధిమోచనధీః ... ధీః
జీవితార్థీ ... చిరపు
ణ్యతమ శ్రీసూక్తస్య నారాయణస్య ... సలోక
తామశ్నుతే ... బ్రహ్మణో నమః ... నమః
పరమఋషిభ్యో నమః పరమఋషిభ్యః । ౧ ।

సాయంసంధ్యా

అపవిత్రః = శుచిః । కేశవాయస్వాహా =
శ్రీకృష్ణాయనమః । ప్రాణాయామ = మమోపా
త్త = శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం సాయంసంధ్యాముపాసే ।
ఆపోహిష్ఠేతి = ఇత్యస్య నవర్చస్య । అగ్ని
శ్చేత్యస్య మంత్రస్య యాజ్ఞవల్క్య ఉపనిషదృ
షిః అగ్నిర్మామన్యుపతయో అహర్దేవతా
ప్రకృతిశ్ఛందః జలాభిమంత్రణే వినియోగః ।
అగ్నిశ్చ = స్వాహా । కేశవాయస్వాహా ।
శ్రీకృష్ణాయనమః । ఋతంచ సత్యంచేత్యస్య
మంత్రస్య = అంతరిక్షమథోస్వః । కే
శవాయస్వాహా = శ్రీకృష్ణాయనమః । గా
యత్రియా = గాయత్రీ ఛందః । సాయమ
ర్ఘ్యప్రదానే వినియోగః । ఓం భూర్భువస్వః
= ప్రచోదయాత్ । 3 । ఏవం త్రిః ఉత్తి
ష్ఠదేవి = నమః । అసావాదిత్యో బ్రహ్మ ।
కేశవాయస్వాహా = శ్రీకృష్ణాయనమః । ఓ
మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ = భూర్భువస్వరోం ।
మమోపాత్త = సాయంసంధ్యాయథాశక్తి
గాయత్రీమంత్రజపం కరిష్యే । తత్సవితుః =
దిగ్బంధః । ధ్యానం । ముక్తావిద్రుమ = భ
జే । ఓం భూర్భువస్వః = ప్రచోదయాత్ ।

॥ ౧౦౮ ॥ తస్మాత్ బ్రహ్మార్పణమస్తు తస్మాత్
కు॥ భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్విమోకః। ధ్యా
నం। ముక్తావిద్రుమ...భజే। శాంతాకారం
శ్యపాదుగారా త్రిష్టుప్ = ముఖే తే కరోమి
ప్రత్యుచ్యాదిశే = అహం భో అభివాదయే। కే
శవాయ స్వాహా = శ్రీకృష్ణాయ నమః। కా
యేన వాచా = సమర్పయామి

సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీరామచంద్రాయ నమః

బ్రహ్మయజ్ఞమ్

కేశవాయ స్వాహా ౧ నారాయణాయ స్వాహా ౨ మా
ధవాయ స్వాహా ౩ గోవిందాయ నమః ౪ విష్ణవే నమః ౫ మధు
సూదనాయ నమః ౬ త్రివిక్రమాయ నమః ౭ వామనాయ నమః ౮
శ్రీధరాయ నమః ౯ హృషీకేశాయ నమః ౧౦ పద్మనాభాయ నమః
౧౧ దామోదరాయ నమః ౧౨ సంకర్షణాయ నమః ౧౩ వాసు
దేవాయ నమః ౧౪ ప్రద్యుమ్నాయ నమః ౧౫ అనిరుద్ధాయ నమః ౧౬
పురుషోత్తమాయ నమః ౧౭ అధోక్షజాయ నమః ౧౮ నారసిం
హాయ నమః ౧౯ అచ్యుతాయ నమః ౨౦ జనార్దనాయ నమః
౨౧ ఉపేంద్రాయ నమః ౨౨ హరయే నమః ౨౩ శ్రీకృష్ణాయ న
మః ౨౪ ప్రణవస్య పరబ్రహ్మ ఋషిః పరమాత్మా దేవతా దై
వీగాయత్రీ ఛందః ప్రాణాయామే వినియోగః ఓం భూః ౧ ఓం భువః
౨ ఓం సువః ౩ ఓం మహః ౪ ఓం జనః ౫ ఓం తపః ౬ ఓం సత్యం
తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్ర
చోదయాత్ ఓమాపో జ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం।
శుభే ముహూర్తే అద్య బ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్ధే శ్వేతవరా
హకల్పే వైవస్వతమన్వంతరే కలియుగే ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భ
రతవర్షే భరతఖండే అస్మిన్ వర్తమానే వ్యావహారిక చాంద్రమానేన
... సంవత్సరే ... అయనే ... ఋతౌ ... మాసే ...
పక్షే... ... శుభతిథౌ వాసరః ... ... వాసరయుక్తా

యాం శుభనక్షత్రశుభయోగశుభకరణ ఏవంగుణవిశేషణవిశిష్టాయాం శుభతిథౌ మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం దేవర్షిపితృతృప్త్యర్థం బ్రహ్మయజ్ఞేన యక్ష్యే విద్యుదసీతి మంత్రస్య అగ్నిఋషిః వరుణో దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః । విద్యుదసి విద్య మే పాప్మానమృతాత్సత్యముపైమి । ప్రదక్షిణేనహస్తేనోదకం త్రిః పీత్వా స్పృష్ట్వాంభసాంగుష్ఠమూలేనోష్ఠద్వయం ద్విః పరిమృజ్య । మధ్యమాంగుళిత్రయేణ ఆస్యం సకృదుపస్పృశ్య । వామపాణిం పాదద్వయం చ సంప్రోక్ష్య వామహస్తే జలం సిక్త్వా । తర్జన్యంగుళీభిః శిరః అంగుష్ఠానామికాభ్యాం చక్షుషీ । అంగుష్ఠతర్జనీభ్యాం నాసికే । అంగుష్ఠకనిష్ఠికాభ్యాం శ్రోత్రే పాణితలేన హృదయం చ క్రమేణ సంస్పృశేత్ । ఏవం కర్మాంగాచమనం కృత్వా । ప్రాగగ్రేషు దర్భేషూపవిశ్య వామోపరి దక్షిణపాదం సంస్థాప్య దర్భాగ్రైః బ్రహ్మాంజలిం కృత్వా దక్షిణాం శిరశ్చాయ ప్రణవస్య పరబ్రహ్మ ఋషిః పరమాత్మా దేవతా దైవీ గాయత్రీ ఛందః । వ్యాహృతిమంత్రస్య ప్రజాపతి ఋషిః ప్రజాపతిర్దేవతా బృహతీచ్ఛందః । గాయత్ర్యా మంత్రస్య విశ్వామిత్ర ఋషిః సవితా దేవతా గాయత్రీ ఛందః । ఓం భూః తత్సవితుర్వరేణియం । ఓం భువః భర్గో దేవస్య ధీమహి । ఓం స్వః ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ । ఓం భూర్భువస్సువః ఓం తత్సవితుర్వరేణియం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ । అగ్నిమీళే మధుచ్ఛందా అగ్నిర్గాయత్రీ । మధుచ్ఛందా ఋషిః అగ్నిర్దేవతా గాయత్రీ ఛందః బ్రహ్మయజ్ఞారంభే వినియోగః । అగ్నిమీళే పురోహితం యజ్ఞస్య దేవమృత్విజం । హోతారం రత్నధాతమం । అగ్నిః పూర్వేభిరృషిభిరీడ్యో నూతనైరుత । స దేవాఁ ఏహ వక్షతి । అగ్నినా రయిమశ్నవత్పోషమేవ దివేదివే । యశసం వీరవత్తమం । అగ్నే యం యజ్ఞమధ్వరం విశ్వతః పరిభూరసి । స ఇద్దేవేషు గచ్ఛతి । అగ్నిర్హోతా కవిక్రతుః సత్యశ్చిత్రశ్రవస్తమః । దేవో దేవేభిరాగమత్ । యదంగ దాశుషే త్వమగ్నే భద్రం కరిష్యసి । తవేత్తత్సత్యమంగిరః । ఉప త్వాగ్నే దివేదివే దోషావస్తర్ధియా వయం । నమో భరంత ఏమసి । రాజంతమధ్వరాణాం గోపామృతస్య దీదివిం । వ

ధర్మాధ్యాన స్పృదమే । ససుపితే వమాన వేశ్మనూపాయనో భవ ।
పఠపాత్రనస్వస్తయే । ఓం భూర్భువస్స్వః । ఓం అగ్న ఆయాహి
వీతయే । ఓం శన్నో దేవీరభిష్టయే । అగ్నిర్వై దేవానామవమో వి
ష్ణుః పరమః । అథ మహావ్రతం । ఏష పంథా ఏతత్కర్మ । అథా
తస్సంహితాయా ఉపనిషత్ । విదా మఘవన్ । మహావ్రతస్య
పంచవింశతిసామిధేన్యః । అథైతస్యాసమామ్నాయస్య । మయరస
తజభనలగసంమితం । గార్గ్యాః ... పంచసంవత్సరమయం సమా
మ్నాయస్య ... వృద్ధిరాదైచ్ । అథ శిక్షాం ప్రవక్ష్యామి । అథా
తో ధర్మజిజ్ఞాసా అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా యోగీశ్వరం యాజ్ఞవల్క్యం
నారాయణం నమస్కృత్య । ఓం నమో బ్రహ్మణే నమో అస్త్వగ్నయే । నమః
పృథివ్యై నమ ఓషధీభ్యః । నమో వాచే నమో వాచస్పతయే నమో వి
ష్ణవే మహతే కరోమి ఏవం ... వృష్టిరసీతి మంత్రస్య ప్ర
జాపతిఋషిః వరుణో దేవతా త్రిష్టుప్ఛందః । వృష్టిరసి వృశ్చ మే పాప్మానమృ
తాత్సత్యముపాగాం । ఇత్యపఉపస్పృశేత్ । ప్రజాపతిస్తృప్యతు బ్రహ్మాతృ
ప్యతు । దేవాస్తృప్యంతు । వేదాస్తృప్యంతు । ఋషయస్తృప్యం
తు । సర్వాణిఛందాంసి తృప్యంతు । ఓంకారస్తృప్యతు । వషట్కా
రస్తృప్యతు । వ్యాహృతయస్తృప్యంతు । సావిత్రీ తృప్యతు । య
జ్ఞాస్తృప్యంతు । ద్యావాపృథివీ తృప్యేతాం । అంతరిక్షం తృప్యతు । అ
హోరాత్రాణి తృప్యంతు । సాంఖ్యాస్తృప్యంతు । సిద్ధాస్తృప్యంతు ।
సముద్రాస్తృప్యంతు । నద్యస్తృప్యంతు । గిరయస్తృప్యంతు । క్షే
త్రౌషధివనస్పతిగంధర్వాప్సరసస్తృప్యంతు । నాగాస్తృప్యంతు । వయాం
సి తృప్యంతు । గావస్తృప్యంతు । సాధ్యాస్తృప్యంతు । విప్రాస్తృ
ప్యంతు । యక్షాస్తృప్యంతు । రక్షాంసి తృప్యంతు భూతాని తృప్యం
తు । ఏవమంతాని తృప్యంతు । అథ నివీతి ఋషయః । శతర్చినస్తృ
ప్యంతు । మాధ్యమాస్తృప్యంతు । గృత్సమదస్తృప్యతు । ౨ ।
విశ్వామిత్రస్తృప్యతు । ౨ । వసిష్ఠస్తృప్యతు । ౨ । వామదేవస్తృ
ప్యతు । ౨ । అత్రిస్తృప్యతు । ౨ । భరద్వాజస్తృప్యతు । ౨ । ప్ర
గాథాస్తృప్యంతు । ౨ । పావమాన్యస్తృప్యంతు । ౨ । క్షుద్రసూ
క్తాస్తృప్యంతు । ౨ । మహాసూక్తాస్తృప్యంతు । ౨ । సనకస్తృ

ప్యతు । ౨ । సనందనస్తృప్యతు । ౨ । సనత్కుమారస్తృప్యతు । ౨ । సనత్సుజాతస్తృప్యతు । ౨ । కపిలస్తృప్యతు । ౨ । ఆసురీ తృప్యతు । ౨ । పంచశిఖాస్తృప్యంతు । ౨ । ప్రాచీనావీతి ॥ సుమంతు జైమిని వైశంపాయన పైలసూత్రభాష్య భారతమహాభారతధర్మాచార్యాస్తృప్యంతు తృప్యంతు తృప్యంతు । జానంతిబాహవిగార్గ్య గౌతమశాకల్యబాభ్రవ్యమాండవ్యమాండూకేయాస్తృప్యంతు ।౩। గార్గీవాచక్నవీ తృప్యతాం । ౩ । వడబా ప్రాతిథేయీ తృప్యతాం । ౩। సులభా మైత్రేయీ తృప్యతాం ।౩। కహోళంతర్పయామి ౩। కౌషీతకంతర్పయామి మహాకౌషీతకంతర్పయామి ।౩। పైంగ్యంతర్పయామి మహాపైంగ్యంతర్పయామి ।౩। ఐతరేయంతర్పయామి ౩ మహైతరేయంతర్పయామి । ౩ । సుయజ్ఞం తర్పయామి ।౩। సాంఖ్యాయనంతర్పయామి । ౩ ॥ ఔదవాహింతర్పయామి । ౩ । మహౌదవాహింతర్పయామి ॥ ౩ ॥ శాకలంతర్పయామి । ౩ । బాష్కలంతర్పయామి । ౩ । సుజాతవక్త్రంతర్పయామి ।౩। శౌనకంతర్పయామి । ౩ । ఆశ్వలాయనంతర్పయామి। ౩ ।యే చాన్యేఆచార్యాస్తే సర్వే తృప్యంతు తృప్యంతు తృప్యంతు । సవ్యేన ।

ఓం. ఓం. ఓం. అస్మన్మయాపూర్వోచ్చరిత ఏవం గుణవిశేషణవిశిష్టాయాం పుణ్యతిథౌ ప్రాచీనావీతి అస్మత్పితౄణాంఅక్షయ పుణ్యలోకావాప్త్యర్థం బ్రహ్మయజ్ఞాంగనిత్యతిలతర్పణంకరిష్యే । అస్మత్పితరం... శర్మాణం... గోత్రం... తర్పయామి తర్పయామి తర్పయామి । పితామహం... శర్మాణం... గోత్రం... తర్పయామి౩ ప్రపితామహం... శర్మాణం... గోత్రం... తర్పయామి । ౩ । మాతరం... దాయీం... గోత్రాం... తర్పయామి । ౩ । పితామహీం... దాయీం... గోత్రాం... తర్పయామి । ౩ । ప్రపితామహీం... దాయీం... గోత్రాం... తర్పయామి । ౩ । సాపత్నమాతరం... దాయీం... గోత్రాం... తర్పయామి । ౩ మాతామహం... శర్మాణం... గోత్రం... తర్పయామి ।౩। మాతుఃపితామహం... శర్మాణం... గోత్రం... తర్పయామి । ౩ । మాతుఃప్రపితామహం... శర్మాణం... గోత్రం... తర్పయామి ।౩।

తు పితామహీం...దాయాం...గోత్రాం...తర్పయామి । 3 ।
మాతుః ప్రపితామహీం...దాయాం...గోత్రాం...తర్పయామి 3।
జ్యేష్ఠభార్యాం ...దాయాం ...గోత్రాం ... తర్పయామి । 3 ।
ఆత్మజం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి । 3 । జ్యేష్ఠ
భ్రాతరం...శర్మాణం...గోత్రం ...సపత్నీకం సపుత్రకం... త
ర్పయామి 3। జ్యేష్ఠపితృవ్యం ...శర్మాణం .గోత్రం...సపత్నీకం స
పుత్రకం...తర్పయామి । 3 । మాతులం...శర్మాణం...గో
త్రం...సపత్నీకం సపుత్రకం... తర్పయామి । 3 । దుహితరం
...దాయాం...గోత్రాం...సభర్తృకాం తర్పయామి । 3 ।
ఆత్మభగినీం...దాయాం...గోత్రాం...సభర్తృకాం తర్పయా
మి । 3 । దౌహిత్రం...శర్మాణం...గోత్రం...తర్పయామి।3
భాగినేయం...శర్మాణం...గోత్రం...సపత్నీకం తర్పయామి।3।
పితృభగినీం...దాయాం...గోత్రాం...సభర్తృకాం సపుత్రికాం
...తర్పయామి । 3 మాతృభగినీం...దాయాం...గోత్రాం
...సభర్తృకాం...తర్పయామి । 3 । భావుకం...శర్మాణం
...గోత్రం ...తర్పయామి । 3 । శ్వశురం...శర్మాణం ...
గోత్రం...సపత్నీకం...తర్పయామి । 3 । శ్యాలకం...శర్మా
ణం...గోత్రం తర్పయామి । 3 । స్వామినః... తచ్ఛర్మాణం
...తద్గోత్రం...తర్పయామి । 3 । సఖాయం... తచ్ఛర్మా
ణం...తద్గోత్రం...తర్పయామి । 3 । గురుం...తచ్ఛర్మాణం
...తద్గోత్రం...తర్పయామి । 3 । ఆచార్యం... తచ్ఛర్మా
ణం...తద్గోత్రం... తర్పయామి తర్పయామి తర్పయామి ।

యే కేచాస్మత్కులే జాతా అపుత్రా గోత్రిణో మృతాః ।
తే తృప్యంతు మయా దత్తం వస్త్రనిష్పీడనోదకమ్ ।

పురుషసూక్తమ్

సహస్రశీర్షా నారాయణః పురుషోత్తమో నుష్టుప్ నారాయణఋషిః
పురుషోత్తమో దేవతా అనుష్టుప్ఛందః అంత్యా త్రిష్టుప్ఛందః పురుష
సూక్తమంత్రజపే వినియోగః ।

ఓం. సహస్రశీర్షా పురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । స

భూమింవిశ్వతో వృత్వాత్యతిష్ఠద్దశాంగులం । పురుష ఏవేదం సర్వం
యద్భూతం యచ్చ భవ్యం । ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నేనాతి
రోహతి । ఏతావానస్య మహిమా అతో జ్యాయాంశ్చ పూరుషః ।
పాదోఽస్య విశ్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి । త్రిపాదూర్ధ్వ ఉ
దైత్పురుషః పాదోఽస్యేహాభవత్పునః । తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్సా
శనానశనే అభి । తస్మాద్విరాళజాయత విరాజో అధి పూరుషః । స జాతో
అత్యరిచ్యత పశ్చాద్భూమిమథో పురః । యత్పురుషేణ హవిషా దేవా యజ్ఞ
మతన్వత । వసంతో అస్యాసీదాజ్యం గ్రీష్మ ఇధ్మశ్శరద్ధవిః । తం యజ్ఞం బర్హిషి
ప్రౌక్షన్ పురుషం జాతమగ్రతః । తేన దేవా అయజంత సాధ్యా ఋషయ
శ్చ యే । తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః సంభృతం పృషదాజ్యం । పశూంస్తాంశ్చ
క్రే వాయవ్యానారణ్యాన్ గ్రామ్యాశ్చ యే । తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహు
త ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే । ఛందాంసి జజ్ఞిరే తస్మాద్యజుస్తస్మాదజాయత
తస్మాదశ్వా అజాయంత యే కే చోభయాదతః । గావో హ జజ్ఞిరే తస్మాత్
తస్మాజ్జాతా అజావయః । యత్పురుషం వ్యదధుః కతిధా వ్యకల్పయన్
ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ కా వూరూ పాదా ఉచ్యేతే । బ్రాహ్మణోఽస్య
ముఖమాసీద్బాహూ రాజన్యః కృతః । ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః ప
ద్భ్యాం శూద్రో అజాయత । చంద్రమా మనసో జాతః చక్షోస్సూర్యో
అజాయత । ముఖాదింద్రశ్చాగ్నిశ్చ ప్రాణాద్వాయురజాయత । నా
భ్యా ఆసీదంతరిక్షం శీర్ష్ణో ద్యౌస్సమవర్తత । పద్భ్యాం భూమిర్దిశ
శ్శ్రోత్రాత్తథా లోకాం అకల్పయన్ । సప్తాస్యాసన్ పరిధయః త్రిస్స
ప్త సమిధః కృతాః । దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానా అబధ్నన్ పురుషం పశుం
యజ్ఞేన యజ్ఞమయజంత దేవా స్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ । తే
హ నాకం మహిమానస్సచంత యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సంతి దేవాః ।
అతో దేవా అవంతు నో యతో విష్ణుర్విచక్రమే పృథివ్యాస్సప్త ధామభిః ।
ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే త్రేధా నిదధే పదం । సమూఢమస్య పాంసురే ।
త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః । అతో ధర్మాణి ధార
యన్ । విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే । ఇంద్రస్య
యుజ్యస్సఖా । తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ
చక్షురాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాంసస్సమింధతే విష్ణో

ర్యగ్నిరమృతం పదం।

శ్రీ ప్రస్తాపణామస్తు

శ్రీం స్తు

శ్రీసూక్తమ్

హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజాం । చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మ ఆవహ । తాం మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీం యస్యాం హిరణ్యం విందేయం గామశ్వం పురుషానహం । అశ్వపూర్వాం రథమధ్యాం హస్తినాదప్రబోధినీం । శ్రియం దేవీముపహ్వయే శ్రీర్మా దేవీ జుషతాం । కాం సోస్మితాం హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం జ్వలంతీం తృప్తాం తర్పయంతీం । పద్మే స్థితాం పద్మవర్ణాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం । చంద్రాం ప్రభాసాం యశసా జ్వలంతీం శ్రియం లోకే దేవజుష్టాముదారాం । తాం పద్మినీమీం శరణమహం ప్రపద్యేఽలక్ష్మీర్మే నశ్యతాం త్వాం వృణే । ఆదిత్యవర్ణే తపసోఽధిజాతో వనస్పతిస్తవ వృక్షోఽథ బిల్వః । తస్య ఫలాని తపసా నుదంతు మాయాంతరాయాశ్చ బాహ్యా అలక్ష్మీః । ఉపైతు మాం దేవసఖః కీర్తిశ్చ మణినా సహ । ప్రాదుర్భూతోఽస్మి రాష్ట్రేఽస్మిన్ కీర్తిమృద్ధిం దదాతు మే । క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠామలక్ష్మీం నాశయామ్యహం । అభూతిమసమృద్ధిం చ సర్వాన్నిర్ణుద మే గృహాత్ । గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీం । ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం । మనసః కామమాకూతిం వాచః సత్యమశీమహి ॥ పశూనాం రూపమన్నస్య మయి శ్రీః శ్రయతాం యశః । కర్దమేన ప్రజాభూతా మయి సంభవ కర్దమ । శ్రియం వాసయ మే కులే మాతరం పద్మమాలినీం । ఆపః సృజంతు స్నిగ్ధాని చిక్లీత వస మే గృహే । ని చ దేవీం మాతరం శ్రియం వాసయ మే కులే । ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిం సువర్ణాం హేమమాలినీం । సూర్యాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మ ఆవహ । ఆర్ద్రాం యః కరిణీం యష్టిం పింగళాం పద్మమాలినీం । చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మ ఆవహ । తాం మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీం యస్యాం హిరణ్యం ప్రభూతం గావో దాస్యోఽశ్వాన్విందేయం పురుషానహం । యః శుచిః ప్రయతో భూత్వా జు

హుయాదాజ్యమన్వహం శ్రియః పంచదశర్చంచ శ్రీకామస్సత
తంజపేత్ । ఆనందః కర్దమశ్చైవ చిక్లీత ఇతి విశ్రుతాః । ఋష
యస్తే త్రయః పుత్రాః స్వయం శ్రీరేవ దేవతా । పద్మానన పద్మ ఊరూ ప
ద్మాక్షి పద్మసంభవే । త్వం మాం భజస్వ పద్మాక్షి యేన సౌఖ్యం లభా
మ్యహం । అశ్వదాయీ గోదాయీ ధనదాయీ మహాధనే । ధనం
మే జుషతాం దేవి సర్వకామార్థసిద్ధయే । పుత్రపౌత్ర ధనం ధా
న్యం హస్త్యశ్వాదిగవేరథం । ప్రజానాం భవసి మాతా ఆయుష్మంతం
కరోతు మాం । చంద్రాభాం లక్ష్మీమీశానాం సూర్యాభాం శ్రియమీశ్వ
రీం । చంద్రసూర్యాగ్ని సర్వాభాం శ్రీమహాలక్ష్మీముపాస్మహే । ధ
నమగ్నిర్ధనం వాయుర్ధనం సూర్యో ధనం వసుః । ధనమింద్రో బృహ
స్పతిర్వరుణం ధనమశ్నుతే । వైనతేయ సోమం పిబ సోమం పిబతు వృ
త్రహా । సోమం ధనస్య సోమినో మహ్యం దదాతు సోమినః । న క్రో
ధో న చ మాత్సర్యం న లోభో నాశుభా మతిః । భవంతి కృత పుణ్యానాం
భక్తానాం శ్రీసూక్తం జపేత్సదా । వర్షంతు తే విభావరి దివో అ
భ్రస్య విద్యుతః । రోహంతు సర్వబీజాన్యవ బ్రహ్మద్విషో జహి । పద్మ
ప్రియే పద్మిని పద్మహస్తే పద్మాలయే పద్మదళాయతాక్షి । విశ్వప్రియే
విష్ణుమనోనుకూలే త్వత్పాదపద్మం మయి సన్నిధత్స్వ । యా సా పద్మాసన
స్థా విపులకటితటీ పద్మపత్రాయతాక్షీ । గంభీరావర్తనాభిస్తనభరన
మితా శుభ్ర వస్త్రోత్తరీయా । లక్ష్మీర్దివ్యైర్గజేంద్రైర్మణిగణఖచి
తైస్స్నాపితా హేమకుంభైః నిత్యం సా పద్మహస్తా మమ వసతు గృహే సర్వ
మాంగల్యయుక్తా । లక్ష్మీం క్షీరసముద్రరాజతనయాం శ్రీరంగధామే
శ్వరీం దాసీభూతసమస్తదేవవనితాం లోకైకదీపాంకురాం । శ్రీమన్మం
దకటాక్షలబ్ధవిభవ బ్రహ్మేంద్రగంగాధరాం త్వాం త్రైలోక్య కుటుం
బినీం సరసిజాం వందే ముకుందప్రియాం । సిద్ధలక్ష్మీర్మోక్షలక్ష్మీర్జయ
లక్ష్మీస్సరస్వతీ శ్రీలక్ష్మీర్వరలక్ష్మీశ్చ ప్రసన్నా మమ సర్వదా । వ
రాంకుశౌ పాశమభీతిముద్రాం కరైర్వహంతీం కమలాసనస్థాం బాలా
ర్కకోటిప్రతిభాం త్రినేత్రాం భజేహమాద్యాం జగదీశ్వరీం తాం ।
సర్వమంగళమాంగళ్యే శివే సర్వార్థసాధికే । శరణ్యే త్ర్యంబికే దేవి
నారాయణి నమోస్తు తే । మహాలక్ష్మీ చ విద్మహే విష్ణుపత్నీ చ ధీమహి ।

తన్నో లక్ష్మీః ప్రచోదయాత్ ।

భూసూక్తమ్

ఓం మేదినీ దేవీ వసుంధరా వసుధా వాసవీ ప్రకృతి బహ్మ
శేష పత్నీం శ్రీం చతుర్భుజాం । దేవీం హిరణ్యగర్భిణీ దేవీం
ప్రాకారీం సేవ్యా యనేన సముద్రవతీ సావిత్రీ హ నో దేవీ
... హిరణ్యగర్భిణీ ... ఇంద్రాణీ యజ్ఞ ...
వసుంధరా ... వాయుమతీ జలశయనీ ...
... సత్య ... పరిమేదినీ ... గాయత్రీ విష్ణుపత్నీం మహీం
దేవీం మాధవీం మాధవప్రియాం లక్ష్మీప్రియసఖీం దేవీం నమామ్యచ్యుత
వల్లభామ్ । ధనుర్ధరాయై విద్మహే సర్వసిద్ధ్యై చ ధీమహి । తన్నో ధరా
ప్రచోదయాత్ విష్ణుపత్నీ ... మహాదేవి అనేకరత్న
సంభూతే భూమిదేవి మహోత్తమే సముద్రవసనే దేవి పర్వతస్తనమండితే
అనేకరత్నసంభూతే భూమిదేవి మహాభాగే ... శుక
రత్న భూషణా ... పయోధరాన్వితాం ...
... మంజరీ ... వసుధాం భజామహే ।
... సుప్రీతే ... పారిజాత ... మహీతలే । ...
... ధరిత్రీ ... పతిం
... ఫల ... ఫలం ...
... వసుంధరా ...
... ధరాం ...

మన్యుసూక్తమ్

ఓం యస్తే మన్యోఽవిధద్వజ్ర సాయక సహ ఓజః పుష్యతి వి
శ్వమానుషక్ । సాహ్యామ దాసమార్యం త్వయా యుజా సహస్కృతే
న సహసా సహస్వతా । మన్యురింద్రో మన్యురేవాస దేవో మన్యు
ర్హోతా వరుణో జాతవేదాః । మన్యుం విశ ఈళతే మానుషీర్యాః
పాహి నో మన్యో తపసా సజోషాః । అభీహి మన్యో తవసస్తవీయాన్
తపసా యుజా వి జహి శత్రూన్ । అమిత్రహా వృత్రహా దస్యుహా చ విశ్వా
వసూన్యా భరా త్వం నః । త్వం హి మన్యో అభిభూత్యోజాః స్వయంభూ
ర్భామో అభిమాతిషాహః । విశ్వచర్షణిః సహురిః సహావానస్మే

స్వోజఃపృతనాసుధేహి । అభాగస్సన్నపపరేతో౽స్మితవక్రత్వాత వి
షస్య ప్రచేతః । తంత్వామన్యో అక్రతుర్జిహీళాహంస్వాతనూర్బల
దేయాయమేహి । అయంతే అస్మ్యుపమేహ్యర్వాఙ్ప్రతీచీనః సహురే
విశ్వధాయః । మన్యోవజ్రిన్నభిమామావవృత్స్వహనావదస్యూన్రు
తబోధ్యాపేః । అభిప్రేహిదక్షిణతో భవమే౽ధావృత్రాణి జంఘనా వ
భూరి । జుహోమితే ధరుణంమధ్వో అగ్రముభా ఉపాంశు ప్రథమా పిబా
వ । త్వయామన్యోసరథమారుజంతో హర్షమాణాసో ధృషితా మరు
త్వః । తిగ్మేషవ ఆయుధాసంశిశానా అభిప్రయంతు నరో అగ్నిరూపాః
అగ్నిరివమన్యోత్విషితస్సహస్వసేనానీర్నః సహురే హూత ఏధి । హ
త్వాయ శత్రూన్విభజస్వవేద ఓజోమిమానో విమృధో నుదస్వ । సహస్వ
మన్యో అభిమాతిమస్మై రుజన్మృణన్ప్రమృణన్ప్రేహి శత్రూన్ । ఉగ్రం
తేపాజో నన్వారురుధ్రే వశీవశంనయాథ ఏకజత్వం । ఏకోబహూనామ
సిమన్యవీళితో విశంవిశంయుధయే సంశిశాధి । అకృత్తరుక్త్వయా
యుజావయ ద్యుమంతంఘోషం విజయాయకృణ్మహే । విజేషకృదిం
ద్రఇవానవబ్రవో౽౽స్మాకంమన్యో అధిపాభవేహ । ప్రియంతే నా
మసహురే గృణీమసి విద్మాతముత్సం యతఆబభూథ । ఆభూత్యా స
హజావజ్రసాయకసహోబిభర్ష్యభిభూతఉత్తరం । క్రత్వానో మ
న్యోసహమేద్యేధి మహాధనస్యపురుహూతసంసృజి । సంసృష్టంధన
ముభయంసమాకృతమస్మభ్యం దత్తాంవరుణశ్చమన్యుః । భియం ద
ధానాహృదయేషుశత్రవః । పరాజితాసోఅపనిలయంతామ్

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీరామచంద్రాయనమః

నారాయణ సూక్తమ్

సహస్రశీర్షందేవంవిశ్వాక్షంవిశ్వశంభువం । విశ్వంనారా
యణందేవమక్షరంపరమంపదం । విశ్వతఃపరమాన్నిత్యంవిశ్వంనారా
యణగ్ంహరిం । విశ్వమేవేదంపురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి । పతిం
విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ంశాశ్వతగ్ంశివమచ్యుతం । నారాయణంమహాజ్ఞే
యంవిశ్వాత్మానంపరాయణం । నారాయణపరోజ్యోతిరాత్మానారా
యణఃపరః । నారాయణపరంబ్రహ్మతత్త్వంనారాయణఃపరః । నారా

యణపరో ధ్యాతా ధ్యానం నారాయణః పరః । యచ్చ కించిజ్జగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా । అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణస్స్థితః । అనంతమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽన్తం విశ్వశంభువం । పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్యధోముఖం । అధో నిష్ట్యా వితస్త్యాంతే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి । జ్వాలమాలాకులం భాతి విశ్వస్యాయతనం మహత్ । సంతతగ్ం శిలాభిస్తు లంబత్యాకోశసన్నిభం । తస్యాంతే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్సర్వం ప్రతిష్ఠితం । తస్య మధ్యే మహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః । సోఽగ్రభుగ్విభజన్తిష్ఠన్నాహారమజరః కవిః । తిర్యగూర్ధ్వమధశ్శాయీ రశ్మయస్తస్య సంతతా । సంతాపయతి స్వం దేహమాపాదతలమస్తకః ॥ తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః । నీలతోయదమధ్యస్థాద్విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా । నీవారశూకవత్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః ॥ స బ్రహ్మ స శివస్స హరిస్సేంద్రస్సోఽక్షరః పరమస్స్వరాట్ । ఓం తద్బ్రహ్మ ఓం తద్వాయుః ఓం తదాత్మా ఓం తత్సత్యం ఓం తత్సర్వం ఓం తత్పురోర్నమః । అంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు త్వం యజ్ఞస్త్వం వషట్కారస్త్వమింద్రస్త్వగ్ం రుద్రస్త్వం విష్ణుస్త్వం బ్రహ్మ త్వం ప్రజాపతిః । త్వం తదాప ఆపో జ్యోతీ రసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం ।

శ్రీరామచంద్రాయనమః

లక్ష్మీసూక్తమ్

శ్రీగురుభ్యో నమః హరిః ఓం అహం రుద్రేభిర్వసుభిశ్చరామ్యహమాదిత్యైరుత విశ్వదేవైః । అహం మిత్రావరుణోభా బిభర్మ్యహమింద్రాగ్నీ అహమశ్వినోభా । అహం సోమమాహనసం బిభర్మ్యహం త్వష్టారముత పూషణం భగం । అహం దధామి ద్రవిణం హవిష్మతే సుప్రావ్యే౩ యజమానాయ సున్వతే । అహం రాష్ట్రీ సంగమనీ వసూనాం చికితుషీ ప్రథమా యజ్ఞియానాం । తాం మా దేవా వ్యదధుః పురుత్రా భూరిస్థాత్రాం భూర్యావేశయంతీం । మయా సో అన్నమత్తి యో విపశ్యతి యః ప్రాణితి య ఈం శృణోత్యుక్తం । అమంతవో మాం త ఉపక్షియంతి శ్రుధి శ్రుత శ్రద్ధివం తే వదామి । అహమేవ స్వయ

[illegible]

వాతౌ వాత ఆసింధోరాపరావతః । దక్షం మే అన్య ఆవాతు పరాన్యో వా
తు యద్రపః । ఆవాత వాహి భేషజం వివాత వాహి యద్రపః । త్వం
హి విశ్వభేషజో దేవానాం దూత ఈయసే । ఆ త్వాగమం శంతా
తిభిరథో అరిష్టతాతిభిః । దక్షం తే భద్రమాభార్షం పరా యక్ష్మం సువా
మి తే । త్రాయంతామిహ దేవాస్త్రాయతాం మరుతాం గణః । త్రా
యంతాం విశ్వా భూతాని యథాయమరపా అసత్ । ఆప ఇద్వా ఉ
భేషజీరాపో అమీవచాతనీః । ఆపః సర్వస్య భేషజీస్తాస్తే కృణ్వంతు భేష
జం । హస్తాభ్యాం దశశాఖాభ్యాం జిహ్వా వాచః పురోగవీ । అనామ
యిత్నుభ్యాం త్వా తాభ్యాం త్వోప స్పృశామసి ॥౫॥ బృహస్పతే ప్రథమం
వాచో అగ్రం యత్ప్రైరత నామధేయం దధానాః । యదేషాం శ్రేష్ఠం
యదరిప్రమాసీత్ప్రేణా తదేషాం నిహితం గుహావిః । సక్తుమివ తిత
ఉనా పునంతో యత్ర ధీరా మనసా వాచమక్రత । అత్రా సఖాయః స
ఖ్యాని జానతే భద్రైషాం లక్ష్మీర్నిహితాధి వాచి । యజ్ఞేన వాచః
పదవీయమాయంతామన్వవిందన్నృషిషు ప్రవిష్టాం । తామాభృ
త్యా వ్యదధుః పురుత్రా తాం సప్త రేభా అభి సం నవంతే । ఉత త్వః పశ్య
న్న దదర్శ వాచముత త్వః శృణ్వన్న శృణోత్యేనాం । ఉతో త్వస్మై తన్వం
వి సస్రే జాయేవ పత్య ఉశతీ సువాసాః । ఉత త్వం సఖ్యే స్థిరపీతమాహు
ర్నైనం హిన్వంత్యపి వాజినేషు । అధేన్వా చరతి మాయయైష వాచం
శుశ్రువాం అఫలామపుష్పాం । యస్తిత్యాజ సచివిదం సఖాయం న తస్య
వాచ్యపి భాగో అస్తి । యదీం శృణోత్యలకం శృణోతి నహి ప్రవేద సు
కృతస్య పంథాం । అక్షణ్వంతః కర్ణవంతః సఖాయో మనోజవేష్వస
మా బభూవుః । ఆదఘ్నాస ఉపకక్షాస ఉ త్వే హ్రదా ఇవ స్నాత్వా ఉ త్వే దదృ
శ్రే । హృదా తష్టేషు మనసో జవేషు యద్బ్రాహ్మణాః సంయజంతే సఖా
యః । అత్రాహ త్వం వి జహుర్వేద్యాభిరోహబ్రహ్మాణో వి చరంత్యు
త్వే । ఇమే యే నార్వాఙ్న పరశ్చరంతి న బ్రాహ్మణాసో న సుతేక
రాసః । త ఏతే వాచమభిపద్య పాపయా సిరీస్తంత్రం తన్వతే అప్రజజ్ఞ
యః । సర్వే నందంతి యశసాగతేన సభాసాహేన సఖ్యా సఖాయః ।
కిల్బిషస్పృత్పితుషణిర్హ్యేషామరం హితో భవతి వాజినాయ । ఋచాం
త్వః పోషమాస్తే పుపుష్వాన్గాయత్రం త్వో గాయతి శక్వరీషు । బ్రహ్మా

త్వోవదతిజాతవిద్యాంయజ్ఞస్యమాత్రాంవిమిమీతఉత్వః ।౭॥ అగ్నాయి
తాణైవికతేగిరింగచ్ఛనదాన్వ । తిరి బిందవ్యవత్యభిస్త్రిభిష్ట్వా వాత
యామసి । చతోక్తితిత్ప్రత్తాకుతిప్పర్వ్యభ్రూణాస్య్కపి । అరా
య్యా బ్రహ్మాణస్పతైతీక్ష్ణశృంగోద్యమన్నిహి । అవోయద్ధాయష్ల వశె
సి ఘో.పాకేఅపూశమం । తదాంధన్యదుహాంగోతేనగచ్ఛపతస్త్ర
రం । యస్త్రాచిరపగంతోరోమందూరధాణకీః । హాశా ఇంద్రి
క్యశ్రవస్స్వాబుద్ధ్యదయాశవః ।పరీమేగామనీమతపశ్యగ్నిమహ్నాప
త । దవేవ్యకతశ్రవఃక ఇమాంఅధ్వపణతి।ఆ। మాంధామితవ్య
హావిషాజీవనాయకమజ్ఞాతయక్ష్మాదుతరాజయక్ష్మాత్ । గ్రాహిర్జ
గ్రాహా యదివైతదేనఃతస్యా ఇంద్రాగ్నీప్రముముక్తమేనం । య
దిక్షితాయుర్యదివాపరేతోయదిమృత్యోరంతికంనీత ఏవ । తమా
హారామినిఋతేరుపస్థాదస్పార్షమేనంశత శారదాయ । సహా
స్రాక్షేణశతశారదేనశతాయుషాహవిషాహార్షమేనం । శతంయ
థేమంశరదోనయాతీంద్రోవిశ్వస్యదురితస్యపారం । శతంజీవశరదో
వర్ధమానశ్శతంహేమంతాంచ్ఛతమువసంతాన్ । శతమింద్రాగ్నీ
సవితాబృహస్పతిశ్శతాయుషాహవిషేమంపునర్దుః । ఆహార్షం
త్వావిదంత్వాపునరాగాఃపునర్నవ । సర్వాంగసర్వంతేచక్షుస్స
ర్వమాయుశ్చతేవిదం। ౯।ఋషభంమాసమానానాంసపత్నానాంవిషాస
హిం।హంతారంశత్రూణాంకృధివిరాజంగోపతింగవాం । అహమస్మి
సపత్నహేంద్రఇవారిష్టోఅక్షతః । అధస్సపత్నామేపదోరిమేసర్వే
అభిష్ఠితాః । అత్రైవోపిన హ్యామ్యుభేఆర్త్నీఇవజ్యయా । వా
చస్పతేనిషేధేమాన్యథామదధరంవదాన్ । అభిభూరహమాగ
మంవిశ్వకర్మేణధామ్నా । ఆవశ్చిత్తమావోవ్రతమావోహంసమి
తిందదే । యోగక్షేమంవఆదాయాహంభూయాసముత్తమ అవో
మూర్ధానమక్రమీం। అధస్పదాన్మఉద్వదతమండూకాఇవోదకాన్మం
డూకాఉదకాదివ ।౧౦।అర్వ్యాహామణ్డంతోధిధ్రువస్తిష్ఠావిచాచలిః।
విశస్త్వాసర్వావాంఛంతుమాత్వద్రాష్ట్రమధిభ్రశత్ ఇహైవైధి
మాపచ్యోష్ఠాః పర్వత ఇవావిచాచలిః । ఇంద్రఇవేహ ధ్రువస్తి
ష్ఠేహరాష్ట్రముధారయ । ఇమమింద్రోఅదీధరద్ధ్రువంధ్రువేణ

హవిషా । తస్మై సోమో అధి బ్రవత్తస్మా ఉ బ్రహ్మణస్పతిః । ధ్రువా ద్యౌ
ర్ధ్రువా పృథివీ ధ్రువాసః పర్వతా ఇమే ॥ ధ్రువం విశ్వమిదం జగద్ధ్రు
వో రాజా విశామయం ధ్రువం తే రాజా వరుణో ధ్రువం దేవో బృహ
స్పతిః । ధ్రువం త ఇంద్రశ్చాగ్నిశ్చ రాష్ట్రం ధారయతాం ధ్రువం । ధ్రు
వం ధ్రువేణ హవిషాభి సోమం మృశామసి । అథో త ఇంద్రః కేవలీర్వి
శో బలిహృతస్కరత్ ।౧౦। త్యమూ షు వాజినం దేవజూతం సహావానం త
రుతారం రథానాం । అరిష్టనేమిం పృతనాజమాశుం స్వస్తయే తా
ర్క్ష్యమిహా హువేమ । ఇంద్రస్యేవ రాతిమాజోహువానాః స్వస్త
యే నావమివా రుహేమ । ఉర్వీ న పృథ్వీ బహులే గభీరే । మా వామే
తౌ మా పరేతౌ రిషామ । సద్యశ్చిద్యః శవసా పంచ కృష్టీః । సూర్య ఇ
వ జ్యోతిషాపస్తతాన । సహస్రసాః శతసా అస్య రంహిర్న స్మా వరంతే
యువతిం న శర్యాం ౧౧ ఆ వా హి త్రీణా మువో ప్ర ద్యుమ్నం మిత్రస్య ధర్మణః
ద్యుమ్నం వరుణస్య నహి తే పావ మా చనా ధ్యాసు వారణేషు । ఈ
శేరిపుర ఘుశంసః । ఆ నో మిత్రావరుణా అదితేః జీవసే మర్త్యాయ
జ్యోతిర్యచ్ఛ చ్యజనం ౧౩। వాత ఆ వాతు భేషజం శంభు మయోభు నో హృ
దే ప్రణ ఆయూంషి తారిషత్ । ఉత వాత పితాసి న ఉత భ్రాతోత న
స్సఖా స నో జీవాతవే కృధి । యదదో వాత తే గృహే౽మృతస్య నిధిర్హి
తః । తతో నో దేహి జీవసే । శం తే గ్రంథిః = శం తే అస్తు గ్రం
థిః । హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ।

లక్ష్మీసూక్తం సమాప్తం

శ్రీరస్తు

దేవపూజావిధానమ్

అగమార్థం తు దేవానాం గమనార్థం తు రక్షసాం । కురు
ఘంటారవం తత్ర దేవతాహ్వానలాంఛనం । ఇతి ఘంటానాదం కృ
త్వా అపసర్పంతు యే భూతా యే భూతా భువి సంస్థితాః యే భూతా విఘ్నక
ర్తారః తే నశ్యంతు శివాజ్ఞయా । అపక్రామంతు భూతా ద్యా సర్వే తే భూమి
భారకాః సర్వేషామవిరోధేన బ్రహ్మకర్మ సమారభే పృథ్వీ త్వయా
ధృతా లోకా దేవి త్వం విష్ణునా ధృతా త్వం చ ధారయ మాం దేవి పవి
త్రం కురు చాసనమ్ పృథివ్యా మేరుపృష్ఠ ఋషిః కూర్మో దేవతా సు

తలం ఛందః ఆసనే వినియోగః । ప్రణవస్య పరమేష్ఠి పరబ్రహ్మ ఋ
షిః పరమాత్మా దేవతా దైవీగాయత్రీ ఛందః ప్రాణాయామే వినియోగః
ఓం భూః ... భూర్భువస్సువరోం శుభే ... తిథౌ మమోపాత్త దురితక్ష
య ద్వారా శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహను
మత్సమేత శ్రీరామచంద్రస్వామి దేవతాముద్దిశ్య ప్రీత్యర్థం సంభవ
తా నియమేన సంభవతా ప్రకారేణ సంభవద్భిర్ద్రవ్యైః సంభవద్భిరుపచా
రైశ్చ కల్పోక్త ప్రకారేణ యావచ్ఛక్తి ధ్యానావాహనాది షోడశో
పచారపూజాం చ కరిష్యే । తదంగ కలశారాధనం కరిష్యే కలశం గం
ధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య । కలశస్య ముఖే విష్ణుః కంఠే రుద్రః సమాశ్రితః
మూలే తత్ర స్థితో బ్రహ్మా మధ్యే మాతృగణాః స్మృతాః కుక్షౌ తు సాగ
రాస్సర్వే సప్తద్వీపా వసుంధరా ఋగ్వేదోఽథ యజుర్వేదస్సామవేదో హ్య
థర్వణః అంగైశ్చ సహితాస్సర్వే కలశాంబు సమాశ్రితాః ఆయాంతు దే
వపూజార్థం దురితక్షయకారకాః । గంగే చ యమునే చైవ గోదావ
రి సరస్వతి నర్మదా సింధు కావేరి జలేఽస్మిన్ సన్నిధిం కురు । ఓం ఆపో వా
ఇదం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాపః ప్రాణా వా ఆపః పశవ ఆపోఽన్నమా
పోఽమృతమాపస్సమ్రాడాపో విరాడాపస్స్వరాడాపశ్ఛందాంస్యాపో
జ్యోతీంష్యాపో యజూంష్యాపస్సత్యమాపస్సర్వా దేవతా ఆపో భూ
ర్భువస్సువరాప ఓం । శంఖం ప్రక్షాళ్య ప్రణవేన శంఖే ఉదకమాపూర్య
శంఖం గంధపుష్పాక్షతైరభ్యర్చ్య శంఖాదౌ చంద్రదైవత్యం కుక్షౌ వ
రుణదేవతా పృష్ఠే ప్రజాపతిం విద్యాదగ్రే గంగాసరస్వతీ త్రైలోక్యే
యాని తీర్థాని వాసుదేవస్య చాజ్ఞయా శంఖే తిష్ఠంతి విప్రేంద్ర తస్మా
చ్ఛంఖం ప్రపూజయేత్ । త్వం పురా సాగరోత్పన్నః విష్ణునా విధృతః
కరే । పూజితః సర్వదేవైశ్చ పాంచజన్య నమోఽస్తుతే । ఇతి శంఖావ
సనేంచిత్కలశోదకేన యాగోపకరణాని యాగద్రవ్యాణి ఆత్మానం
చ ప్రోక్ష్య । శేషముత్సృజ్య । తతో ద్వారపాలక పూజాం కరి
ష్యే । పూర్వద్వారే ద్వారశ్రియై నమః ధాత్రే నమః విధాత్రే నమః
దక్షిణద్వారే ద్వారశ్రియై నమః చండాయ నమః ప్రచండాయ నమః పశ్చి
మద్వారే ద్వారశ్రియై నమః బలాయ నమః ప్రబలాయ నమః ఉత్తర
ద్వారే ద్వారశ్రియై నమః జయాయ నమః విజయాయ నమః శంఖనిధ

ధేనమః । పద్మనిధయే నమః । మత్స్యావామ్రపురుషాయ నమః । ఆధారశక్త్యై న
మః । కూర్మాయ నమః । వరాహాయ నమః । నారసింహాయ నమః । ప్రాగాదిది
క్షు ధర్మాయ నమః । వైరాగ్యాయ నమః । ఐశ్వర్యాయ నమః । అనైశ్వర్యాయ
నమః । తదుపరి సూర్యమండలాయ నమః । వహ్నిమండలాయ నమః । వహ్ని
మండలాధిపతయే సదాశివాయ నమః । [illegible]ర్వాద్యష్టదళేషు లక్ష్మ్యై నమః । రత్యై
నమః । పుష్ట్యై నమః । తుష్ట్యై నమః । కీర్త్యై నమః । హృత్పుండరీక మధ్య
స్థ దివ్యతేజోమయం విభుం దివ్యరత్నాల్యాంబరధరం చిద్రూపం భక్త
వత్సలం వామభాగస్థితం తోయంకనకాదేవరాన్వితం దళాష్టకేన
సంయుక్తం గదినం శంఖచక్రిణం వనమాలాధరం దేవం ధ్యాయేన్నారా
యణం హరిం । ధ్యానం । వైదేహీసహితం సురద్రుమతలే హైమే
మహామండపే మధ్యేపుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం అ
గ్రేవాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం । వ్యాఖ్యాంతం భ
రతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్ ॥ అసునీతే పునరస్మాసు చ
క్షుః పునః ప్రాణమిహ నో ధేహి భోగం జ్యోక్పశ్యేమ సూర్యముచ్చరంత
మనుమతే మృళయా నస్స్వస్తి । శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్న హ
నుమత్సమేత శ్రీరామచంద్రస్వామినం ఆవాహయామి । సింహాసనం స
మర్పయామి । అర్ఘ్యం సమర్పయామి । పాద్యం సమర్పయా
మి । ఆచమనం సమర్పయామి । ఆప్యాయస్వ సమేతు తే
విశ్వతస్సోమవృష్ణియం భవా వాజస్య సంగథే । క్షీరేణ స్నపయామి ।
దధిక్రావ్ణో అకారిషం జిష్ణోరశ్వస్య వాజినః సురభినో ముఖాకరత్ప్రణ
ఆయూంషి తారిషత్ । దధ్నా స్నపయామి । శుక్రమసి జ్యోతిరసి తే
జోసి దేవోవస్సవితోత్పునాత్వచ్ఛిద్రేణ పవిత్రేణ వసోస్సూర్యస్య రశ్మి
భిః । ఆజ్యేన స్నపయామి । మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరంతి
సింధవః మాధ్వీర్నస్సంత్వోషధీః మధు నక్తముతోషసో మధుమ
త్పార్థివం రజః మధుద్యౌరస్తు నః పితా మధుమాన్నో వనస్పతిర్మ
ధుమాం అస్తు సూర్యః మాధ్వీర్గావో భవంతు నః । మధునా స్నపయా
మి । స్వాదుః పవస్వ దివ్యాయ జన్మనే స్వాదురింద్రాయ సుహవీతు నా
మ్నే స్వాదుర్మిత్రాయ వరుణాయ వాయవే బృహస్పతయే మధుమాం
అదాభ్యః । శర్కరయా స్నపయామి । యాః ఫలినీర్యా అఫలా అ

పుష్పా యాశ్చ పుష్పిణీః బృహస్పతి ప్రసూతాస్తానో ముంచ త్వంహసః
। ఫలోదకేన స్నపయామి । ఆపోహిష్ఠామయోభువః స్తాన ఊర్జేద
ధాతన మహేరణాయ చక్షసే యోవశ్శివతమో రసస్తస్య భాజయతే
హనః ఉశతీరివ మాతరః తస్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ
ఆపో జనయథా చ నః పంచామృతస్నానానంతరం శుద్ధోదకస్నానం సమ
ర్పయామి । తత్ర శమకచమక పురుషసూక్త శ్రీసూక్తాదిభి రభిషిచ్య
। అభివస్త్రా సువసనా న్యర్షాభి ధేనో స్సుదుఘాః పూయమానాః
అభిచంద్రా భర్తవే నో హిరణ్యా భ్యశ్వా న్రథినో దేవసోమ । వస్త్రం ।
యజ్ఞోపవీతం పరమం పవిత్రం ప్రజాపతే ర్యత్సహజం పురస్తాత్ ఆయు
ష్యమగ్ర్యం ప్రతిముంచ శుభ్రం యజ్ఞోపవీతం బలమస్తు తేజః । య
జ్ఞోపవీతం సమర్పయామి । హిరణ్యరూపః స హిరణ్యసందృగ పా
న్నపాత్సేదు హిరణ్యవర్ణః హిరణ్యయాత్పరి యోనే ర్నిషద్యా హిరణ్యదా
దదత్యన్న మస్మై ఆభరణం సమర్పయామి అచిత్రత్రివార్చిత ప్రియమే
ధా సా త్రప్తి శార్పంతు పుత్రికా ఉత పున్నధ్మ ష్మస్మత గంధద్వారాం దు
రాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీం ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం తామిహోప
హ్వయే శ్రియం । గంధం ధారయామి అహిరివభోగైః పర్యేతి బాహుం
జ్యాయా హేతిం పరిబాధమానః హస్తఘ్నో విశ్వా వయునాని వి
ద్వాన్ పుమాన్ పుమాంసం పరిపాతు విశ్వతః । హరిద్రాచూర్ణం
సమర్పయామి । కుంకుమం సమర్పయామి । ఆయనే తే పరాయణే దూర్వా రో
హంతు పుష్పిణీః హ్రదాశ్చ పుండరీకాణి సముద్రస్య గృహా ఇమే అలంకర
ణార్థం అక్షతాన్ సమర్పయామి । కరవీరై ర్జాతికుసుమైశ్చం
పకై ర్వకుళైః శుభైః శతపత్రైశ్చ పున్నాగై రర్చయేత్పురుషోత్తమం ।
పుష్పాణి పూజయామి । ఓం సుముఖాయనమః ఓం ఏకదంతాయనమః
ఓం కపిలాయనమః గజకర్ణకాయనమః లంబోదరాయనమః వి
కటాయనమః విఘ్నరాజాయనమః గణాధిపాయనమః ధూమకేత
వేనమః గణాధ్యక్షాయనమః ఫాలచంద్రాయనమః గజాన
నాయనమః ఓం కేశవాయనమః ఓం నారాయణాయనమః ఓం మాధ
వాయనమః ఓం గోవిందాయనమః ఓం విష్ణవేనమః ఓం మ
ధుసూదనాయనమః ఓం త్రివిక్రమాయనమః ఓం వామనాయన

మః ఓం శ్రీధరాయనమః ఓం హృషీకేశాయనమః ఓం పద్మనాభాయనమః ఓం దామోదరాయనమః ఓం సంకర్షణాయనమః ఓం వాసుదేవాయనమః ఓం ప్రద్యుమ్నాయనమః ఓం అనిరుద్ధాయనమః ఓం పురుషోత్తమాయనమః ఓం అధోక్షజాయనమః ఓం నారసింహాయనమః ఓం అచ్యుతాయనమః ఓం జనార్దనాయనమః ఓం ఉపేంద్రాయనమః ఓం హరయేనమః ఓం శ్రీకృష్ణాయనమః నానావిధనామభిః పూజ్యదశాంగగుగ్గులధూపం సుగంధం చ మనోహరం కపిలాఘృతసంయుక్తం ధూపోయం ప్రతిగృహ్యతాం । ధూపమాఘ్రాపయామి । సాజ్యం త్రివర్తిసంయుక్తం వహ్నినా యోజితం మయా । గృహాణ మంగళం దీపం త్రైలోక్యతిమిరాపహ । భక్త్యా దీపం ప్రయచ్ఛామి దేవాయ పరమాత్మనే త్రాహిమాం నరకాద్ ఘోరాద్ దివ్యజ్యోతిర్నమోస్తుతే । దీపం దర్శయామి । ధూపదీపానంతరం ఆచమనం సమర్పయామి। ఆచమనానంతరం పుష్పాణి సమర్పయామి ॥ నైవేద్యం ॥ ఓం భూర్భువస్సువః ఓం తత్సవితుర్వరేణియం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ సత్యం త్వర్తేన పరిషించామి । అమృతమస్తు అమృతోపస్తరణమసి స్వాహా । ఓం ప్రాణాయ స్వాహా ఓం అపానాయ స్వాహా ఓం వ్యానాయ స్వాహా ఓం ఉదానాయ స్వాహా ఓం సమానాయ స్వాహా । శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్రస్వామినే నమః ... మహానైవేద్యం సమర్పయామి । మధ్యే మధ్యే పానీయం సమర్పయామి । ఉత్తరాపోశనం సమర్పయామి । హస్తప్రక్షాళనం సమర్పయామి । పాదప్రక్షాళనం సమర్పయామి । పునరాచమనం సమర్పయామి । పూగీఫలసమాయుక్తం నాగవల్లీదళైర్యుతం కర్పూరచూర్ణసంయుక్తం తాంబూలం ప్రతిగృహ్యతాం పూగీఫలతాంబూలం సమర్పయామి సువర్ణపుష్పం సమర్పయామి వరో వరదాం పూజాం నగ్నయామి హిరణ్యపాత్రం మధోః పూర్ణం దదాతి మధవ్యోసానీతి ఏకధా బ్రహ్మణ ఉపహరతి ఏకధైవ యజమాన ఆయుస్తేజో దధాతి యానో హిరణ్మయీం జాతవేదో గాము శ్వం పురుషం జగత్ అబిభ్రదగ్నే అగరా శ్రియామాముపాతయః నీరాజనం దర్శయామి నీరాజనానంతరం ఆచమనం సమర్పయామి॥

ఆచమనానంతరం స్నానం సమర్పయామి । తద్విష్ణోః పరమం పదం
సదా పశ్యంతి సూరయః దివీవ చక్షురాతతం । తద్విప్రాసో విపన్యవో
జాగృవాంసః సమింధతే విష్ణోర్యత్పరమం పదం ॥ రాజాధిరాజాయ
ప్రసహ్యసాహినే నమోవయం వైశ్రవణాయ కుర్మహే । సమే కా
మాన్ కామకామాయ మహ్యం కామేశ్వరో వైశ్రవణో దదాతు । కు
బేరాయ వైశ్రవణాయ మహారాజాయ నమః । వేదోక్త మంత్ర పు
ష్పం సమర్పయామి । శాంతాకారం భుజగశయనం పద్మనాభం సు
రేశం విశ్వాకారం గగనసదృశం మేఘవర్ణం శుభాంగం । లక్ష్మీకాం
తం కమలనయనం యోగిహృద్ధ్యానగమ్యం వందే విష్ణుం భవభయహ
రం సర్వలోకైకనాథం ॥ సశంఖచక్రం సకిరీటకుండలం సపీతవస్త్రం సరసీ
రుహేక్షణం సహారవక్షఃస్థలకౌస్తుభశ్రియం నమామి విష్ణుం శిరసా చ
తుర్భుజం ॥ అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ తస్మాత్కారు
ణ్యభావేన రక్ష రక్ష జనార్దన ॥ పాపోఽహం పాపకర్మాహం పాపా
త్మా పాపసంభవః త్రాహి మాం పుండరీకాక్ష శరణాగతవత్సల ॥ ప్ర
దక్షిణనమస్కారం సమర్పయామి । పునః పూజాం కరిష్యే । ఛత్రం
సమర్పయామి చామరాభ్యాం వీజయామి నృత్యం దర్శయామి గీతం శ్రావయా
మి వాద్యం ఘోషయామి ఆందోళికాం సమర్పయామి అశ్వారోహ
ణం... గజారోహణం... రథారోహణం... సమస్త రాజోప
చార దేవోపచార భక్త్యుపచార శక్త్యుపచార పూజాం సమర్పయామి ।
యస్య స్మృత్యా చ నామోక్త్యా తపః పూజాక్రియాదిషు న్యూనం సంపూర్ణ
తాం యాతి సద్యో వందే తమచ్యుతం । మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తి
హీనం జనార్దన యత్పూజితం మయా దేవ పరిపూర్ణం తదస్తు తే ।
అనయా షోడశోపచారపూజయా భగవాన్ సర్వాత్మకః సకలదేవతాస్వరూపి
సీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్రస్వామి దేవ
తా ప్రీత సుప్రసన్నో వరదో భవతు ।

అగ్న్యమాస్య ప్రథమం పవిత్రం చరితం పయః పాంచజన్యం బహువర్ణసమింధ
నై । విశ్వాన్ని త్రపవికే వాంప పీతం హేమనో ముంచం త్వం వానః ।
పవమానాది దేవతాభ్యో నమః తీర్థస్నానం సమర్పయామి నిర్మాల్య
గంధం భావయామి నిర్మాల్య పుష్పం సమర్పయామి ధూప మ ప్రా

దర్శయామి దీపం దర్శయామి బలిహారణ నైవేద్యం సమర్పయామి నీరాజనం దర్శయామి మంత్రపుష్పం సమర్పయామి ప్రదక్షిణనమస్కారం సమర్పయామి సర్వోపచారపూజాం సమర్పయామి ॥
యజ్ఞేన యజ్ఞమయజంత దేవాస్తాని ధర్మాణి ప్రథమాన్యాసన్ తేహనాకం మహిమానస్సచంత యత్ర పూర్వే సాధ్యాస్సంతి దేవాః ॥ యాంతు దేవగణాస్సర్వే పూజామాదాయ మామకీం ఇష్టకామ్యార్థ సిద్ధ్యర్థం పునరాగమనాయ చ।

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

ఇంద్రాక్షీ.

అస్య శ్రీ ఇంద్రాక్షీస్తోత్ర మహామంత్రస్య శచీ పురందర ఋషిః అనుష్టుప్ ఛందః ఇంద్రాక్షీ దేవతా భువనేశ్వరీతి శక్తిః మహాలక్ష్మీరితి బీజం భవానీతి కీలకం ఇంద్రాక్షీ ప్రసాదసిద్ధ్యర్థే ఇంద్రాక్షీ పారాయణే వినియోగః । ఇంద్రాక్షీం అం... మహాలక్ష్మీం ఇ... మాహేశ్వరీం మ... అంబుజాక్షీం అ... కాత్యాయనీం క ... కౌమారీం కః... ఏవం హృదయాదిన్యాసః । ధ్యానం । లంకాయాం శాంకరీ దేవీ కామాక్షీ కాంచికాపురే । ప్రద్యుమ్నే శృంఖలా దేవీ చాముండీ క్రౌంచపట్టణే । హాయశ్చంద్రికా మరూపీ పీఠాయాం పురుహూతికా । మాహుర్యామేకవీరా చ గయా మాంగల్యగౌరికా । ఓఢ్యాణే గిరిజా దేవీ ప్రయాగే మాధవేశ్వరీ । కురుక్షేత్రే మహామాయీ ఉజ్జయిన్యాం మహాకాళికా । కొల్హాపుర మహాలక్ష్మీ శ్రీశైలే భ్రమరాంబికా । మరాటేచ మహాలక్ష్మీః కాశ్మీరే చ సరస్వతీ । వారాణస్యాం విశాలాక్షీ అలంపుర్యాం చ జోగులా । ఇత్యష్టాదశ పీఠాని ప్రోక్తాని భృగుసూరిభిః । నేత్రాణాం దశభిశ్చైవ పరివృతామత్యుగ్రచర్మాంబరాం హేమాభాం మహతీం విలంబిత శిఖామాముక్త కేశాన్వితాం । ఘంటామండితపాదపద్మయుగళాం నాగేంద్రకుంభస్తనీం ఇంద్రాక్షీం పరిచింతయామి మనసా సా ప్రత్యక్షసిద్ధిప్రదాం । ఇంద్రాక్షీం ద్విభుజాం దేవీం పీతవస్త్రద్వయాన్వితాం । వామహస్తే వజ్రధరాం దక్షిణేన వరప్రదాం । ఇంద్రాక్షీం శివయువతీం నానాలంకారభూషితాం । ప్రసన్నవదనాంభోజామప్సరోగణసేవితాం శంఖచక్రధనుర్బాణధరాం [illegible]

ష్కృతే వామహస్తే. శుకపాశశూలసహితాం దేవీం కిరీటోజ్జ్వలాం । సంగ
స్థా వివిధాయుధైః పరివృతాం సేవ్యాం కుమారీ గణైః భక్తాభీష్ట
ప్రదాయనీ త్రినయనాం సిద్ధ్యాది రూపాం శివాం । నిత్యాన దీనితా
కారీ నిష్కళాశ్రైన మోస్తుతే । చంద్రబింబజటాధారీ చంద్రమౌళి
నమోస్తుతే । మహాదేవీ మహాదుర్గా మహాలక్ష్మీ నమోస్తుతే । శ్రీ
దేవీ ప్రథమనామాతు ద్వితీయం పరమేశ్వరీ తృతీయం శార్ఙ్గిణీ ప్రోక్తం
చతుర్థం సురసుందరీ । పంచమం తు దగన్మాతా షష్ఠం చైవ తు పార్వ
తీ సప్తమం తు హరాదేవీ అష్టమం హరవల్లభా । కాత్యాయనీ నవం ప్రో
క్తం చాయు దీవశమం తథా । ఏకాదశీ వలక్ష్మీశ్చ ద్వాదశీ సురసుంద
రీ ఏతాని ద్వాదశ నామాని త్రిసంధ్యాయ పఠేన్నరః । ఏకమాసం ద
పేన్నిత్య సిద్ధిర్భవతి సర్వదా । ద్విమాసం సర్వ కార్యాణి షణ్మాసాత్
వాక్యముచ్యతే పీతాంబరాం నవచంద్ర రాం కహస్తాం నానా విధాలంకర
ణాం ప్రసన్నాం । త్వామప్సరో సేవిత పాదపద్మాం ఇంద్రాక్షీం వందే
శివధర్మపత్నీం ॥ ఇంద్ర ఉవాచ । ఇంద్రాక్షీ నామ సా దేవీ
దైవతైస్సముదాహృతా । గౌరీ శాకంబరీ దేవీ దుర్గా నామ్నీతి విశ్రు
తా । నిత్యానదీనితా కరీ నిష్కళాయైనమోస్తుతే । కాత్యాయ
నీ మహాదేవీ చంద్రఘంటా మహాతపా । సావిత్రీ సా చ గాయత్రీ బ్రహ్మ
ణీ బ్రహ్మవాదినీ । నారాయణీ భద్రకాళీ రుద్రాణీ కృష్ణపింగళా । అ
గ్నిజ్వాలా రౌద్రముఖీ కాళరాత్రి తపస్వినీ । మేఘస్వనా సహస్రాక్షీ వి
కటాంగీ జటోదరీ । మహోదరీ ముక్తకేశీ ఘోరరూపా మహాబలా ।
అజితా భద్రదానంతా రోగహర్త్రీ శివప్రియా । శివదూతీ కరాళీ చ ప్ర
త్యక్ష పరమేశ్వరీ । ఇంద్రాణీ ఇంద్రరూపా చ ఇంద్రశక్తిః పరాయణీ సదానం
మోహినీ దేవీ సుందర్యా భువనేశ్వరీ ఏకాక్షరీపర బ్రహ్మస్థూల సూక్ష్మప్రవ
ర్ధినీ । మహిషాసుర సంహారీ చాముండా ఖడ్గధారిణీ వారాహీ నారసింహీ చ
భీమా భైరవనాదినీ । శ్రుతిస్స్మృతిర్ధృతిర్మేధా విద్యాలక్ష్మీ సరస్వతీ అనంతా
విజయా పర్ణా మానస్తోకా పరాజితా । భవానీ పార్వతీ దుర్గా హైమ
వత్యంబికా శివా । శివా భవానీ రుద్రాణీ శంకరార్ధశరీరిణీ । ఏతై
ర్నామపదైర్దివ్యైస్స్తుతా శక్రేణ ధీమతా । జ్వరం మృత్యుభయం ఘో
రం జ్వరం తీవ్రర వారణం.. కుష్ఠాదిస్ఫోటకాది రోగవ్యాధి నివారణం శీత

జ్వరనివారణం మహాజ్వరనివారణం మహాభయనివారణం । ఆయురా
రోగ్యమైశ్వర్యం జ్ఞానం విత్తం యశో బలం శరణా । పఠేద్యస్తుము
చ్యతే వ్యాధిబంధనాత్ ఆవర్తయన్సహస్రంతులభతే తేషాం ఛిరంఫలం
ఇంద్రాక్షీస్తోత్రమిదం పుణ్యం శతాయుష్యవర్ధనం । వినాశాయచరో
గాణామపమృత్యుహరాయచ । అపమృత్యుమపక్షుధంఅపేతక్రథం
జహి అథానో అగ్న ఆవహ రాయస్పోషం సహస్రిణం ఏతేనహస్రమయు
తం పాశా మృత్యోర్మర్త్యాయహంతవే । తాం యజ్ఞస్యమాయయా స
ర్వాపనయామసి । మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహా ఓం నమో భగవతే
రుద్రాయవిష్ణవే మృత్యుర్మే పాహి ।

ఇంద్రాక్షీసమాప్తా

10631